

TEDD

TÜRK EĞİTİM DEĞERLENDİRMELERİ DERGİSİ

MEDİPOL
UNV-YAYIN
MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

TEDD

TÜRK EĞİTİM DEĞERLENDİRMELERİ DERGİSİ

MEDİPOL
UNV-YAYIN
MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

TÜRK EĞİTİM DEĞERLENDİRMELERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF TURKISH EDUCATIONAL REVIEW

e-ISSN: 2822-5740

İlkbahar/Haziran 2022 Sayı:1 Cilt: 1
Spring/June 2022 Issue: 1 Volume: 1

Sahibi / Owner

İstanbul Medipol Üniversitesi adına / On
behalf of Istanbul Medipol University
Prof. Dr. Ömer CERAN

Baş Editör / Editor in Chief
Prof. Dr. Servet BAYRAM

Editör / Editor
Dr. Öğr. Üyesi Nadire Gülçin YILDIZ

Yardımcı Editörler / Co-Editors
Dr. Öğr. Üyesi Mehdi SOLHİ
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KILIÇ

Dil Editörleri / Language Editors
Dr. Öğr. Üyesi Ashı Burçak TAŞÖREN
Dr. Öğr. Üye. Sena GÜME
Dr. Öğr. Üye. Yelda YILDIZ ÖNAL

Sekreteryası / Secretary
Arş. Gör. Belkis BENLİOĞLU
Arş. Gör. Zeynep ARSLAN

**İstatistik Editörü /
Statistics Editor**
Dr. Öğr. Üyesi Mehdi SOLHİ
Ar. Gör. Sümeyye Eliz BURHAN

İletişim / Correspondance
İstanbul Medipol Üniversitesi Kavacak
Güney Yerleşkesi Göztepe Mah. Atatürk
Cad. No: 40/16 34815 Beykoz/İstanbul

**Yayın Koordinatörü /
Publications Coordinator**
Mert SARSAĞ

Art Direktör / Art Director
Levent KARABAĞLI - Medicomia

Grafik-Tasarım / Graphic-Design
Sertan VURAL - Medicomia

Hakem Kurulu / Reviewer Board
Prof. Dr. Servet BAYRAM
Doç. Dr. Aynur KESEN MUTLU
Doç. Dr. Ferah ÇEKİCİ
Doç. Dr. Asude MALKOÇ
Doç. Dr. Ülkü TOSUN
Dr. Öğr. Üye. Advıye Pınar
KONYALIOĞLU
Dr. Öğr. Üye. Ashı Burçak TAŞÖREN
Dr. Öğr. Üye. Esra YEMENLİ
Dr. Öğr. Üye. Figen BOZKUŞ
Dr. Öğr. Üye. Hüseyin KOCAMAN
Dr. Öğr. Üye. İlker ALTUNBAŞAK
Dr. Öğr. Üye. İlknur EĞİNLİ
Dr. Öğr. Üye. Mefharet
VEZİROĞLU ÇELİK
Dr. Öğr. Üye. Mehdi SOLHİ
Dr. Öğr. Üye. Melike ŞAHİN
Dr. Öğr. Üye. Nadire Gülçin YILDIZ
Dr. Öğr. Üye. Sena GÜME
Dr. Öğr. Üye. Yelda YILDIZ ÖNAL
Dr. Öğr. Üye. Zeynep KILIÇ

---

*İsımlere göre alfabetik sıra ile verilmiştir.

* The names are listed in alphabetical order.

İçindekiler

Bilişsel Yük Kuramı ve Matematik Problemlerinin Bilişsel Yük Ataması <i>Cognitive Load Theory And Cognitive Load Assignment of Mathematical Problems</i>	7
Zeynep ARSLAN, İstanbul Medipol Üniversitesi Hasan ÜNAL, Yıldız Teknik Üniversitesi	
İran'daki Türk Göçmenlerin Kültürleşme Tutumları ve Sosyal Kimlik Algıları Üzerine Bir Araştırma <i>Acculturation Attitudes and Social Identity Perceptions of Turkish Migrants in Iran</i>	33
Zehra Nur GENÇ, İstanbul Medipol Üniversitesi	
Egzersiziz Beyin Üzerindeki Etkilerinin Biyopsikoloji Açısından Değerlendirilmesi <i>Reviewing The Impacts of Exercise on The Brain Using Biopsychological Approach</i>	59
Ülkü Ayşe BAYRAM, İstinye Üniversitesi	
Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Eğitim Gören Öğrenciler ile Yapılan Çalışmalara İlişkin Sistemik Bir Derleme <i>A Review Study on Research Conducted with Students Studying in Vocational and Technical Anatolian High Schools</i>	69
Kayhan ŞEN, Dilek Sabancı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Sadık ÇOBAN, Dilek Sabancı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	
“Ahlat Ağacı” Filmi: Psiko-Analitik Perspektiften Bir Söylem Analizi <i>“The Wild Pear Tree” Film: A Discourse Analysis Using Psycho-Analytic Perspective</i>	85
Ziya Okan KIZILAY, İstanbul Medipol Üniversitesi Servet BAYRAM, İstanbul Medipol Üniversitesi	
Virginia Satir'in Dönüşümsel Sistemik Terapi Yaklaşımına Genel Bakış <i>An Overview Of Virginia Satir's Transformational Systemic Therapy Approach</i>	97
Asude MALKOÇ, İstanbul Medipol Üniversitesi	

Bilişsel Yük Kuramı ve Matematik Problemlerinin Bilişsel Yük Ataması

Zeynep Arslan^{1*}, Hasan Ünal²

Citation: Arslan, Z. ve Ünal, H. (2022). Bilişsel yük kuramı ve matematik problemlerinin bilişsel yük ataması. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi*, 1, (1), 7-32.

Received: 19.06.2022

Accepted: 22.06.2022

Published: 30.06.2022

Publisher's Note: Istanbul Medipol University stays neutral with regard to any jurisdictional claims.

Copyright: © 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the DergiPark.

ÖZ: Bu çalışmanın amacı bilişsel yük kuramının incelenmesi ve matematik problemlerine uygulanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda bilişsel yük kuramının kökleri ve bilişsel yük kuramının gelişimi ile ilgili literatür derinlemesine taranmış ve incelenmiştir. Bununla birlikte bilişsel yük kuramını teorik çerçeveye kabul eden matematik ve geometri alanyazınındaki çalışmalar ile birlikte farklı branşlarda (fizik, biyoloji, kimya, algoritma, psikoloji, İngilizce, fen bilgisi, mühendislik, robotik kodlama) yapılan alanyazınındaki çalışmalar da incelenmiştir. Bilişsel yük kuramı ve bilişsel yük kuramının farklı branşlardaki uygulamaları matematik problemlerinin bilişsel yükünün atamasına temel oluşturmuştur. Bu çalışma ile daha önce yapılan çalışmalarla köklendirilen matematiksel problemlerinin bilişsel yükünün ataması için on iki temel sınıflandırma açığa çıkmıştır. Bu açığa çıkan sınıflandırmalar; problemde yeni tanımlamaların olması, problemin yeni tasarım gerektirmesi, problemin alışılmadık dışında matematiksel yapısının olması, problemin sembolik ve cebirsel ifadeleri içermesi, problem çözmedeki sarmal ve lineer durum, problemdeki verilerin lineer ve kaotik transferi, problemin çoklu yoldan çözülmesi, prob-

1 Ar. Gör.; İstanbul Medipol Üniversitesi; zeynep.arslan1@medipol.edu.tr; Orcid ID: 0000-0001-5135-8246; Sorumlu Yazar

2 Prof. Dr.; Yıldız Teknik Üniversitesi; hunal@yildiz.edu.tr; ORCID ID: 0000-0002-4661-111X

lemdeki verilerin çeşitliliği, problemdeki verilerin şekilsel örtüklüğü, problemdeki verilerin sayısal ve cebirsel örtüklüğü, problem çözme basamaklarındaki bağlantı, problem içindeki yönlendirme potansiyelidir. Yukarıda belirtilen bilişsel yükün sınıflandırılmasını sağlayan maddeler herkes için geçerlidir. Bu maddeler matematik problemlerinin çözüm sürecindeki bilişsel yükü açığa çıkaran bir modelin bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu model ile öğrencilerin matematikten uzaklaşmasının nedenlerinden biri olan bilişsel yükün denge-lenmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Bilişsel yük kuramı, cebirsel örtüklük, matematik problemlerinin bilişsel yükü, sarmal ve lineer yapı, şekilsel örtüklük*

ABSTRACT: The purpose of study was to examine the cognitive load theory and application to mathematical problems. For this purpose, the literature on the roots and development of cognitive load theory has been reviewed. Furthermore, studies in the literature in different field (i.e., physics, biology, chemistry, algorithm, psychology, English, science, engineering, robotic coding) that accept cognitive load theory as a theoretical framework have also been examined. Cognitive load theory and its applications in different branches have formed the basis for the identification of the cognitive load of mathematical problems. Twelve basic classifications have emerged for the identification of the cognitive load of mathematical problems rooted in previous studies. These classifications include new definitions in the problem, the problem that requires a new design, the problem that has an unusual mathematical structure, the problem that contains symbolic and algebraic expressions, the spiral and linear situation in problem solving, linear and chaotic transfer of data, solving the problem in multiple ways, the diversity of the data in the problem, the formal implicitness of the data, the numerical and algebraic implicitness of the data, the link in the problem solving steps, and the orientation potential within the problem. The items that provide the cognitive load classifications mentioned above are valid for everyone. These items form the components of a model that enables to reveal the cognitive load in the solution process of mathematical problems. With this model, it is aimed to balance the cognitive load that causes students to move away from mathematics.

Keywords: *Algebraic implicitness, cognitive load theory, cognitive load of mathematical problems, formal implicitness, spiral and linear structure*

1. Giriş

Toplumlar için problem çözen bireyler yetiştirmek değişen ve dönüşen dünyada acil ihtiyaç haline gelmiştir. Problem çözme matematik eğitiminin temel taşlarından olup birincil hedefleri arasındadır (NCTM, 2000; MEB, 2018; Charles ve Lester, 1982; Schoenfeld, 2009; Schoenfeld, 2013; Schoenfeld ve arkadaşları, 1994; Arcavi ve Schoenfeld, 2008). Bu bağlamda ihtiyaç duyulan birey hem kişisel hem de içinde yaşadığı topluma ait problemleri çözebilmesi için, bilişsel yük kapasitesi yüksek, yaratıcı düşünebilen, analiz ve muhakeme becerileri gelişmiş, gerektiğinde iş birliğine gidebilen bireyler yetiştirilmesine imkân sağlamak gerekir (Partnership for 21st Century Skills, 2008; MEB, 2015; Özsoy, 2007; Ittenbach ve Harrison, 1990; Davidson vd., 1994). Problem çözme becerisi bireyin önceden sahip olduğu bilgiyi, karşılaştığı problemlerin çözüm yollarına transfer edebilmesi için çok önemlidir (Sweller, 1989; Sweller vd., 1990; Van Merriënboer vd., 1992).

Türkiye’de problem çözme becerisinin ölçüldüğü merkezi ulusal (LGS/ TYT-AYT) ve uluslararası (PISA ve TIMSS) sınavlar yıllardır uygulanmaktadır. Günümüzde yapılan Liselere Geçiş Sınavı (LGS) sorularında da problem çözme becerisi ön planda olmasına rağmen başarı oranı düşük olduğu belirtilmiştir (MEB, 2018). MEB’in (2018b, 2019b) LGS sınavına ilişkin yayınladığı raporlara göre öğrencilerin önemli bir oranı özellikle matematik dersinde (2018, %42,89; 2019, %40,28) soruları boş bıraktığı belirtilmiştir. Uluslararası yapılan sınavlarda ise Türkiye’nin akademik başarı OECD ülkelerinin sıralamasının gerisindedir (OECD, 2017). Bu akademik sınavlardaki başarısızlığının nedenlerini bireysel, çevresel faktörler başta olmak üzere pek çok altında incelenmiştir (Demir vd., 2010). Bireyin zekasına, bilişsel öğrenme stillerine ve bilişsel yük taşıma kapasitesine, hazırbulunuşluğuna, duyuşsal kapasitesine, cinsiyetine, yaşına, motivasyonuna, dikkat ve kaygısına (Bosker 1999; Kiamanesh, 2004; Papanastasiou, 2000); çevresel faktörleri ise okulda (öğretmen-arkadaş çevresi) ve aile çevresine (Akbaba Altun ve Çakan, 2004) atfedebilir.

Öğretmenler öğrencilerin problem çözme becerilerinin gelişmesinde kritik rol oynamaktadır. Ders kitaplarında pek çok matematik problemi olmasına rağmen öğrencileri için, uygun problemlerin seçimi, bilişsel yüklerinin adaptasyonu, modifiye edilip yeniden tasarlanması ve uygulanması öğretmenlerin sorumluluğundadır (NCTM, 2000). Problemi tanımlarken araştırmacıların hem fikir olmamasına rağmen büyük oranda örtüşmektedirler; Amerika Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi problemi: “Problem çözme, çözüm yönteminin önceden bilinmediği bir göreve katılmak demektir. Bir çözüm bulmak için öğrencilerin bilgilerini geliştirmeleri gerekir ve bu süreç boyunca genellikle yeni matematiksel anlayışlar geliştirirler” (NCTM 2000, s. 52) tanımlarken Schoenfeld (1985) ise; cevaplama

zor olan içerisinde belirsizlik içeren araştırmaya ve yaratıcı düşünmeye dayalı sorular olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde Polya (1957) problem çözmeyi bir yol olarak güçlükten kurtulma olarak belirtmiştir. Van de Walle vd., (2014) problemi karşılaşılan yeni durumun çözümüne yönelik ezberlenmiş bir kuralın olmadığı olay, konu ya da etkinlik olarak açıklamıştır.

Uluslararası yapılan sınavlarda (PISA ve TIMSS) Türkiye'nin başarısı önemli ölçüde OECD ülkelerinin sıralama olarak gerisindedir (OECD,2017). Türkiye'nin PISA ve TIMSS puanlarının yıllara göre değişimi aşağıdaki tablolarda da verilmiştir. PISA sonuçlarına göre ülkemiz matematik okuryazarlığında 2015 yılında 72 ülkeden 50.sıradayken; 2018 yılında 78 ülke arasında 42.sıraya yükselmiştir (PISA,2018).

Tablo 1. Türkiye'nin 2003-2018 Yılları Arasında PISA Matematik Ortalamaları

Yıllar	2003	2006	2009	2012	2015	2018
Ortalama	423	424	445	448	420	454

2019 yılında 4.sınıfların TIMSS puanlarına göre Türkiye, 533 ortalama ile 58 katılımcı ülkeden 23. Sırada yer alarak ölçeğin ortalama puanının üzerinde-dir. 8.sınıfların TIMSS puanlarına göre Türkiye, 496 ortalama ile 39 katılımcı ülkeden 20. Sırada yer alarak ölçeğin ortalama puanına (ölçek ortalama puanı:500) yakındır (TIMSS, 2019).

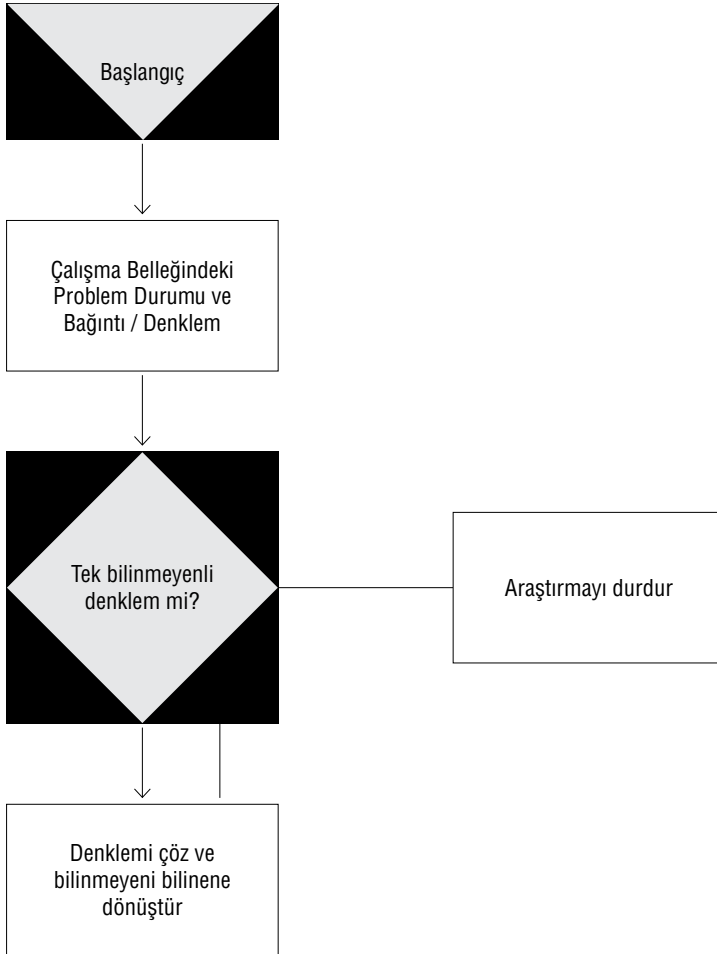
Tablo 2. Türkiye'nin 20011-2019 Yılları Arasında TIMSS Matematik Ortalamaları

Yıllar	2011	2015	2019
4.sınıf ortalaması	469	483	523
8.sınıf ortalaması	452	458	496

Ulusal yapılan sınavlarda (LGS vb..) matematik başarı oranına dikkat çekilmelidir. 2021 Liselere Geçiş Sınavı'nda (LGS) 20 soruluk matematik alt testindeki başarı ortalaması 7,56 olup; bu soruların tamamını doğru işaretleyen öğrenci oranı %0,32 iken tamamını yanlış işaretleyen öğrenci oranı ise %3,79 dır (MEB, 2021). Yani 2021 yılında yapılan 1.038.492 öğrencinin katıldığı bu sınavda yaklaşık 39 bin öğrenci matematik testinden sıfır doğru yapmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu başarısızlığın altında yatan kritik noktalar yukarıda ifade edildiği üzere pek çok faktöre (bireysel, çevresel faktörler vb..) dayan-

makta olup bunlardan bir tanesi de öğrencinin bilişsel yük taşıma kapasitesi ile her bir sorudaki bilişsel yükün dengelenmesidir. Bilişsel yük kuramı Sweller (1988, 1989, 2010) çalışmaları ile temellendirilmiş Sweller ve arkadaşları (1998) ve Sweller ve arkadaşları (2011) çalışmaları ile detaylandırılmış ve hala kuram üzerindeki çalışmalar günümüzde devam etmektedir.

Sweller'ın (1988) çalışmasında problem çözme becerisi ile ilgili yapılan çalışmaları uzman-acemi ayırımına göre kapsamlı olarak yaparak, Problem durum konfigürasyonlarının hafızası; Problem çözme stratejileri ve Problemi sınıflandırmada kullanılan özellikler olarak üç kategoride sınıflandırılmıştır. Sweller (1988), uzman-acemi ayırımının temelinde problem çözme stratejisi ve oluşturulan zihinsel şemalar bulunmaktadır. Aşağıda bu oluşan zihinsel şemalardan biri verilmiştir.

Şekil 1. Spesifik Olmayan Bir Hedef Üretim Altında Kontrol Akışı (Sweller, 1988)

2. Bilişsel Yük Kuramı

Bilişsel yük kuramı öğrenme sürecindeki bilişsel kaynakları etkin ve doğru kullanmayı savunmaktadır (Sweller, 1988). Sweller (1998) bilişsel yükü; içsel bilişsel yük/dışsal bilişsel yük/germane bilişsel yük olmak üzere üç boyutta açıklamıştır. İçsel Bilişsel yük, öğrenilen içeriğin, materyalin ve eğitim-öğretim müfredatının öğrencide oluşturduğu bilişsel yük olup, dışsal bilişsel yük ise bu içerik, materyal ve müfredatın içsel karmaşıklık ile azaltılması gereken ideal olmayan tüm prosedürleri içermektedir (Sweller, 2010). Germane yük, sunulan bilgilerden bağımsız olarak içsel bilişsel yükü belirleyen tüm etkileşimli öğelere ayrılmış çalışma belleği kaynaklarının bir fonksiyonudur (Sweller, 2010).

Sweller (2010) çalışmasında bilginin çalışan bellek kapasitesini aşmadan uzun süreli belleğe aktarılmasının öğrenme sürecini kolaylaştırdığını ve bu durumun da bilişsel yükün asıl amacı olduğunu belirtmiştir. Bu amaç doğrultusunda bilişsel yük kuramı çalışan belleğin en verimli kullanım şekliyle ilgilenmektedir (Paas ve Van Merriënboer, 1994; Salleh vd., 2018). Eğer çalışan bellek gereksiz/ilişkili olmayan bilgiler ile meşgul edilirse ağır bir bilişsel yük oluşumuna neden olduğu söylenebilir. Karmaşık bilişsel görevlerin öğrenilmesi sınırlı işlem hızı ile ilişkilendirilirken (Paas ve Merrienboer, 1994); öğrenilmesi dikkatin yeterli olmaması ve buna bağlı olarak yüksek veya aşırı bilişsel yük ile ilişkilendirilmektedir (Sweller, 1988).

2.1. Bilişsel Yük Çeşitleri

Bilişsel Yük Teorisi üç boyutta açıklamaktadır. Bu üç boyut sürekli bir araştırma ve yeniden tanımlama sürecinden geçmektedir (Orru ve Longo, 2019). İçsel (Intrinsic Load), Dışsal (Extraneous Load), Germane (Germane Load) bilişsel yük olarak adlandırılan bu yüklerin toplamı mevcut bellek kapasitesini aştığında öğrenme gerçekleşmemektedir (Paas vd., 2003).

2.1.1. İçsel Bilişsel Yük (Intrinsic Load)

İçsel Bilişsel Yük, öğrenilen içeriğin, materyalin ve yoğun müfredatın öğrencide oluşturduğu bilişsel yüküdür (Sweller, 2010). İçsel bilişsel yük belirli bir görevi yerine getirebilmesi için gerekli bilgilerin çalışan bellekte yapılandırılması ve kodlaması sırasında meydana gelmekte olup kişinin kontrolü dışındadır (Clark vd., 2005). İçsel bilişsel yük, öğrenmeyi olumsuz etkileyecek hiçbir engelle takılmadan maksimum düzeyde öğrenme sağlamak için anlaşılması gereken konuyu ve öğrenilmesi gereken öğretim materyalinin doğal karmaşıklığı ile ilgilenmektedir (Sweller 1994; Sweller ve Chandler 1994; Sweller, 2010). Öğrenenin algıladığı görev zorluğu, asıl bilişsel yük olarak değerlendirilmeli-

dir (Brünken vd., 2010). Öğrenmeyi gerçekleştirirken ortaya çıkan ve gerekli olan çalışan bellekteki yüküdür. Öge etkileşim düzeyi içsel bilişsel yükü etkileyen önemli bir faktördür (Sweller, 2010). Öge etkileşimi, öğrencinin verilen bir görevi başarabilmesi için kullanması gereken bilgilerin çalışan bellekte düzenlenmesi olarak açıklanabilir (Clark vd., 2005). Öge etkileşimi ile içsel yük doğru orantılıdır. Çünkü çalışan bellekte eş zamanlı olarak az sayıda öğelerin işlenmesi gerekecektir (Sweller vd., 2011).

2.1.2. Dışsal Bilişsel Yük (Extranous Load)

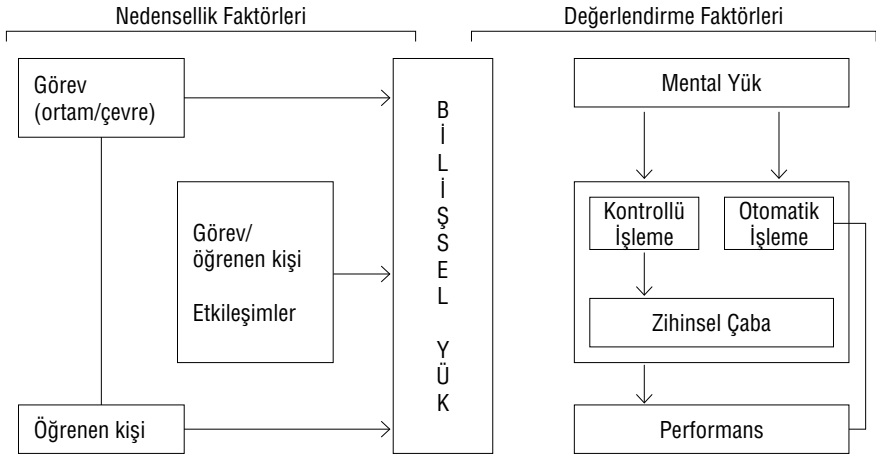
Bilişsel yük teorisini, dışsal bilişsel yükü azaltmak için tasarlanmıştır (Sweller, 2010). Dışsal bilişsel yük, materyal ve müfredatın içsel karmaşıklık ile azaltılması gereken ideal olmayan tüm prosedürleri içermektedir (Sweller, 2010). Dışsal Bilişsel Yük, öğrenme ortamında kullanılan bilgiler ve materyallerin uygun olmaması durumunda ya da bilgiyi işleme sürecini olumsuz etkileyecek öğeler içeriyorsa oluşur (Kılıç, 2006; Paas vd., 2003). Dışsal Bilişsel Yük, öğrenme görevinin sunum biçimiyle ilgilidir (Choi vd., 2014; Paas vd., 2003; Sweller, 2010). Aynı bilgi öğrenilmesi gereken bilgiye göre içsel veya dışsal yük oluşturabilir (Sweller, 2010). Bunlar kullanılan materyal, yöntem ve teknikler olabilir fakat bunlar tamamen çevreden kaynaklıdır. Çünkü aynı şekilde çevreden gelen bir korna sesi vb. faktörlerde dışsal bilişsel yükü oluşturur. Çalışan belleğin sınırlı bir kapasitesi olduğu için öğretimin etkili ve kalıcı olması adına dışsal bilişsel yükün en aza indirilmesi gerekmektedir.

2.1.3. Germane Yük (Germane Load)

Germane Bilişsel Yük, zihinsel yapıların oluşması ve düzenlenmesini sırasında meydana gelir ve sunulan bilgilerden bağımsızdır (Sweller, 2010). Bireyin öğrenmesine doğrudan katkı sağlar. Çünkü öğrenmenin gerçekleşmesi germane bilişsel yükün yüksek olması ile mümkündür (Clark vd., 2005). İçsel ve dışsal bilişsel yük ağırlıklı olarak öğrenme materyalinin özellikleri üzerinde dururken germane bilişsel yük öğrenen özellikleriyle ilişkilidir (Sweller, 2010). Germane bilişsel yük materyalin anlaşılabilirliği için bireyin gösterdiği bilişsel çaba olup bireyin ilgili konuya karşı motivasyonu ile ilişkili olduğu söylenebilir (Mayer, 2001). Öğrenme sırasında germane bilişsel yükün düzenlenmesi iç bilişsel yükün kontrol edilmesi ve dışsal bilişsel yükün en aza indirilmesi/ yok edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Paas vd., 2003; Sweller, 2010). Germane Bilişsel Yük'ün artması bilişsel yükü azaltacağı için etkili ve kalıcı öğrenme gerçekleşir. Bu nedenle Germane Bilişsel Yük kontrol altına alınması içeriğin karmaşıklığını azaltıp, görsel işitsel öğelerin kullanımını dengelenerek, ilişkisiz bilgiler azaltılarak, bilgiler parçalara bölünüp parça bütün ilişkisi korunarak,

bilgilerdeki aşamalılık gözetilerek, içeriğin biçimsel özellikleri düzenlenerek, dikkatin bölünmesi önlenerek, öğrencilerin ön bilgi eksikliği giderilerek ve hazırbulunuşlukları sağlanarak germane bilişsel yük artırılabilir (Clark vd., 2011; Paas ve Van Merriënboer, 1994; Sweller vd., 2011, Moreno ve Mayer, 1999). Birey içsel bilişsel yüke müdahale edemezken germane yük ve dışsal yükü kontrol edebilmektedir. Dışsal bilişsel yükün azaltılması ve germane bilişsel yükün alanının artırılması ile oluşturulan zihin yapıları, içsel yükün az olmasını sağlayacaktır (Paas vd., 2003)

2.2. Bilişsel Yükü Etkileyen Faktörler

Şekil 2. Bilişsel yük yapısının şematik gösterimi (Paas ve Merriënboer, 1994)

Bilişsel yükün etkilendiği faktörlere nedensel faktörler, etkilediği faktörlere ise değerlendirme faktörleri denilmektedir (Paas ve Merriënboer 1994). Nedensel faktörler, görev ortamı özellikleri, öğrenen özellikleri ve görev ortamı ile öğrenen özellikleri arasındaki etkileşimleri içermektedir (Paas ve Merriënboer 1994). Bu boyutlar ile bireyin çalışan belleğinde oluşan gereksiz bilişsel yük öğrenmeyi etkilemektedir (Paas vd., 2004). Bilişsel yükün etkilediği değerlendirme faktörleri için bilişsel yük; zihinsel yük, zihinsel çaba ve performansın etkileşimleri ile ilgilidir. Zihinsel yük, görev veya çevresel talepler tarafından oluşmaktadır (Paas ve Merriënboer 1994).

Öğrenciler tarafından harcanan çabanın yoğunluğunun genellikle bilişsel yükün özünü oluşturduğu düşünülmektedir (Hamilton, 1979; Paas, 1992; Sanders, 1979). Bu bağlamda zihinsel çaba bilişsel yükün bir göstergesi olarak kullanılabilir (Paas ve Merriënboer 1994).

2.3. Bilişsel Yükün Ölçülmesi

Bilişsel yük kuramına göre, çalışan belleğe yüklenen bilişsel yük dolaylı yöntemlerle ölçülebilir (Kılıç, 2006). Bilişsel yükü ölçmek için ihtiyaç duyulan temel bileşenler bilişsel yük, zihinsel çaba ve performans değişkenleridir. Zihinsel çabanın bilişsel yükün bir göstergesi olduğu için ölçümünde önemli bir bileşendir. Bilişsel yükün ölçülmesinde, derecelendirme ölçeklerini kullanan öznel teknikler ve fizyolojik parametreleri kullanan nesnel teknikler kullanılabilir (Paas ve Merriënboer 1994). Nesnel teknikler, öğrenenin verdiği psikolojik dönütler, göz izleme analizi ve öğrenme çıktılar olup bilişsel yükü ölçmek için, kalp atış hızı ve hızdaki değişimler, göz kapağını kırma ve göz bebeğindeki büyüme ve küçülme gibi ölçümler kullanıldığı belirtilmiştir (Sweller vd., 1998). Öznel tekniklerde ise kendi harcadıkları bilişsel yükü değerlendirecekleri ölçeklerden yararlanılır. Örneğin; Paas ve Van Merriënboer (1994a) tarafından geliştirilen Bilişsel Yük Ölçeği bireyin kendinin göstermiş olduğu zihinsel çabayı 1 ile 9 arasında (1.Çok çok az, 2. Çok az, ...8. Çok fazla, 9. Çok çok fazla) bir değerle ifade edebilecekleri bir ölçek geliştirmiştir.

2.4. Bilişsel Yük Teorisi ile ilgili Çalışmalar

Bilişsel yük ile ilgili ulusal ve uluslararası çalışmalar incelendiğinde matematik ve geometri (Paas ve Van Merriënboer, 1994; Gillmor vd., 2015; Kurban, 2018; Karabay, 2020), kimya (Pekdağ, 2010; Kala, 2012), algoritma (Gomes ve Mendes, 2007; Katai ve Toth, 2010), robotik kodlama (Shim vd., 2016; Küçük ve Şişman, 2017), fen bilgisi (Yalçın, 2018; Kelepçe, 2021), İngilizce (Küçük vd., 2014), mühendislik (Dila İkiz, 2021), psikoloji (Çepelioğullar, 2020) vb. alanlarda çalışmalar incelenmiştir.

Tablo 3. Uluslararası Alanyazın

Uluslararası Alanyazın	Yıl	Çalışma Konusu
Sweller J.	1988	Problem çözme ve problemlerin sınıflandırılmasında bilişsel yük kavramı ile inceleme yapmıştır.
Chandler, P. ve Sweller, J.	1991	Öğretim biçimlerindeki bilişsel yük ile ilgilenmiştir.
Paas, F. G., ve Van Merriënboer, J. J.	1994	Geometrik problem çözme becerilerindeki bilişsel yükü incelemiştir.
Sweller, J., ve Chandler, P.	1994	Materyallerin öğrenilmesindeki zorluk ve bilişsel yük ilişkisi
Sweller, J., Van Merriënboer, J. J., ve Paas, F. G.	1998	İnsanın bilişsel mimarisini ve öğretim tasarımını bilişsel yük ile incelemiştir.
Paas, F., Renkl, A., ve Sweller, J.	2003	Bilişsel yük teorisi ve öğretim tasarımındaki son çalışmalarını üzerine bir çalışmadır.
Clark, R., Nguyen, F. ve Sweller, J.	2005	Bilişsel yükü yöneterek öğrenmede verimi sağlama üzerine çalışmıştır.
Sweller, J.	2010	Öğre etkileşimi ile içsel/dışsal/etkili bilişsel yük ilişkisini incelemiştir.
Sweller, J., Ayres, P., ve Kalyuga, S.	2011	Bilişsel Yük Teorisi (kitap)
Clark, R. C., Nguyen, F., ve Sweller, J.	2011	Bilişsel yükü yöneterek öğrenmede verimi sağlama (kitap)
Choi, H. H., van Merriënboer, J. J. ve Paas, F.	2014	Fiziksel çevrenin bilişsel yük ve öğrenme üzerindeki etkilerini açıklayan yeni bir model üzerine çalışılmıştır.
Gillmor, S. C., Poggio, J., ve Embretson, S.	2015	Matematik test öğelerinin bilişsel yükünü azaltmanın öğrenci performansına etkileri üzerine bir çalışmadır.

Tablo 4. Ulusal Alanyazın

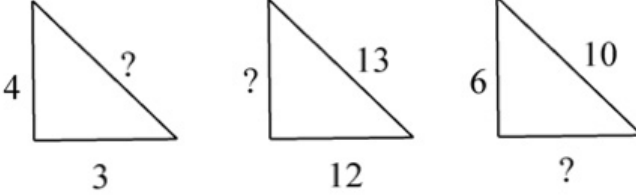
Ulusal Alanyazın	Yıl	Çalışma Konusu
Nesli KALA (Tez)	2012	Bilişsel yük kuramına göre kimya alanında hazırlanan öğretim tasarımı üzerinde bir çalışmadır.
Mübeccel YALÇIN (Tez)	2018	Fen bilgisi eğitiminde Arcs motivasyon modeli kullanılarak hazırlanan bir eğitim yazılımının öğrenilmesi ve bu öğrenmedeki bilişsel yük üzerine bir çalışmadır.
Feyza KURBAN (Tez)	2018	Dinamik geometri ortamında uzamsal becerilerinin gelişiminin ve bu durumdaki bilişsel yükün incelendiği bir çalışmadır.
Firuzan Hilal KARABAY (Tez)	2020	Matematiksel problem çözmeye mobil uygulamaların öğrencilerinin akademik başarılarına ve bilişsel yüklerine etkisinin incelendiği bir çalışmadır.
Burcu GÜNDOĞDU (Tez)	2020	Robotikle algoritma öğretiminin bilişsel yük ve başarıya etkisinin incelenmesidir.
Osman KELEPÇE (Tez)	2021	Zihin haritası kullanımının öğrencilerinin başarılarına, bilimsel süreç becerilerine, tutumlarına ve bilişsel yüklerine etkisinin incelendiği bir çalışmadır.
Bülent PEKDAĞ	2010	Kimya öğretiminde teknolojik araçların öğrenme üzerindeki bilişsel yükünü incelemiştir. DOI: https://hdl.handle.net/20.500.12462/9523
Sevda KÜÇÜK Rabia YILMAZ Yüksel GÖKTAŞ	2014	İngilizce öğreniminde artırılmış gerçeklik uygulamalarının öğrencilerin bilişsel yük düzeylerine etkisi incelenmiştir. DOI: http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3595
Burak ŞİŞMAN Sevda KÜÇÜK	2018	Robotik programlamada öğretmen adaylarının bilişsel yük seviyelerini incelemişlerdir. DOI: https://doi.org/10.17943/etku.366193

2.5. Matematik Problemlerindeki Bilişsel Yük ve Sınıflandırılması

Matematiksel problemlerin çözüm sürecindeki bilişsel yüklerinin sınıflandırılması için açıklayıcı bir modele ihtiyaç duyulmaktadır. Bu model bir soru ile karşı karşıya gelindiğinde herkes için geçerli olan bilişsel yükünü açığa çıkarması gerekmektedir. Örneğin, “Kamyonun kasasında kaç ton/kg yük vardır?” sorusu herkes için aynı kabul edilen bir cevabı istemektedir. Bu yük herkes tarafından aynı kabul edilir. Başka bir örnek verirsek, Naim Süleymanoğlu 342,5 kg kaldırabilir fakat normal bir insan kaldıramaz. Ama bu durum yükün herkes için aynı olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Aynı şekilde bu bağlam matematik problemlerinde de geçerli olup problemin çözülüp çözülmemesi onun bilişsel yükünü değiştirmemektedir.

2.6. Sıfır Bilişsel Yük

1- Kazanımın en yalın halinde uygulanması (Pisagor teoreminde iki dik kenar verilmiş hipotenüs istenmesi ve benzer durumlar)

2- Formüllerin direk uygulanması (Aritmetik ortalama: Verilen 5 sayının aritmetik ortalamasının bulunması)

3,5,7,9,11'in aritmetik ortalaması kaçtır?

3- İşlemsel anlamının ön planda olduğu sadece prosedürlerin takibi ve uygulanması (Birincisini aynen tut ikincisini ters çevir çarp)

$$\frac{\frac{2}{3}}{\frac{5}{7}} = \frac{2}{3} \cdot \frac{7}{5}$$

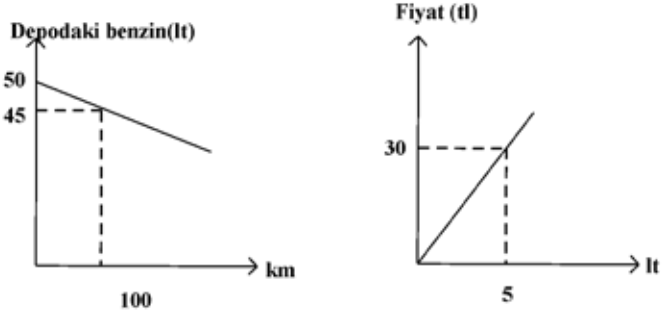
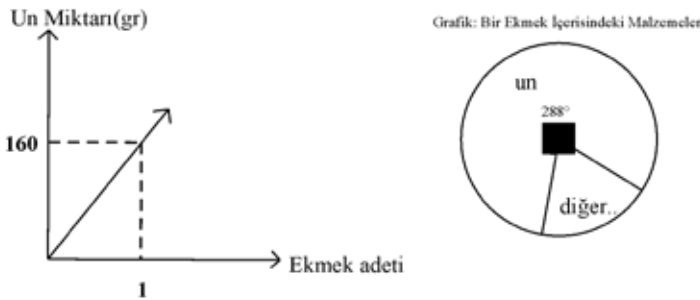
2.7. Bilişsel Yükün Azaltılması /Hafifletilmesi

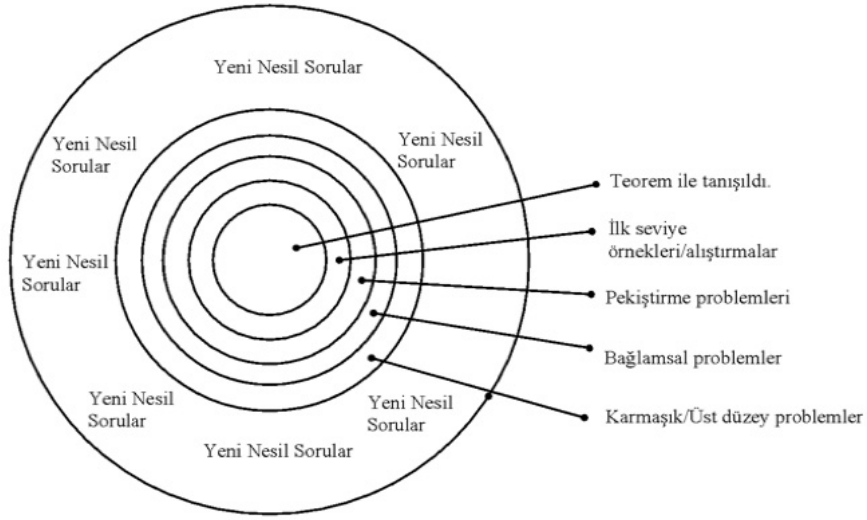
a. Bazı durumlarda bilişsel yük hafifletilebilir. Sözel bir ifadenin yanına denklem verilmesi veya şekille desteklenmesi, Denklem yanına görsel verilmesi gibi durumlarda normal bilişsel yük puanı orantısal olarak düşürülür.

b. Sorunun çözümünde tekrarlı işlemler/aynı yöntemin uygulanması bilişsel yükü azaltır.

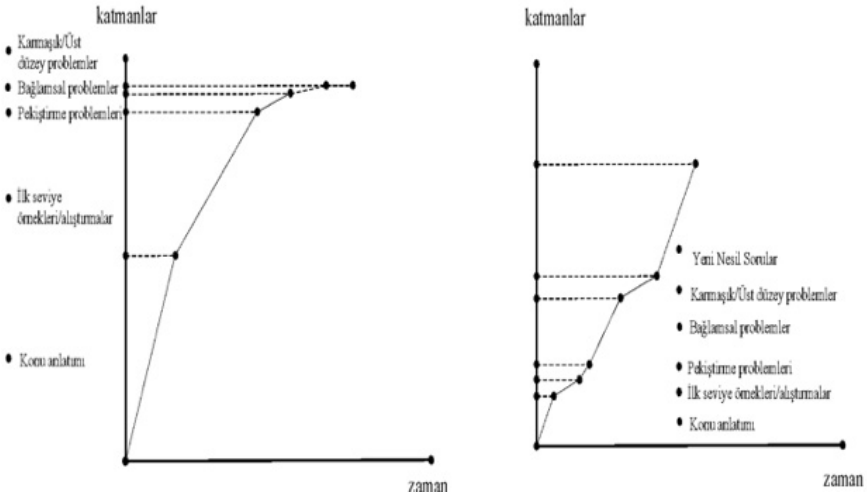
Tablo 5. Matematik Problemlerine Bilişsel Yük Ataması Rehber Soruları

	Bilişsel Yükü Analiz Sorusu ve Seçili Örnek Problemler	Bilişsel Yük Puanı
	Problemde tüm elemanlar verilmemiş	
1	$1^2+2^2+3+\dots+32^2=?$	1
	$1+2+3+\dots+3000=?$	2
	$1+2+3+\dots+n^2=?$	3
	Şekilsel olarak örüntüde tüm elemanlar verilmemiş olup ara elemanların ... nokta ile ifade edilmiş olması	
	<p>1. adım 2. adım ... n. adım</p>	1-3
2		
3	Tasarım Gerektiren problemler. Problem çözen kişinin soruya müdahale edip yeniden tasarlaması gereken problemler. Ör. Ekstra çizgi çizilmesi	1-3
	Alışılmışın dışında matematiksel yapıda olması	
4	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9</p> <p>Ör: Braille formatında verilmiş bir soru</p>	2

5	Sorularda sayı yerine cebirsel ifadelerin/sembollerin kullanılması	1-3
6	Yeni tanımların yapılması (Daha önce bilinmeyen) ve bu sistemden yeni bir şey üretilmesi	2-3
	Ör: Goran sayıları tanımı verilip farklı bir işlem tanımlamak.	
7	Problem çözerken yapılan hamle bir sonraki basamağı aydınlatması	1-3
	Lineer aydınlatıyor	1
	Sarmal durum	2
	Karanlık durum	3
8	Hedefte uzaklaştıran bilinen stratejilerin uygulanma durumu	1-3
9	Problemdeki verilerin transfer edilebilme durumu	1-3
	Lineer Transfer	1
	Kaotik Transfer	3
10	Problemin verildiği form/formatın getirdiği yük	1-3
11	Problem çözümünde süreçte alternatif yolların olması (potansiyel bilişsel yük)	1-3
12	Aynı anda 2 ve daha fazla veri kullanılması gereken durumlar	1-3
	 <p>Yukarıdaki grafiklere göre bir deponun dolm ücreti nedir?</p>	
	 <p>Yukarıdaki grafiklere göre bir ekmek kaç gramdır?</p>	

Şekil 4. Matematik Dersindeki Katman Yapısına Bir Örnek

Şekil 5. Matematik Dersinde Uygulamadaki Katmanlı Yapıya Bir Örnek

Matematik problemlerinin bilişsel yükü fazla olduğunda öğrenciler matematikten uzaklaşmaktadır. Bu uzaklaşmayı engellemek için öğretim tasarımında bilişsel yükün öğrenme ile dengelenmesi gerekmektedir. Bu dengesizlikte birinci görev öğretmene düşmektedir fakat bilişsel yükün dengelenmesinde öğretmeni destekleyen iç ve dış faktörlerin bir sistemi olmalıdır. Bunların başlıca ör-

nekleri ders ve test kitaplarının tasarımı ile merkezi sınavların tasarımı olup bu tasarımlardaki bilişsel yükün dengelenmesine katkıda bulunarak ve öğretmeni bu süreçte yalnız bırakmayarak desteklemesi önemlidir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaba-Altun ve Çakan, M. (2004). Öğrencilerin sınav başarısına etki eden faktörler: LGS ve ÖSS sınavlarındaki başarılı iller örneği. *Orta Öğretimde Yeniden Yapılanma Sempozyumu*, Ankara, Türkiye.
- Arcavi, A., & Schoenfeld, A. H. (2008). Using the unfamiliar to problematize the familiar. *Canadian Journal of Science Mathematics and Technology Education*, 8(3), 280-295.
- Brünken, R., Seufert, T., & Paas, F. (2010). Measuring Cognitive Load. In J. Plass, R. Moreno, & R. Brünken (Eds.), *Cognitive Load Theory* (pp. 181-202). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511844744.011
- Bosker, R.J. (1999). *Educational science and international assessment studies*. Swets & Zeitlinger Publishers.
- Chandler, P. & Sweller, J. (1991). Cognitive load theory and the format of instruction. *Cognition and Instruction*. 8(4), 293-332.
- Charles, R. T. & Lester, F. K. (1982). *Teaching problem solving: what, why, how*. Dale Seymour Publications.
- Choi, H. H., van Merriënboer, J. J. & Paas, F. (2014). Effects of the physical environment on cognitive load and learning: towards a new model of cognitive load. *Educational Psychology Review*, 26(2), 225-244.
- Clark, R., Nguyen, F. & Sweller, J. (2005). *Efficiency in learning: Evidence-based guidelines to manage cognitive load*. Pfeiffer.
- Clark, R. C., Nguyen, F., & Sweller, J. (2011). *Efficiency in learning: Evidence-based guidelines to manage cognitive load*. John Wiley & Sons.
- Çakan, M. (2002). Bilişsel stil ile zekâ kavramlarının öğrenci başarısı açısından irdelenmesi ve taşıdıkları önem. *Eğitim Araştırmaları* 8, 86-95.
- Çepelioğullar, N. (2020). *Çalışma Belleği Kapasitesi ve Bilişsel Yükün Mantıksal-Deneyimsel Bilgi İşleme ve Karar Verme Üzerindeki Etkisi* (Yayın no:649051) [Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi].
- Davidson, J.E., Deuser, R., ve Sternberg, R.J. (1994). The role of metacognition in problem solving. In J. Metcalfe & A.P. Shimamura, (Eds.), *Metacognition: Knowing about knowing* (pp. 207-226). MIT Press.
- De Groot, A. (1965). *Thought and Choice in Chess* (2nd ed.). Mouton Publishers.
- Demir, İ., Kılıç, S. ve Ünal, H. (2010). Effects of students' and schools' characteristics on mathematics achievement: findings from PISA 2006. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3099-3103.
- Dıla İkiz, Y. (2021). *Otomobil İmalatında Artırılmış Gerçeklik Gözlüğü Kullanımının Çalışan Üzerindeki Bilişsel Yük Etkisinin Araştırılması* (Yayın no:678773) [Yüksek Lisans Tezi,

Bursa Uludağ Üniversitesi].

- Gillmor, S. C., Poggio, J., & Embretson, S. (2015). Effects of reducing the cognitive load of mathematics test items on student performance. *Numeracy: Advancing Education in Quantitative Literacy*, 8(1),1-18
- Greeno, J. G. (1978). Natures of problem-solving abilities. In W. K. Estes (Ed.), *Handbook of learning & cognitive processes: V. Human information* (pp. 239–270). Lawrence Erlbaum.
- Gomes, A., & Mendes, A. J. (2007, September). Learning to program-difficulties and solutions. In *International Conference on Engineering Education–ICEE* (Vol. 7).
- Gündoğdu, B. (2020) *Meslek lisesi öğrencilerine lego robotikle algoritma öğretiminin bilgisayarca düşünme, bilişsel yük ve başarıya etkisi* (Yayın no:26701) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Hamilton, P. (1979). Process entropy and cognitive control: Mental load in internalized thought processes. In N. Moray (Ed.), *Mental workload: Its theory and measurement* (pp. 289-298). Plenum Press.
- Ittenbach, R.F. ve Harrison, P.L. (1990). Predicting ego-strength from problem-solving ability of college student. *Measurement & Evaluation in Counseling & Development*, 23(3), 128-137.
- Kala, N. (2012) *Bilişsel yük kuramına göre termodinamik konusunda hazırlanan öğretim tasarısının kimya öğrencilerinin hatırlama ve transfer düzeyindeki öğrenmelerine etkisi*. (Yayın no: 321891) [Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].
- Karabay, F. H. (2020) *Matematiksel problem çözmeye mobil uygulamalarla yapı iskelesi ve ipucu kullanımının ilköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve bilişsel yüklerine etkisi*. (Yayın no: 651991) [Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi].
- Katai, Z., & Toth, L. (2010). Technologically and artistically enhanced multi-sensory computer-programming education. *Teaching and Teacher Education*, 26(2), 244-251.
- Keleş, O. (2021) *Fen bilimleri dersinde zihin haritası kullanımının 4.sınıf öğrencilerinin başarılarına, bilişsel biliş süreçlerine, tutumlarına ve bilişsel yüklerine etkisi*. (Yayın no: 657588) [Yüksek Lisans tezi, Fırat Üniversitesi].
- Kılıç, E. (2006). *Çoklu ortamlara dayalı öğretimde paralel tasarım ve görev zorluğunun üniversite öğrencilerinin başarılarına ve bilişsel yüklenmelerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi] Ankara Üniversitesi.
- Kiamanesh, A. R. (2004). Factors affecting Iranian students' achievement in mathematics. *Paper presented in the First IEA International Research Conference*.
- Kurban, F. (2018). *Ortaokul matematik öğretmeni adaylarının dinamik geometri ortamında uzamsal becerilerinin gelişiminin incelenmesi*. (Yayın no: 494211) [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi].
- Küçük, S., ve Şişman B. (2017). Birebir robotik öğretiminde öğreticilerin deneyimleri. *İlköğretim Online*, 16(1), 312-325.
- Küçük, S., Yılmaz, R., ve Göktaş, Y. (2014). İngilizce öğreniminde artırılmış gerçeklik: öğrencilerin başarı, tutum ve bilişsel yük düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 391(76), 393-404
- Mayer, R. E. (2001). *Multimedia learning*. Cambridge University Press.
- MEB, (2015). *Matematik dersi öğretim programı ve kılavuzu (1.2.3.4. Sınıflar)*.

- MEB (2021). Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Merkezi Sınavla Yerleşen Öğrencilerin Performansı (Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No: 17) Erişim adresi: https://cdn.eba.gov.tr/icerik/2021/07/rapor/No_17-LGS_2021-merkezi_yerlestirme_211730.pdf Erişim tarihi:31.05.2022.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *İlköğretim Matematik Dersi (1- 5 Sınıflar) Öğretim Programı*. Devlet Kitapları Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019b). Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav, Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, 7.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018b). Liselere Geçiş Sistemi Merkezi Sınavla Yerleşen Öğrenci Performansı. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, 3.
- Moreno, R., & Mayer, R. E. (1999). Cognitive principles of multimedia learning: the role of modality and contiguity. *Journal of Educational Psychology*, 91(2), 358.
- NCTM. (2000). Principles and standards for school mathematics. Va: National Council of Teachers of Mathematics Pub.
- OECD (2017). Government at a Glance 2017, OECD Publishing, Paris http://dx.doi.org/10.1787/gov_glance-2017-en
- Orru, G., & Longo, L. (2018). The evolution of cognitive load theory and the measurement of its intrinsic, extraneous and germane loads: a review. In *International Symposium on Human Mental Workload: Models and Applications* (23-48). Springer.
- Özsoy, G. (2007). *İlköğretim beşinci sınıfta üstbiliş stratejileri öğretiminin problem çözme başarısına etkisi*. (Yayın no: 207154) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]
- Papanastasiou, C. (2000). Internal and external factors affecting achievement in mathematics: some findings from TIMSS. *Studies in Educational Evaluation*, 26, 1-7.
- Paas, F. G., Renkl, A. & Sweller, J. (2003). Cognitive load theory and instructional design: recent developments, *Educational Psychologist*, 38(1), 1-4.
- Paas, F. G., & Van Merriënboer, J. J. (1994). Variability of worked examples and transfer of geometrical problem-solving skills: A cognitive-load approach. *Journal of educational psychology*, 86(1), 122.
- Paas, F. G. & Van Merriënboer, J. J. (1994a). Instructional control of cognitive load in the training of complex cognitive tasks. *Educational psychology review*, 6(4), 351-371.
- Paas, F. G., Tuovinen, J. E., Tabbers, H. & Van Gerven, P. W. M. (2003). Cognitive load measurement as a means to advance cognitive load theory. *Educational Psychologist*, 38 (1), 63-71.
- Paas, F.G.W.C., Renkl, A., ve Sweller, J. (2004). Cognitive Load Theory: Instructional implications of the interaction between information structures and cognitive architecture1. *Instructional Science*, V.32, p.1-8.
- Paas, F.G.W.C, (1992). Training strategies for attaining transfer of problem solving skill in statistics: a cognitive load approach. *Journal of Educational Psychology*, V.84, p.429-434.
- Partnership for 21st Century Skills (2008). A Report and Mile Guide for 21st Century Skills. Retrieved September 10,2008 from: http://www.21stcenturyskills.org/downloads/P21_Report.pdf
- Pekdağ, B. (2010). Kimya öğreniminde alternatif yollar: Animasyon, simülasyon, video ve multimedya ile öğrenme. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*. 7(2), 79-110.

- PISA 2018: Insights and Interpretations (PDF), OECD, 3 Aralık 2019, erişim tarihi: 31.05.2022
- Polya, G. (1957). *How to Solve it. A New Aspect of Mathematical Method*. Princeton.
- Salleh, S. M., Shukur, Z., & Judi, H. M. (2018). Scaffolding model for efficient programming learning based on cognitive load theory. *International Journal of Pure and Applied Mathematics*, 118(7), 77-82.
- Sanders, A. F. (1979). Some remarks on mental load. In N. Moray (Ed.), *Mental workload: Its theory and measurement* (pp. 41-77). Plenum Press.
- Schoenfeld, A. H. (1985). *Mathematical problem solving*. Academic press.
- Schoenfeld, A. H. (1992). On paradigms and methods: What do you do when the ones you know don't do what you want them to? Issues in the analysis of data in the form of videotapes. *The Journal of the Learning Sciences*, 2(2), 179-214.
- Schoenfeld, A. H. (Ed.) (1994). *Mathematical thinking and problem solving*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dubinsky, E., Schoenfeld, A. H., & Kaput, J. (Eds.) (1994). *Research in Collegiate Mathematics Education. I*. Washington, DC: Conference Board of the Mathematical Sciences.
- Schoenfeld, A. H. (2009). Working with schools: the story of a mathematics education collaboration. *American Mathematical Monthly*, 116(3), 197-217.
- Schoenfeld, A. H. (2013). Reflections on problem solving theory and practice. *The Mathematics Enthusiast*, 10(1), 9-34.
- Shim, J., Kwon, D., & Lee, W. (2016). The effects of a robot game environment on computer programming education for elementary school students. *IEEE Transactions on Education*, 60(2), 164-172.
- Sweller, J., (1988). Cognitive load during problem solving: effects on learning. *Cognitive Science*, V.12, p.257-285.
- Sweller, J. (1989). Cognitive technology: Some procedures for facilitating learning and problem solving in mathematics and science. *Journal of Educational Psychology*, 81(4), 457.
- Sweller, J. (2010). Element interactivity and intrinsic, extraneous, and germane cognitive load. *Educational psychology review*, 22(2), 123-138.
- Sweller, J., Ayres, P., & Kalyuga, S. (2011). Measuring cognitive load. In *Cognitive load theory* (pp. 71-85). Springer, New York, NY.
- Sweller, J., & Chandler, P. (1994). Why some material is difficult to learn. *Cognition and Instruction*, 12(3), 185-233.
- Sweller, J., Chandler, P., Tierney, P., & Cooper, M. (1990). Cognitive load and selective attention as factors in the structuring of technical material. *Journal of Experimental Psychology: General*, 119, 176-192.
- Sweller, J., van Merriënboer, J.J.G., & Paas, F.G.W.C., (1998). Cognitive architecture and instructional design. *Educational Psychology Review*, V.10, p.251-296.
- Sweller, J., van Merriënboer, J. J. G. ve Paas, F. (2019). Cognitive architecture and instructional design: 20 years later. *Educational Psychology Review*, 31(2), 261- 292. <https://doi.org/10.1007/s10648-019-09465-5>
- TIMSS (2019). TIMSS Türkiye Ön Raporu (Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:15) Erişim Adresi:https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_12/10175514_TIMSS_2019_Turkiye_On_Raporu_.pdf Erişim tarihi:31.05.2022.

- Van De Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. W. (2014). *İlkokul ve ortaokul matematiği gelişimsel yaklaşımla öğretim* (7.baskı) (S. Durmuş, Çev.) Nobel Yayınları.
- Van Merriënboer, J. J., Jelsma, O., & Paas, F. G. (1992). Training for reflective expertise: A four-component instructional design model for complex cognitive skills. *Educational Technology Research and Development*, 40(2), 23-43.
- Yalçın, M. (2018) *Fen bilimleri eğitiminde arcs motivasyon modeli kullanarak hazırlanan bir eğitim yazılımının öğrenme üzerine etkilerinin araştırılması* (Yayın no: 492312) [Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi].

Cognitive Load Theory and Cognitive Load Assignment of Mathematical Problems

Extended Abstract

Having problem-solving individuals for societies has become an urgent need in a changing and transforming world. Problem-solving is one of the cornerstones of mathematics education and among its primary goals (NCTM, 2000; MEB, 2018; Charles & Lester, 1982; Schoenfeld, 2009; Schoenfeld, 2013; Schoenfeld et al., 1994; Arcavi & Schoenfeld, 2008). In this context, it is necessary to provide opportunities to raise individuals who have high cognitive load capacity, who can think creatively, who have advanced analysis and reasoning skills, and who can cooperate when necessary, so that the needed individual can solve both personal and social problems (Partnership for 21st Century Skills, 2008; MEB, 2015; Özsoy, 2007; Ittenbach & Harrison, 1990; Davidson et al., 1994).

Central national (LGS/ TYT-AYT) and international (PISA and TIMSS) exams, which measure problem-solving skills, have been applied for years in Turkey. Although problem-solving skills are at the forefront of the High School Entrance Exam (LGS) questions held today, it has been stated that the success rate is low (MEB, 2018). According to the reports published by the Ministry of National Education (2018b, 2019b) regarding the LGS exam, it was stated that a significant proportion of the students left the questions blank especially in the mathematics course (2018, 42.89%; 2019, 40.28%).

Turkey's success in international exams (PISA and TIMSS) is significantly behind OECD countries (OECD, 2017). The change in Turkey's PISA scores over the years is given in the table below. According to PISA results, while our country was ranked 50th out of 72 countries in 2015 in mathematical literacy; It rose to 42nd place among 78 countries in 2018 (PISA, 2018).

Table 1. PISA Mathematics Averages in Turkey Between 2003-2018

Years	2003	2006	2009	2012	2015	2018
Average	423	424	445	448	420	454

The critical points underlying this failure are based on many factors (individual, environmental factors, etc.), as stated above, and one of them is the balancing of the cognitive load carrying capacity of the student with the cognitive load in each question. Cognitive load theory is based on the studies of Sweller (1988, 1989, 2010) and detailed by the studies of Sweller, Merriënboer and Paas (1998) and Sweller, Ayres and Kalyuga (2011) and studies on the theory still continue today.

Cognitive Load Theory

Sweller (1998) cognitive load; explained in three dimensions as intrinsic cognitive load/external cognitive load/germane cognitive load. Intrinsic cognitive load is the cognitive load created by the learned content, material and education curriculum on the student, and external cognitive load includes all non-ideal procedures that need to be reduced by the internal complexity of this content, material and curriculum (Sweller, 2010). Germane load is a function of working memory resources allocated to all interactive elements that determine intrinsic cognitive load independent of the information presented (Sweller, 2010).

Types of Cognitive Load

Sweller (1998) explains the cognitive load theory in three dimensions. These three dimensions go through a continuous process of research and redefinition (Orru & Longo, 2019). Learning does not occur when the sum of these loads, called intrinsic (Intrinsic Load), external (Extraneous Load), and germane (Germane Load) cognitive load, exceeds the available memory capacity (Paas et al., 2003).

Intrinsic Load

Intrinsic Cognitive Load is the cognitive load created by the learned content, material and intensive curriculum on the student (Sweller, 2010). Intrinsic cognitive load occurs during the structuring and encoding of the necessary information in working memory in order to perform a specific task and is beyond the control of the person (Clark et al., 2005). Intrinsic cognitive load is concerned with the natural complexity of the teaching material to be learned

and the subject to be understood in order to achieve maximum learning without any obstacles that may negatively affect learning (Sweller 1994; Sweller & Chandler 1994; Sweller, 2010).

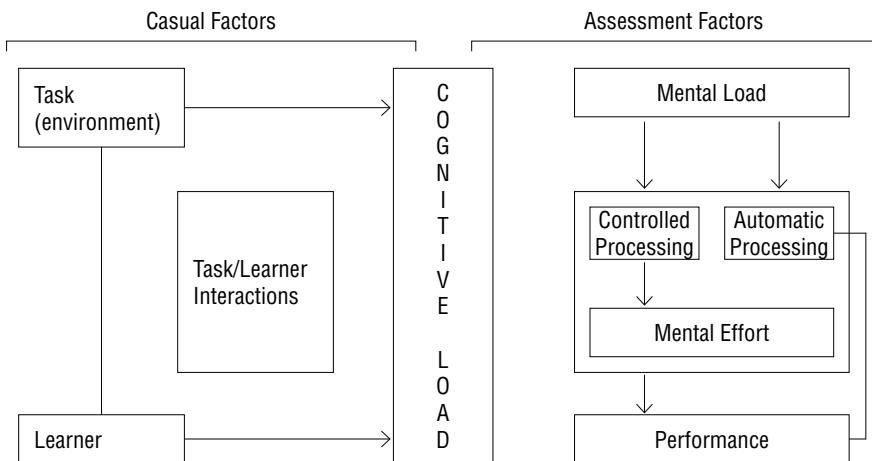
Extraneous Load

The cognitive load theory is designed to reduce external cognitive load (Sweller, 2010). The external cognitive load includes all the non-ideal procedures that need to be reduced by the internal complexity of the material and curriculum (Sweller, 2010). External Cognitive Load occurs when the information and materials used in the learning environment are not suitable or contain elements that will negatively affect the information processing process (Kılıç, 2006; Paas et al., 2003).

Germane Load

Germane Cognitive Load occurs during the formation and regulation of mental structures and is independent of the information presented (Sweller, 2010). It directly contributes to the learning of the individual. Because realization of learning is possible with a high germane cognitive load (Clark et al., 2005). While intrinsic and extrinsic cognitive load mainly focuses on the features of the learning material, the germane cognitive load is related to the learner features (Sweller, 2010).

Factors Affecting Cognitive Load

Şekil 1. Schematic representation of the cognitive load construct (Paas & Merrienboer, 1994)

Factors that affect cognitive load are called causal factors, and factors that affect cognitive load are called evaluation factors (Paas & Merriënboer 1994). Causal factors include task environment characteristics, learner characteristics, and interactions between the task environment and learner characteristics (Paas & Merriënboer 1994). With these dimensions, the unnecessary cognitive load in the working memory of the individual affects learning (Paas et al., 2004). Cognitive load for evaluation factors affected by cognitive load; deals with the interactions of mental load, mental effort, and performance.

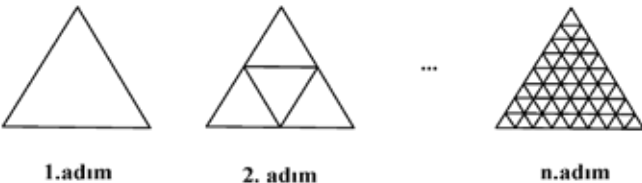
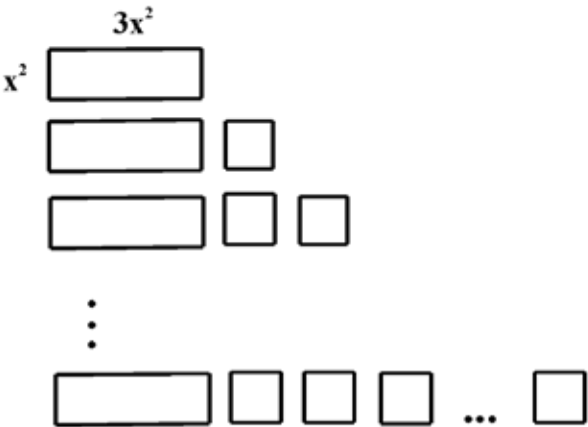
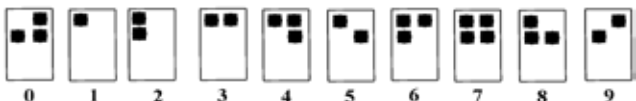
Measuring Cognitive Load

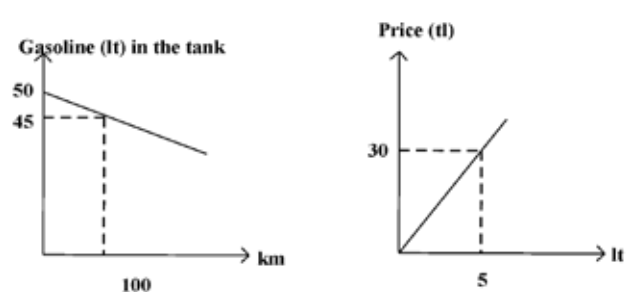
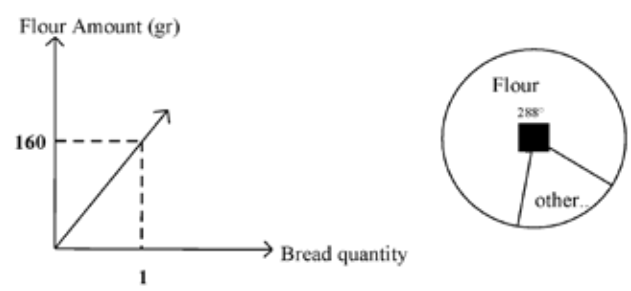
According to the cognitive load theory, the cognitive load loaded on working memory can be measured by indirect methods (Kılıç, 2006). The main components needed to measure cognitive load are cognitive load, mental effort and performance variables. It is an important component in the measurement of mental effort as it is an indicator of cognitive load. Subjective techniques using rating scales and objective techniques using physiological parameters can be used to measure cognitive load (Paas & Merriënboer 1994). Objective techniques are the learner's psychological feedback, eye tracking analysis and learning outcomes, and it has been stated that measurements such as heart rate and speed changes, eyelid blinking, and pupil dilation and contraction are used to measure cognitive load (Sweller et al., 1998). In subjective techniques, on the other hand, scales are used to evaluate their own cognitive load. For example; The Cognitive Burden Scale developed by Paas and Van Merriënboer (1994a) is a scale in which an individual can express his or her mental effort with a value between 1 and 9 (1. very very little, 2. very little, ...8. very much, 9. very much). developed a scale.

Studies on Cognitive Load Theory

When national and international studies on cognitive load are examined, mathematics and geometry (Paas & Van Merriënboer, 1994; Gillmor et al., 2015; Kurban, 2018; Karabay, 2020), chemistry (Pekdağ, 2010; Kala, 2012), algorithm (Gomes & Mendes, 2007; Katai & Toth, 2010), robotic coding (Shim et al., 2016; Küçük & Şişman, 2017), science (Yalçın, 2018; Clamp, 2021), English (Küçük et al., 2014), engineering (Dila İkiz, 2021), psychology (Çepelioğulları, 2020) studies in the fields were examined.

Table 2. Cognitive Load Assignment to Math Problems Guidance Questions

	Cognitive Load Analysis Question and Selected Sample Problems	Cognitive Load Score
1	Not all elements are given in the problem....	
	$1^2+2^2+3+\dots+32^2=?$	1
	$1+2+3+\dots+3000=?$	2
	$1+2+3+\dots+n^2=?$	3
2	Not all elements are given in the pattern visually, but intermediate elements are expressed with ... dots. 	1-3
		
3	Problems Requiring Design. Problems in which the problem solver must intervene and redesign the question. eg. Extra line drawing	1-3
4	Having an unusual mathematical structure	
		2
5	Using algebraic expressions/symbols/ instead of numbers in questions	1-3
6	Making new definitions (unknown before) and producing something new from this system	2-3
	For example: Giving the definition of Goran numbers and defining a different operation.	

7	The move made while solving the problem illuminates the next step.	1-3
	Linear lights up	1
	Spiral state	2
	Clark state	3
8	Implementation of known strategies that distract from the target	1-3
9	Transferability of the data in the problem	1-3
	Linear Transfer	1
	Chaotic Transfer	3
10	The burden of the form/format in which the problem is given	1-3
11	Having alternative ways in the process of problem solving (potential cognitive load)	1-3
12	Situations where 2 or more data must be used at the same time	1-3
 <p>According to the graphs above, what is the filling cost of a warehouse?</p>		
 <p>According to the graphs above, how many grams is a loaf of bread?</p>		

When the cognitive load of mathematical problems is high, students move away from mathematics. In order to prevent this divergence, cognitive load should be balanced with learning in instructional design. The first task in this balance falls on the teacher, but there should be a system of internal and external factors that support the teacher in balancing the cognitive load. It is important to support the teacher by contributing to the balancing of the cognitive load in the design of the textbooks and test books, the main examples of which are the design of the central exams, and by not leaving the teacher alone in this process.

İran'daki Türk Göçmenlerin Kültürleşme Tutumları ve Sosyal Kimlik Algıları Üzerine Bir Araştırma

Zehra Nur Genç¹

Citation: Genç, Z.N. (2022) İran'daki Türk göçmenlerin kültürleşme tutumları ve sosyal kimlik algıları üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi*, 1, (1), 33-58.

Received: 13.06.2022

Accepted: 22.06.2022

Published: 30.06.2022

Publisher's Note: Istanbul Medipol University stays neutral with regard to any jurisdictional claims.

Copyright: © 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the DergiPark.

ÖZ: Bu araştırma; İran'daki Türk göçmenlerin kültürleşme tutumlarının ve sosyal kimlik algılarının ne olduğunu, hangi değişkenlere bağlı olarak nasıl şekillendiğini; ortaya çıkan uyum sorunlarını “ölçek analizi” aracılığıyla ortaya koyarak araştırma tekniği bağlamında başka ülkelere göç eden bireylere de uygulanabilecek ve göçmen vatandaşların uyum sorunlarının henüz iptida aşamasındayken çözümüne yönelik bir emsal çalışma ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma: kültürleşme tutumu ve sosyal kimlik algısı arasında bir ilişki mevcut mudur araştırma sorusuna cevap olarak; çok katmanlı ve karşılıklı bir etkileşimin var olduğu ve sosyal kimlik algısının kültürleşme tutumu doğrultusunda şekillendiği ana hipotezi üzerine inşa edilmiştir. Araştırmanın evreni 2016 yılında İran'daki Türk göçmenler; örnekleme ise İran'ın başkenti Tahran'da 17 farklı mahallede yaşayan kartopu örnekleme yöntemiyle seçilerek yüz yüze anket uygulanan, tamamı Türk olan 192 kişidir. Araştırma iki kısımdan oluşmaktadır. İlk Kısım için araştırma muhtevasına dâhil edilen kişilere belirli ölçekler doğrultusunda 3 bölümlük bir anket uygulanmıştır ve toplanan veriler üzerinde istatistiksel çözümlenmelerin yapılabilmesi için SPSS

¹ PDR (İngilizce) Lisans Öğrencisi; İstanbul Medipol Üniversitesi; zehra.genc1@std.medipol.edu.tr; Orcid ID: 0000 0002 4979 3481

paket programı kullanılmıştır. İlk bölüm demografik özellikler ve mevcut sosyoekonomik sosyokültürel çevreye ilişkin sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde katılımcıların kültürleşme tutumları 9 maddeden oluşan kültürleşme tutum ölçeği ile ölçülmüştür. Üçüncü bölümde katılımcıların sosyal kimlik algıları ölçülmüştür. Sonuç/Tartışma bölümünde ise tüm bölümler için, veriler doğrultusunda, yapılan çıkarımlar ilişkili bir bütün halinde analiz edilmiştir. Demografik unsurların birtakım pozitif ve negatif korelasyonel ilişkiler ile sosyal kimlik algısı ve kültürleşme tutumları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda, idame eden süreçte ayrışma yahut asimilasyona varan uyum problemlerine yönelik çeşitli önerilere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, İran'daki Türk göçmenler, kültürleşme tutumu, entegrasyon, asimilasyon, ayrışma, sosyal kimlik algısı

ABSTRACT: The purpose of this research is to determine what the acculturation attitudes and social identity perceptions of Turkish immigrants in Iran are, and how they are shaped. Also as well as to identify the adaptation problems that arise due to this situation. In the context of research method, it is to present a precedent study that can be applied to individuals who migrate to various countries. In response to the research question of whether there is a relationship between acculturation attitude and social identity perception this study is built on the main hypothesis that there is a multilayered and reciprocal interaction that social identity perception forms through acculturation attitudes. The sample of the research is the Turkish immigrants in Iran in 2016; The sample is 192 people, all of whom are Turkish, who live in 17 different neighborhoods in Tehran, the capital city of Iran. They were randomly selected and filled in a questionnaire that was administered face-to-face. The research consists of two sections. For The first section, a 3-part questionnaire prepared by the researcher in line with certain scales was applied to the participants and SPSS package program was used to perform statistical analysis on the collected data. The first part consists of questions about demographic characteristics and the current socio-economic and socio-cultural environment. In the second part, the acculturation attitudes of the participants were measured by the acculturation attitude scale consisting of 9 items. In the third part, social identity perceptions of the participants were measured. In the conclusion and discussion sections, the inferences made for all sections in line with the data were analyzed as a related whole. It has been determined that demographic factors are effective on the perception of social identity and acculturation attitudes through some positive and negative correlational relationships. As a result of this research, various suggestions are also made for adaptation problems leading to

segregation or assimilation in the continuing process.

Key Words: *Turkish immigrants in Iran, migration, acculturation attitude, integration, assimilation, disintegration, social identity perception*

---

1. Giriş

18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkeler arası bulaşma yoluyla devinimsel ivme kazanarak meydana gelen siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerin; iletişim ve ulaşım ağlarının yayılma hızı üzerindeki etkisi geçmiş bir tarihi devirde benzeri görülmemiş şekilde sürerken varlığı yadsınamaz köklü değişikliklerin de habercisi niteliğindedir. Mesafe itibari ile yakın kabul edilemeyecek memleketler arası haber alma hızı ve yolculuk konforunun artmasıyla birlikte kısa vadede seyahatlerin artışı gözlemlenmekle birlikte uzun vadede komunal bir hareketi zaruri kılmayan bireysel yahut küçük ölçekli göçlerin sayısında da artış gözle görülür oldu. Demir yolu gelişimini takip eden hava yolu ulaşımı ise iletişim araçlarının yaygınlaşması ise dünyayı sıkça bahsi geçen “küçük bir köye” çevirdi. Son 25 yıldır kitle iletişim araçlarındaki gelişim doğrultusunda tüm dünya için yeknesak bir yapı arz etmeye başlayan popüler kültür bir anlamda da önyargılar ve çekinceler üzerindeki kilitleri kırarak nüfus hareketlerinde de artışa yol açmıştır. Eğitim, sağlık, ekonomik gereksinimler yahut imkânlar gibi sebeplere bağlı olarak insanlar farklı ülkelere göç ederek yaşamlarını burada idame ettirmeye başlamıştır. Bu tür hareketlilikler ise kültürleşme kapsamında adaptasyon, entegrasyon, asimilasyon gibi yeni kavramları sosyoloji terminolojisine katmıştır. Göç eden bireylerin misafir ülke toplumuyla kaynaşma ve uyum sağlama hususunda yaşanan sorunlar ise aidiyet ve sosyal kimlik olgularını tartışmaya açmıştır. Öyle ki bu insanlar gittikleri yerlerde sadece kendilerinden farklı görünümde, farklı dilde konuşan, farklı inançlara sahip ve farklı yemekler yiyen insanlarla karşılaşmakla kalmamakta; aynı zamanda bu insanların davranışlarındaki farklılıkları, zamanı, mekânı nasıl kullandıklarını, dünyayı ve yaşamı nasıl algıladıklarını gözleme fırsatını da bulmaktadırlar (Özdemir, 2016). Dolayısıyla ülkeyi tanıyıp uyum sağlama imkânına sahip olan göçmenlerin ayrışma ve asimilasyon sorunları yaşayarak aidiyet sorunları yaşaması da muhtemeldir. Hâlâ kimi araştırmacılar “kültür şoku” ya da köksüz göçmenlerin bir tepki olarak ev sahibi ülkeye “adapte olma” deneyimlerini tartışmaktadırlar (Gülner & Balcı, 2010).

Demografik özelliklere bağlı olarak ise hem kültürleşme tutumu hem de sosyal kimlik algısı üzerinde ortaya çıkan ciddi farklılıklar söz konusu olabilmekte ve bu konuda her farklı etnik köken yahut çevresel koşul için ayrı çalışmalar

yapılması zaruri olduğundan İran'daki Türk göçmenlere ilişkin yapılan bu çalışma bir yönüyle Türkiye ve İran'daki politika yapımcılar ve sosyologlar için sosyal yapının psikolojik unsurlarıyla bütüncül olarak ele alınabilecek resmini çizmektedir. Göç eden bireylerin ev sahibi ülkedeki davranışları kültürleşme tutumu bağlamında demografik niteliklere göre farklılık göstermekle birlikte; ayrışma, bütünleşme, asimilasyon ve nadiren marjinalleşme olarak tanımlanabilecek profillerle tezahür etmektedir. Her profil kendi içerisinde çeşitli sorunları beraberinde getirirken bir yandan da yaşamın idame edildiği ülke içindeki uyum sürecine bağlı olarak sosyal bir kimlik inşası süreci oluşturmaktadır. Demografik özellikler ve kültürleşme tutumuna binaen meydana gelen sosyal kimlik algısı ve beraberinde gelişen aidiyet hissi yahut kültür şoku ise zaman içinde karşılıklı bir etkileşim sürecine evrilir ve kültürleşme tutumu ile var olan sosyal kimlik algısı, kendisini meydana getiren değerler ile harmanlanarak kültürleşme tutumunun devam etmesini sağlar (Şahin, 2010). Dolayısıyla karşılıklı olarak birbirini var eden ve besleyen bu olgular bir yönüyle ev sahibi ülkedeki göçmenlere dair sosyolojik yapının oluşumunu sağlarken diğer bir yönden ise oluşan uyum sorunlarının uzun vadeli çözümüne imkân tanımayan kısır bir döngü içindeki tekerrürüne yol açar (Herisiyan, 2016). Yaptığımız çalışma aracılığı ile bu sosyal yapının betimlenmesi hem etnik kökene hem çevresel faktörlere hem de çeşitli demografik unsurlara dayandığından ve nedensellik ilişkisi içerisinde sunulduğundan gerekli önlemler alındığı takdirde bu kısır döngünün daha oluşum aşamasında kırılabilmesine imkân tanıyan çıkarımları mümkün kılmaktadır. İran gibi coğrafi olarak Türkiye'ye uzak sayılmayacak bir ülke için kültürel-tarihi bağların getirmiş olduğu yakınlık esas alınmış olacak ki Türk göçmenlerin bağımlı ve bağımsız değişkenlere bağlı olarak kültürleşme tutumlarını yahut kültürleşme tutumlarına bağlı olarak sosyal kimlik algılarını incelemeye yönelik bir çalışma daha önce gerçekleştirilmemiş; bu araştırma bahsi geçen alanda ilk olmanın ötesinde çok katmanlı ve çok kapsamlı bir araştırma olma özelliği de taşır.

1.1 Araştırmanın Amacı

- Türkiye'den İran'a göç eden bireylerin demografik özelliklerini tespit etmek.
- Türkiye'den İran'a göç eden bireylerdeki kültürleşme tutumlarını niceliksel tekniklerle belirlemek.
- Göç eden bireylerin sosyal kimlik algılarını tespit etmek.
- Asimilasyon, ayrışma ve bütünleşme gibi kültürleşme stratejileri aracılığı ile Türkiye'den İran'a göç eden bireylerdeki uyum sorunlarını ortaya koymak.

1.2. Araştırmanın Önemi

Literatür bağlamında: Bu araştırma, uluslararası bir çalışma olup hem nitel hem nicel tekniklerle kapsamlı bir araştırma niteliğine sahiptir. Türkiye’de bir ilki temsil etmekte ve İran’daki ülkemiz insanının farklı ülkedeki kültürleşme tutumlarına ve sosyal kimlik algılarına ilişkin yapılan ilk çalışmadır.

Politik bağlamda: Veriler betimlenmekle kalmamış analiz edilerek çıkarımlar yapılmış ve bu doğrultuda sosyo-kültürel alanda politika belirleyiciler için doğru veriler aracılığı ile “beşerî bir sosyal inşa vaadi”; çalışma özelinde İran’daki Türk göçmenler bağlamında sunulmuş ve göçmenlerin uyum sorunlarının çözümü için lokomotif niteliği arz edecek bir yapı ile raporlanmıştır.

Sosyo-piskolojik bağlamda: Bu araştırma aracılığı ile sosyal yapının betimlenmesi, hem etnik kökene hem çevresel faktörlere hem de çeşitli demografik unsurlara dayandığından ve nedensellik ilişkisi içerisinde sunulduğundan gerekli önlemler alındığı takdirde; Türk göçmenler için oluşan sosyal uyum sorunlarının uzun vadeli çözümüne imkân tanımayan kısır bir döngü içindeki tekerrürünün de daha oluşum aşamasında kırılabilmesine imkân tanyacaktır.

Ekonomik bağlamda: uyum sağlama kapsamında, kültürleşme tutumu ve sosyal kimlik algısının veriler aracılığı ile öngörülebilirliğinin sağlanarak kontrol edilebilmesi ve planlanması sürecin ilerleyen aşamalarında uyum sorunlarının yâda çatışmaların mevcudiyetinden kaynaklanan eğitim, rehabilitasyon, maddi yardım gibi ek giderlerin önüne geçecektir.

2. Literatür Taraması

Türk göçmenlere ilişkin kültürleşme tutumuna dair araştırmalar; öğrenciler, işçiler gibi belirli sınırlandırmalara tâbi tutulmuş dolayısıyla bu araştırmada yer alan demografik çeşitlilik daha önce bu alandaki bu boyutları ile pek çalışılmamıştır. Hatta bu ölçeği tasarlayan Birol Gülnar’ın 2011 yılında yapılan bir çalışmasında ilgili ölçek yalnızca Türkiye’de öğrenciler üzerinde bir örneklemede uygulanmıştır. İran’daki Türk göçmenlerin kültürleşme tutumları ve sosyal kimlik algıları üzerine olan bu çalışma uluslararası bir araştırma olma niteliği taşır. Türk göçmenlere ilişkin kültürleşme tutumuna dair bir çalışma Birsan Şahin tarafından (2010) Almanya örneği ile yapılmıştır. Bu çalışmanın sosyal kimlik algısı ile kültürleşme tutumunu karşılaştırmalı ve katmanlı analizi sadece Almanya’daki Türk göçmenlerin kültürleşme tutumlarını ve demografik faktörler ile ilişkili olarak analiz eden sınırlı bir muhtevaya sahiptir. Mahhobe Herisiyan’ın (2016) çalışmasında ise İran’daki Türklerin kültürü üzerine bir nitel bir araştırma olup ölçek kullanılmamıştır. İran’daki tüm Türkler çalışma gurubu olarak seçilmiştir. Fakat giriş bölümünde belirtildiği üzere kültürleşme

tutumunun belirlenmesi ve analiz edilmesi hususunda bazı riskler mevcuttur; İran'ın birbirinden oldukça farklı coğrafi bölgelerindeki kültürü yeknesak olarak kabul edilmesi ve sözgelimi Tahran'daki bir Türk göçmen ile Urumiye'deki bir Türk göçmeni farklı aynı koşullar altında yaşamaktadır; ve aynı kabul ederek değerlendirmeler yapmak demografik ve diğer değişkenler düşünüldüğünde genel evreni temsil edici olmayacağından ilgili sonuçların güvenilirliği ciddi sorunlar teşkil etmektedir. Konuya ilişkin literatür göç, kültürleşme ve kültürleşme stratejileri, sosyal kimlik kavramları muhteva itibari ile çerçevelenerek kuramsal düzlemde izah edilecektir.

2.1. Göç

Göç kavramının tek bir mutlak tanım ile çerçevelenmesi mümkün değildir. Göç sayesinde pek çok açıdan birbirinden farklı geçmişe sahip bireyler dil, din, gelenek ve kültür gibi bileşenler ile birlikte aynı ortamda yaşamını sürdürmek durumunda kalmaktadır fakat kültür şokunun yaşanmaması ya da en kısa sürede atlatılması ve zorluk yaşanmaması için bireylerin içinde yaşadıkları kültürel çevreye uyum göstermeleri kaçınılmazdır (Akıncı, Nergiz & Gedik, 2015).

Göç eden bireyin kültür şoku yaşamaması ya da uyum göstermesinden bağımsız olarak göçmen kavramı da ülkeler tarafından kesin bir sınırlandırma ile tanımlanmamıştır.

Uluslararası göçmenlerin ise en belirleyici rolü vatandaşlık olarak kabul edilmektedir. Vatandaşlık genel olarak bireyin hak ve özgürlüklerini belirleyen en temel çerçevedir.

Bu çalışmada göç kavramı belirli bir süreyle sınırlı olmayıp Türk göçmenin iskân ettiği yerden ekonomik, siyasi, dini yahut şahsi sebeplerle nüfus hareketi gerçekleştirerek İran'da kısa ya da uzun süreli yaşamaları bağlamında değerlendirilmiştir. Nitekim yapılan göçler kısa süreli olabileceği gibi kalıcı olarak da yapılmış olabilir. Bu çalışmada, bir Türk göçmenin yaşadığı coğrafyadan ayrılarak İran'da yaşamaları ve araştırma anketlerinin uygulanması esnasında orada bulunmaları, göç ettiği varsayımına bağlı olarak göçmen statüsü kapsamında değerlendirilmiş ve çalışmaya konu olması bakımından yeterli görülmüştür.

2.2. Kültürleşme Kavramları

Kültür kavramı tarihi bağlarla derinden ilintili olarak başlangıç zamanı kesin olarak belli olmayan davranış, inanış yahut değerlerin; birbirine ortak bir geçmiş ve müstakbel bir kader birliğiyle bağlı olduğuna inanılan bireylerin bütünü "toplum" şemsiyesi altında manen kıymet verdiği; dil, din, tarih, gelenek gibi değerlerin var ettiği bir olgudur. Tarihi akış içinde sosyokültürel ve

sosyoekonomik yapının, dini ve siyasi değerlerin, genellikle etnik bir ortak paydayla bütünleştirildiği ve çoğunluk tarafından değer atfedilen alışlagelmiş bir zihniyet, inanç ve davranış kümesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tylor, kültürü, “insanın bir toplumun üyesi olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, töre ve tüm diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün” olarak tanımlamaktadır (akt. Aksoy, 2012).

Kültürleşmenin varlığı kültür kavramı kadar eski olmakla birlikte kavramsallaştırılması ve kuramsal bir zeminde tanımlanması yakın bir tarihi döneme denk düşmektedir. Redfield, kültürleşmeyi, “*farklı kültürlerle sahip bireylerden oluşan grupların doğrudan temasları sonucunda her iki grubun orijinal kültürel kalıplarında karşılıklı olarak meydana gelen değişiklikler*” olarak tanımlamaktadır (akt. Gülnar, 2011). Muhteva itibarı ile oldukça kapsamlı bir tanım olduğu söylenebilir. Bu tanıma göre Kültürleşme yalnızca asimilasyondan ibaret olmamakla birlikte kendi içerisinde alt guruplara ayrılan bir yapıdan meydana gelmiştir.

Ayrıca kültürleşme, çift yönlü bir etkileşim olarak vuku bulmaktadır. Yani göç eden ve misafir ülke içinde hâkim kültürle temasta bulunup etkilenen bireyin çeşitli tutumuna karşılık aynı zamanda göç ettiği ve kültürüyle temasta bulunduğu toplum bireyleri de kültürleşme sürecinin aktörleri niteliğindedir.

Kültürleşmeye ilişkin en önemli hususlardan bir diğeri ise kavramsallaştırma bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Kuramsal bir zeminde oturtulmak istendiğinde kültürleşme davranışsal kültürleşme ve değer kültürleşmesi olarak iki perspektif üzerinden kavramsallaştırılır. Davranışsal kültürleşme, göç edilen ev sahibi ülkedeki toplumun dili ve hayat tarzına ilişkin gözlemlenebilir netlikteki eylemlere ilişkin olarak daha fiziki bir nitelik arz ederken, değer kültürleşmesi daha tedrici olarak ilerlemekle birlikte göç edilen toplumun değerleri ile aşina olma ve toplumsal normları algılama ve riayet boyutunda karşılaşılan daha manevi bir alanı ihtiva eder. Kağıtçıbaşı'na göre (2014) kültürleşme en genel ve kapsayıcı bir ifadeyle; bireyin farklı bir kültür içinde yaşarken kendi kültürel tutumlarını ve davranışlarını kendi isteği ile yeni kültüre uyumlu hale getirme süreci olarak tanımlanır.

2.3. Kültürleşme Stratejileri

Kültürleşme stratejileri; çok katmanlı bir kültürleşme olgusunun uzantısı ve kültürleşme tutumunun pratik bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Kültürleşmenin, bireyin göç ettiği ev sahibi ülke kültürü tarafından asimile edilmesi tanımına dair hâkim paradigma Berry (1980) tarafından yıkılmış ve kültürleşme tutumunun farklılık arz eden varyasyonları kültürleşme stratejileri üst başlığı

altında çeşitli profillere ayrılarak tasnif edilmiştir. Kültürleşmenin, yukarıda da değinildiği üzere, iki yönlü ve çok katmanlı yapısı muhtemel varyasyonlar kapsamında şematik hale getirilen kültürleşme stratejilerinin sınırlarının çizilmesini kaçınılmaz kılmıştır. Yapılan tasnifler çeşitlilik arz etmekle birlikte Berry'nin de ifade ettiği ve genel-geçer kabul edilen ayırım asgari 4 katmanı zaruri kılmıştır ve kültürleşme tutumu; kendi etnik kimlik özdeşimlerini sürdürme yahut ev sahibi kültürün parçası olma ikilemi arasında; asimilasyon, bütünleşme, ayrışma ve marjinalleşme olarak dört alt tutuma ayrılmıştır.

Baskın olmayan grupların bakış açısından, bireyler orijinal kültürel kimliklerini sürdürmek istememeleri ve buna karşıt olarak da diğer kültürlerle gündelik etkileşim arayışında bulunmaları durumunda “asimilasyon stratejisinden” söz edilmektedir (Gülner, 2011). İkinci bir strateji ise bunun tam aksi yönde cereyan eden “ayrışma stratejisidir”. Bu durumda bireyler kendi kimliklerini muhafaza etmek adına milli kültürlerini teması mümkün merteye az kılacak şekilde sürdürme eğilimiyle hareket ederler. Burada bireyler etkileşimi minimuma indirerek kültürlerini muhafaza etmeye çalışırlar. Üçüncü strateji ise ilk iki stratejinin kesişim fonksiyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada bir yandan öz kimlik ve kültür sürdürülmeye çalışılırken diğer yandan da göç edilen ev sahibi ülkedeki toplumsal ağın bir parçası olmak adına etkileşimden kaçınmadan fakat kontrollü bir mübadele ile uyum sürecinin idame ettirilme çabası “bütünleşme stratejisi” olarak vuku bulur. Son olarak, dördüncü strateji ise “Marjinalleşme” olarak adlandırılmaktadır. Buna göre, kültürel kimliğin sürdürülmesi (genellikle kültürel kayba zorlanma nedenlerinden dolayı) ve diğerleri ile ilişki kurulması (genellikle dışlanma ve ayrımcılık nedenlerinden dolayı) konularının her ikisinde de çok düşük düzeyde çaba gösterildiğinde Marjinalleşme stratejisi tanımlanmış olmaktadır (Gülner, 2011).

Yukarıda kapsam itibari ile açıklanan 4'lü Berry modeli (1980) kültürleşme stratejilerini izah etme hususunda oldukça kıymetli olmakla birlikte yapılan araştırma sonuçlarında, birey davranışlarını tasnif etme aşamasında sınırların mutlak olarak çizilemeyeceği; bireyin aynı anda farklı stratejiler uygulama ihtimali de yadsınmaz bir gerçektir. Nitekim aynı davranışın da hangi kültürleşme stratejisi kategorisinde yer alacağına ilişkin çatışan görüşler vardır. Ayrıca modelin sağladığı sonuçlardaki başarı ihtimali miras kültür- ev sahibi kültür arasındaki benzerlik ilişkisinden etkilenmekle birlikte, ev sahibi kültürün hayat bulduğu toplum yapısının çoğulcu-baskın olması da önemli bir role sahiptir. Modele ilişkin değinilmesi gereken oldukça hayati olan diğer bir nokta ise bir ihtimalin varlığı üzerine tasarlanmıştır: ev sahibi ya da miras kültürün kültürleşme süresi boyunca değişmesi. Bu ihtimal, teknolojik gelişmelerin hız

kazandığı ve dünyaya tüm gelişmeleri aynı hızla takip etme olanağı sunan iletişim ağlarının artmasıyla birlikte modelin geliştirilmesi baskısı da yapmaktadır. Son olarak tüm çeşitli etno-kültürel grupları içeren entegrasyon, farklılığın toplumda bir bütün olarak geniş bir biçimde kabul görmesi durumunda “Çok Kültürlülük” olarak adlandırılır (Şahin, 2010).

2.4. Sosyal Kimlik Algısı

Türk Dil Kurumu toplumsal bir varlık olan insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirten nitelik ve özelliklerin bütününe “kimlik” olarak tanımlamaktadır (Şen, 2014). Fakat her ne kadar bireyin şahsi kanaat ve davranışları şahsi bir kimlik inşa etse de aynı zamanda toplumun bir üyesi olan birey sosyal grubun parçasıdır ve parçası olduğu bu sosyal yapının var ettiği sosyal bir kimliğe de sahiptir.

Sosyal kimlik algısı ise psikolojik ve sosyolojik boyutlarıyla bireyin kendi statüsünü tespit etmesi; parçası olduğu sosyal grup içinde kendini bir sınıflandırmaya tâbi tutarak aslında üyesi olduğu sosyal yapıyı da tanımlaması ve kendi ile sosyal yapı arasındaki ilişkiyi belirlemesidir. Sosyal kimlik algısının oluşumu üzerinde benlik kavramı ve sosyal psikoloji perspektifinden bireyin kendi kendini analizi önemli etki eder.

Yüzyıllarca bu toplumda vücut bulmuş, nefes almış, yaşamış ve yaşatmış olan Türkler günümüzde de devraldıkları tarihi mirası sürdürmekte ve bu toplumun her ferdi gibi sosyal hayatın içinde varlık göstermekte ve bu kültürün bağrında muhterem bir öz benlik (kimlik) ortaya koymaktadırlar (Ameri & Alireza, 2010). Türk göçmenlerin İran toplumu, İran kültürü içinde oluşturdukları, inşa ettikleri ve dahi sarsılmaz kale duvarları yahut bir zırh gibi kuşandıklarını “sosyal kimlikleri” denilebilir ki bir topluluğun milli benliğini yitirmeden adapte olma ve bütünleşme noktasındaki arzusunun somutlaşmış halidir.

İran’daki Türk göçmenlerin bu topluma (İran Toplumu) uyum sağlamak ve istikbalde de bu toplumda varlıklarını korumak adına milli kimliklerini kaybetmeden uyumlu bir sosyal mevcudiyet için gösterdikleri çaba takdire-şayandır. Nitekim dünya üzerinde bir başka toplumun sosyal yaşamında bu denli tabii bir yer edinmiş, kimliğinden taviz vermeden yaşamını idame etmiş pek az emsal mevcuttur (Ahmedi, 2007).

3. Yöntem

3.1. Araştırma Modeli

Proje konusu, İran’daki Türk göçmenlerin kültürleşme tutumları ve sosyal kimlik algıları şeklinde belirlendikten sonra verimli sonuçlar elde etmemize

yardımcı olacak ve araştırma sonucunda hipotezlerimizin sınanabilir nitelikte ve genel anlamda değerlendirilirse tekrarlanabilir özelliğe sahip olan en doğru tekniğe karar verebilmek, ardından yazım aşamasına geçebilmek adına çok kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. İncelenen tüm çalışmaların ardından araştırmam nicel olarak desenlenmiş ve en uygun tekniğin tarama modeli olduğuna karar verilmiştir. Tarama modeli; kısaca olaylar arasındaki ilişkileri inceleme, neden sonuç ilişkisi kurma ve bilimsel bir tabanda karşılaştırma yapmak için var olan durumu betimlemeye verilen isimdir. Bu bağlamda bu çalışmada Türkiye’den İran’a göç eden bireylerin kültürleşme tutumları ve sosyal kimlik algıları neden sonuç ilişkisi kapsamında incelenmiştir. Hem nitel hem nicel yaklaşımın tercih edilmiş olması ise araştırmanın daha sağlam bir bilimsel tabanda ele alınmasını sağlamıştır. Demografik özellikler ile, kültürleşme tutum ölçeği sonuçları, sosyal kimlik ölçeği sonuçları arasındaki ilişki SPSS paket program aracılığı ile nicel yöntemle analiz edilirken; kültürleşme tutum ve sosyal kimlik algısı arasındaki ilişki, nitel araştırma yöntemiyle analiz edilmiştir. Başkent Tahran Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Süheyla Sadıki ile görüşme yapılmış konuya ilişkin fikirleri alınmıştır. Ayrıca Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Çetin Çelik ve Sakarya Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Yrd. Doç. Dr. Pınar Yazgan ile iletişime geçilmiş ve yönlendirmeleri doğrultusunda bu araştırmada gerekli değişiklikler yapılmıştır. Araştırma analizlerinin yapılmasının ardından Ankara’da İran Konsoloslukunda görev yapmış Nejla Bahçıvan ile görüşme yapılmış ve sonuçlar üzerine fikir alışverişinde bulunulmuştur. Bu görüşme özellikle öneri bölümünde projeye büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca araştırmamda hem Türkçe hem Farsça hem İngilizce kaynaklardan birebir yararlanma şansı bulunduğu için çalışma daha kapsamlı ve çok boyutlu bir hâle bürünmüştür.

3.1.1. Ana Hipotez

Araştırmanın ana hipotezi: “İran’da yaşayan Türk göçmenlerin kültürleşme tutumları ve sosyal kimlik algılarının demografik özelliklere bağlı olarak değiştiği ve kültürleşme tutumları ile sosyal kimlik algılarının oluşumu arasında karşılıklı bir ilişkinin var olduğudur.”

3.1.2. Alt Hipotezler

- a. Cinsiyete, ikamet süresine, yaşa, göç etme nedenine, eğitim düzeyine, Türkiye’yi ziyaret sıklığına göre İran’a göç eden Türklerin, kültürleşme tutumları farklıdır.
- b. Kültürleşme tutumlarından asimilasyon, sosyal kimlik algısını sosyo-pisko-

lojik uyum bağlamında pozitif etkiler.

- c. Kültürleşme tutumlarından ayrışma, sosyal kimlik algısını sosyo-psikolojik uyum bağlamında negatif etkiler.
- d. Kültürleşme tutumlarından bütünleşme, sosyal kimlik algısını sosyo-psikolojik uyum bağlamında en ideal kılan stratejidir.
- e. Kültürleşme tutumlarından marjinalleşme, sosyal kimlik algısını sosyo-psikolojik uyum bağlamında en dışlayıcı stratejidir.

3.2. Araştırma evreni ve örnekleme

Araştırmamın çalışma grubunu 10-20 Temmuz 2016 tarihleri arasında İran'ın başkenti Tahran'da 17 farklı mahallede yaşayan tamamı Türk olan bireyler oluşturmaktadır. İran'daki Türk konsolosluguyla yapılan görüşmelerde İran'da yaklaşık 5000 Türk ailenin bulunduğu bilgisine ulaşılmış ve bu çalışmada 192 farklı kişiye yüz yüze anket yöntemiyle uygulanmıştır. Araştırmaya başlanmadan önce 15 kişilik bir grupla pilot çalışma gerçekleştirilmiş, bu çalışmanın sonuçlarına göre soru formunda düzeltmeler yapılarak saha araştırmasına (insanların belli bir konuda ne düşündüğü ve nasıl bir tutum sergileyeceğine dair yapılan yazılı ve sözlü araştırmalar) yapılmıştır.

- Katılımcıların %32,3'ü (62 kişi) kadın, %67,7'si (130 kişi) erkektir.
- Eğitim durumları incelendiğinde en yüksek oran üniversite mezunlarına aittir.
- Medeni duruma bakıldığında ise %62,5'inin evli (120 kişi), %35,4'ünün ise bekâr (68 kişi) olduğu görülmektedir.
- Göç etme nedeninde ise en yüksek iki oranın ekonomik (%31,2), politik nedenler (%26,0) olduğu görülmektedir.
- İran'da kalma süresinde en yüksek oran 1-2 yıl (%32,3) arası olan zamandır.
- Türkiye'yi ziyaret süresinde en yüksek yılda bir (36,5) olan zamandır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Uygulanan saha araştırmasında kültürleşme tutum ölçeği, sosyal kimlik ölçeği ve demografik verileri elde etmeyi amaçlayan sorulara yer verilmiş ve alanında yetkin kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Konsolosluk yetkilileri ile de temas sağlanarak bilgi alınmıştır.

Demografik Unsur Soruları: Demografik özellikleri belirlemek için cinsiyet, yaş, medeni durum, göç etme nedeni, eğitim düzeyi, ikamet süresi ve Türkiye'yi ziyaret sıklığı şeklinde yedi sorudan oluşmaktadır

Kültürleşme Tutum Ölçeği: Katılımcıların kültürleşme tutumları Kimm tarafından geliştirilen (Wang'ın 2006'da üzerinde değişiklikler yaptığı) ve 9 maddeden oluşan kültürleşme tutum ölçeği ile ölçülmüştür. Ölçek, her birinin üçer madde ile ölçüldüğü ve asimilasyon, bütünleşme (entegrasyon), ayrışma başlıklarını taşıyan üç kültürleşme tutumunu içermektedir (Bu guruplara dâhil edilmeyen bölüm marjinalleşme kategorisine yerleştirilmiştir.). Beşli Likert (1=Hiç Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4 Katılıyorum, 5= Tamamen Katılıyorum) ölçeği ile söz konusu tutumlar ortaya konmaya çalışılmıştır

Sosyal Kimlik Ölçeği: Anketin üçüncü bölümünde katılımcıların sosyal kimlik algıları ölçülmüştür. Yedi sorudan oluşan sosyal kimlik ölçeğinde, her sorunun altında 1–7 arası bir derecelendirme cetveli bulunmaktadır.

3.4. Veri Analizi

Çalışmanın verileri Temmuz 2016 tarihinde elden dağıtılan anketlerin yine elden toplanması ile elde edilmiştir. Ölçeklerin sonuçları ile demografik özelliklerin korelasyonu, bir istatistik analiz programı SPSS 21 (Statistical Package for the Social Sciences) kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma verileri değerlendirilirken, yüzdelik hesaplama, aritmetik ortalama işlemleri kullanılmıştır. İki ölçeğin sonuçlarının kendi aralarında karşılaştırmalı analizi ise literatür taraması, uzmanlarla görüşme, yetkililerden bilgi akışı aracılığı ile nitel metotla gerçekleştirilmiştir. Ardından bulguların kurulan hipotezleri test eder ve doğrular nitelikte olup olmadığı tespit edilmiş, yöntemin tekrarlanabilirliği gözden geçirilmiştir.

4. Bulgular

4.1. Kültürleşme Tutum Bulguları

Araştırma kapsamında 192 katılımcının her birine dokuz sorudan oluşan kültürleşme tutum ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin ilk maddesinde katılımcılara “İran'daki arkadaşlıklarım değerli olduğu kadar kendi ülkemden arkadaşlıklarım da değerlidir, her iki milletten de değerli dostlarım vardır.” ifadesi sunulmuştur. Bu ifadeye katılımcıların %2'si hiç katılmıyorum, %13'ü katılmıyorum, %24'ü kararsızım, %51'i katılıyorum, %10'u ise tamamen katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak Türk bireylerin kendi toplumuyla bağlarını korumakta sıkıntı yaşamadıkları ve buna istekli oldukları yargısına ulaşılmıştır. Ölçeğin ikinci maddesinde katılımcılara “İran'da yaşarken, kendi milletimizin de yaşam tarzını sürdürebiliriz aynı zamanda Fars kültürünün farklı yönlerine tam olarak katılım gösterebiliriz.” yargısı verilmiştir. Katılımcıların %4 'ü hiç katılmıyorum, %22'si katılmıyorum, %21'i kararsızım, %44'ü

katılıyorum, %9'u ise tamamen katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuçtan yola çıkılarak Türk bireylerin genel anlamda kendi yaşam tarzlarını sürdürürken sıkıntı yaşamadıkları ve buna istekli oldukları yargısına varılmıştır. Ölçeğin üçüncü maddesinde katılımcılara "İran'daki Türkler kendi geleneklerini yaşamayı sürdürmelidir, ayrıca Fars geleneklerine de adapte olmalıdır" ifadesi sunulmuştur. Katılımcıların %4'ü hiç katılmıyorum, %19'u katılmıyorum, %56'sı kararsızım, %36'sı katılıyorum, %20'si ise tamamen katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak genel olarak Türk bireylerin hem Fars hem de Türk geleneklerini beraber sürdürebildikleri ve bu konuda sıkıntı yaşamadıkları yargısına ulaşılmıştır. Ölçeğin dördüncü maddesinde katılımcılara "İran'daki Türkler kendi kültürel geleneklerini yaşamayı sürdürmelidir ve Fars kültür geleneklerine adapte olmamalıdır." ifadesi verilmiştir. Katılımcıların %19'u hiç katılmıyorum, %43'ü katılmıyorum, %18'i kararsızım, %16'sı katılıyorum, %4'ü katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak Türk bireylerin Fars kültürüne adapte olma eğilimlerinin yüksek olduğu yargısına ulaşılmıştır. Ölçeğin beşinci maddesinde katılımcılara "İran'da yaşarken Fars yaşam tarzından tamamen uzaklaşıp, kendi milletimizin yaşam tarzını sürdürmeliyiz." ifadesi sunulmuştur. Katılımcıların %15'i bu ifadeye hiç katılmıyorum, %55'i katılmıyorum, %9'u kararsızım, %16'sı katılıyorum, %%5'i ise katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak bireylerin Fars yaşam tarzını sürdürmekte istekli olduğu kanaatine varılmıştır. Ölçeğin altıncı maddesinde katılımcılara "Dostlarımla çoğu kendi ülkemden insanlardır çünkü onlar eğlencelidir ve kendimi onların yanında rahat hissediyorum ancak aynı duyguları Farslar için hissetmiyorum." ifadesi sunulmuştur. Bu ifadeye katılımcıların %16'sı hiç katılmıyorum, %48'i katılmıyorum, %20'si kararsızım, %29'u katılıyorum, %14'ü tamamen katılıyorum yanıtlarını vermiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak göçmen bireylerin Türk dostlarına karşı hissettikleri duyguları Farslar için hissetmedikleri düşüncesini doğru bulmadıkları bilgisine ulaşılmıştır. Ölçeğin yedinci maddesinde katılımcılara "İran'da yaşamamız, geleneksel yaşam tarzımızı bırakarak Fars yaşam tarzına adapte olup, Fars gibi düşünmemizi ve davranmamızı gerektirir." ifadesi verilmiştir. Katılımcıların %40'ı bu ifadeye hiç katılmadığını, %31' katılmadığını, %15'i kararsız olduğunu, %7'si katıldığını, %4'ü ise bu ifadeye tamamen katıldığını belirtmiştir. Buradan yola çıkarak Türk bireylerin kendi kültürlerini bırakarak bir Fars gibi davranmayı istemedikleri yargısına ulaşılmıştır. Ölçeğin sekizinci maddesinde katılımcılara "Dostlarımla çoğu Farstır. Çünkü onlar eğlencelidir ve kendimi onların yanında rahat hissediyorum ancak aynı duyguları kendi ülkem insanları için hissetmiyorum." ifadesi sunulmuştur. Katılımcıların %34'ü bu ifadeye hiç katılmadığını, %41'i katılmadığını, %12'si kararsız olduğunu, %7'si

katılmadığını, %6'sı ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak göçmen bireylerin Fars dostlarına karşı hissettikleri duyguları Türkler için hissetmedikleri bilgisine ulaşılmıştır. Ölçeğin dokuzuncu maddesinde katılımcılara “İran'daki Türkler Fars kültür geleneklerine adapte olmalıdır ve kendi kültürel geleneklerini yaşamayı bırakmalıdırlar.” ifadesi sunulmuştur. Katılımcıların %34'ü bu ifadeye hiç katılmadığını, %41'i katılmadığını, %12'si kararsız olduğunu, %7'si katıldığını, %6'sı katıldığını ifade etmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak İran'daki bireylerin Türk kültürünü devam ettirmekte istekli oldukları yargısına ulaşılmıştır.

4.2. Sosyal Kimlik Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen 192 katılımcının sosyal kimlik algılarını ölçmek amacıyla, her birine Sosyal kimlik ölçeği uygulanmıştır. Katılımcılardan her birine ölçekte yer alan yedi soru için 1'den 7'ye kadar bir puan belirtmeleri istenmiştir (1; hiç, 7; çok). Ölçeğin ilk maddesinde “Kendinizi ne derece Türk hissedersiniz?” sorusuna katılımcıların 10'u 1 puan, 40'ı 2 puan, 36'sı 3 puan, 18'i 4 puan, 38'i 5 puan, 30'u 6 puan, 20'si ise 7 puan vermiştir. Ölçeğin ikinci maddesinde katılımcılara “Türk toplumuyla ne derece güçlü bağlar hissedersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların 4'ü 1 puan, 40'ı 2 puan, 44'ü 3 puan, 26'sı 4 puan, 28'i 5 puan, 36'sı 6 puan, 14'ü 7 puan vermiştir. Ölçeğin üçüncü maddesinde “Türk toplumunun bir parçası olmaktan ne derece memnuniyet hissedersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların 6'sı 1 puan, 22'si 2 puan, 46'sı 3 puan, 30'u 4 puan, 38'i 5 puan, 30'u 6 puan, 20'si 7 puan vermiştir. Ölçeğin dördüncü maddesinde katılımcılara “Bir Türk insanına ne derece benzediğinizi düşünürsünüz?” sorusu yer almaktadır. Bu soruya katılımcıların 14'ü 1 puan, 34'ü 2 puan, 38'i 3 puan, 22'si 4 puan, 32'si 5 puan, 34'ü 6 puan, 18'i 7 puan vermiştir. Ölçeğin beşinci maddesinde “Türk toplumunun bir parçası olmak sizin için nerece önemlidir?” sorusu yer almaktadır. Katılımcıların 8'i bu soru için 1 puan, 26'sı 2 puan, 40'ı 3 puan, 30'u 4 puan, 38'i 5 puan, 30'u 6 puan, 20'si ise 7 puan vermiştir. Ölçeğin altıncı maddesinde katılımcılara “Türk toplumuna yapılan eleştirileri ne derece kişisel algılar ve rahatsız olursunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların 12'si bu soru için 1 puan, 14'ü 2 puan, 20'si 3 puan, 36'sı 4 puan, 30'u 5 puan, 56'sı 6 puan, 24'ü 7 puan vermiştir. Ölçeğin son maddesinde ise katılımcılara “Türk toplumu dışında bir toplumun üyesi olmak ister miydiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan 26'sı bu soruya 1 puan, 32'si 2 puan, 28'i 3 puan, 28'i 4 puan, 40'ı 5 puan, 18'i 5 puan, 20'si ise 7 puan vermiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak göçmen bireylerin Türk toplumuyla duygusal bağının genel manada devam ettiği, Türk toplumunun bir ferdi olmaktan genel olarak hoşnut oldukları ve kendilerini

ortalama bir Türk insanından genel olarak farklı görmedikleri yargısına varılmıştır. Ayrıca göçmen bireylerin kendilerini Türk toplumunun bir parçası olarak görme eğilimlerinin devam ettiği ve kendilerini Türk toplumunun bir parçası olarak görme eğilimlerinin devamlılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Son olarak göçmen bireylerin Türk toplumu dışında başka bir toplumun üyesi olma isteği göstermediği anlaşılmıştır.

4.3. Kültürleşme Tutumları ve Demografik Veriler Bulguları

Kültürleşme ölçeğinin birinci maddesi olan “İran’daki arkadaşlıklarım değerli olduğu kadar kendi ülkemden arkadaşlıklarım da değerlidir, her iki milletten de değerli dostlarım vardır.” ifadesi yaş düzeyine göre değerlendirildiğinde en fazla destek 33-39 yaş grubundan gelirken (%75) en az destek 46 yaş ve üstü gruptan (%44) gelmiştir. Orta yaş grubunun kültürleşme düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir (Bkz Tablo 1 Yaş Düzeyi).

Kültürleşme tutum ölçeğinin ikinci maddesi olan “İran’da yaşarken, kendi milletimizin de yaşam tarzını sürdürebiliriz aynı zamanda Fars kültürünün farklı yönlerine tam olarak katılım gösterebiliriz.” ifadesi cinsiyet türüne göre değerlendirilmiştir. Katılımcıların katılıyorum ve tamamen katılıyorum şeklinde verdikleri yanıtlar birlikte düşünüldüğünde cinsiyet türüne göre kadın katılımcıların (68%) erkek katılımcılara (46%) kıyasla daha yüksek oranda söz konusu yargıya destek verdikleri görülmüştür (Bkz Tablo 2 Cinsiyet).

Kültürleşme tutum ölçeğinin üçüncü maddesi olan “İran’daki Türkler kendi geleneklerini yaşamayı sürdürmelidir, ayrıca Fars geleneklerine de adapte olmalıdır.” ifadesi cinsiyet türüne göre değerlendirilmiştir. Katılımcıların katılıyorum ve tamamen katılıyorum şeklinde verdikleri yanıtlar bir arada düşünüldüğünde cinsiyet türüne göre kadın katılımcıların (74%) erkek katılımcılara (47%) kıyasla söz konusu yargıya yüksek oranda destek verdikleri görülmüştür (Bkz. Tablo 3 Cinsiyet Türü).

Kültürleşme tutum ölçeğinin dördüncü maddesi olan “İran’daki Türkler kendi kültürel geleneklerini yaşamayı sürdürmelidir ve Fars kültür geleneklerine adapte olmamalıdır.” ifadesi eğitim düzeyine göre değerlendirilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyine göre katılımcıları söz konusu yargıya benzer bir tutum içinde oldukları değerlendirilmiş, eğitim düzeyinin farklılığının etkisinden söz edilemeyeceği yargısına varılmıştır (Bkz. Tablo 4 Eğitim Düzeyi)

Kültürleşme tutum ölçeğinin beşinci maddesi olan “İran’da yaşarken Fars yaşam tarzından tamamen uzaklaşıp, kendi milletimizin yaşam tarzını sürdürmeliyiz” ifadesi katılımcıların göç etme nedenlerle göre değerlendirilmiştir. Göç etme değişkenine göre bu yargıya en çok (%87) çalışmak amacıyla göç

edenler karşı çıkarken onları dinsel nedenlerle (%75) göç edenlerin takip ettiği tespit edilmiştir. Farklılıklar sürdürmeme eğiliminde ekonomik nedenler açık şekilde etkilidir yargısına varılmıştır (Bkz. Tablo 5 Göç Etme Nedeni).

Tablo 1. Göç Etme Nedeni

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Total
Ekonomik	2 kişi 3,3%	12 kişi 20%	4 kişi 6,7 %	32 kişi 53,25 %	10 kişi 16,7%	60 kişi 100%
Eğitim	2 kişi 5,3%	2 kişi 5,3%	6 kişi 15,8%	22 kişi 57,9%	6 kişi 15,77%	36 kişi 100%
Çalışmak	0 kişi 0%	0 kişi 0%	2 kişi 12,5%	10 kişi 62,5%	4 kişi 25%	16 kişi %100
Politik	4 kişi 9%	8 kişi 16%	6 kişi 12%	24 kişi 43%	8 kişi 16%	50 kişi 100%
Dinsel	0 0%	2 kişi 25%	0 kişi 0%	6 kişi 75%	0 kişi 0%	8 kişi 100%
Diğer	2 kişi 10%	6 kişi 30%	0 kişi 0%	12 kişi %60	0 kişi %0	20 kişi 100%

Kültürleşme tutum ölçeğinin altıncı maddesi olan *“Dostlarımla çoğu kendi ülkemden insanlardır, çünkü onlar eğlencelidir ve kendimi onların yanında rahat hissediyorum ancak aynı duyguları Farslar için hissetmiyorum.”* ifadesi katılımcıların İran’daki ikamet sürelerine göre değerlendirilmiştir. İkamet süresi değişkenine göre sürenin artışı İran kültürüne adaptasyonu artırmaktadır yargısına varılmıştır (Bkz. Tablo 6 İran’da İkamet Süresi).

Kültürleşme tutum ölçeğinin yedinci maddesi olan *“İran’da yaşamamız, geleneksel yaşam tarzımızı bırakarak Fars yaşam tarzına adapte olup, Fars gibi düşünmemizi ve davranmamızı gerektirir.”* ifadesi cinsiyet değişkenine göre değerlendirilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre kadın katılımcıların %74’ü adaptasyon konusuna erkek katılımcılara göre (%69) daha çok karşı çıktıkları tespit edilmiştir. Kadınların Türk yaşam tarzına karşı bağlılıklarının daha güçlü olduğu söylenebilir (Bkz. Tablo 7 Fars yaşam tarzına adaptasyon ve cinsiyet).

Tablo 2. Türkiye'ye Ziyaret Sıklığı

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Total
Ayda 1 kez	0 kişi 0%	2 kişi 7,1 %	8 kişi 21,4%	14 kişi 50%	6 kişi 21,4%	28 kişi 100%
3 ayda 1 kez	0 kişi 0%	0 kişi 0%	4 kişi 16,75%	10 kişi 41,7%	10 kişi 41,7%	24 kişi 100%
6 ayda 1 kez	2 kişi 4,9%	0 kişi 0%	0 kişi 0%	26 kişi 61,9	14 kişi 53,3%	42 kişi 100%
Yılda 1 kez	4 kişi 5,7%	6 kişi 6,6%	14 kişi 20%	32 kişi 45,7%	14 kişi 20%	70 kişi 100%
1-4 yılda 1 kez	2 kişi 12,5%	2 kişi 12,5 %	2 kişi 12,5%	6 kişi 37,5%	8 kişi 50%	16 kişi 100%
5+	2 kişi 16,7 %	2 kişi 10,7%	2 kişi 10,75%	0 kişi 0 %	2 kişi 16,7 %+	12 kişi 100%

Kültürleşme tutum ölçeğinin sekizinci maddesi olan Dostlarımla çoğu Fars'tır. Çünkü onlar eğlencelidir ve kendimi onların yanında rahat hissediyorum ancak aynı duyguları kendi ülkem insanları için hissetmiyorum ifadesi Türkiye'ye ziyaret sıklığı değişkenine göre değerlendirilmiştir. Ziyaret sıklığı değişkenine göre katılımcıların Türkiye'yi ziyaret sıklığı düştükçe bu yargıya katılımlarının düştüğü görülmüş ve ziyaret sıklığının kültürleşmede etkili olduğu değerlendirilmiştir (Bkz. Tablo 8 Türkiye'ye Ziyaret Sıklığı ve Farşlılara Karşı Yakınlık Duygusu).

Kültürleşme tutum ölçeğinin son maddesi olan "İran'daki Türkler Fars kültür geleneklerine adapte olmalıdır ve kendi kültürel geleneklerini yaşamayı bırakmalıdırlar." ifadesi Türkiye'ye ziyaret sıklığı değişkenine göre değerlendirilmiştir. Ziyaret sıklığı değişkenine göre katılımcıların Türkiye'yi ziyaret sıklığı düştükçe Fars kültürüne adapte olma konusuna karşı çıkma düzeylerinde azalma görülmektedir. Ziyaret sıklığının kültürleşmede etkili olduğu değerlendirilmiştir (Bkz. Tablo 9 Türkiye'ye Ziyaret Sıklığı ve Fars Kültürüne Adaptasyon).

Tablo 3. Türkiye'ye Ziyaret Sıklığı

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Total
Ayda bir kez	0 kişi 0%	2 kişi 7,1%	4 kişi 14,3%	14 kişi 50%	8 kişi 28,6%	28 kişi 100%
Üç ayda bir kez	0 kişi 0%	0 kişi 0%	4 kişi 16,7%	12 kişi 50%	8 kişi 33,3%	24 kişi 100%
Altı ayda bir kez	2 kişi 4,9%	0 kişi 0%	4 kişi 9,5 %	16 kişi 38,1%	20 kişi 47,6%	42 kişi 100%
Yılda bir kez	6 kişi 9,6%	6 kişi 11,6 %	4 kişi 5,7%	34 kişi 48%	20 kişi 20%	70 kişi 100%
1- 4 yılda bir kez	2 kişi 12,5%	0 kişi 0%	4 kişi 25%	2 kişi 12,5%	8 kişi 50%	16 kişi 100%
5+	2 kişi 16,7%	6 kişi 50%	2 kişi 16,7%	0 kişi 0%	2 kişi 16,7%	12 kişi 100%

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmamın amacına ulaşmadaki öncelikli adımı olarak İran'a göç eden Türklerin kültürleşme tutumları incelenerek sosyal kimlik algıları tespit edilmiştir. Bu kapsamda İran'da yaşayan Türk göçmenlerin kültürleşme tutumları ve sosyal kimlik algılarının demografik özelliklere bağlı olarak değiştiği ana hipotezimiz verilerin anlamlılığı minvalinde t-testi ile doğrulanmıştır.

5.1. Demografik Özellikler ve Kültürleşme Tutum Düzeyi

Yaş unsuru bakımından değerlendirildiğinde genç yaş gurubuna ait katılımcıların bütünleşme temayüllü kültürleşme tutumuna karşılık ilerleyen yaşlarda tedrici olarak bütünleşme azalmakta ve ayrışma meyilli gösteren cevaplar ağır basmaktadır. Bu durumun beklenen bir sonuç olduğu açıktır, artan yaş kültürleşme/adaptasyonu daha zor kılmakta ve bütünleşmeyi başaramayan yaş aralığı ayrışmaya gitmektedir. Sosyal etkileşimin özellikle kitle iletişim araçlarına bağlı olarak genç yaş gurubunda fazla olması bütünleşme sonucuna yol açan belki de en önemli etmendir.

Cinsiyet unsuruna ilişkin çıkan sonuç ise oldukça şaşırtıcıdır. Hem kadın hem erkekler ayrışmadan ziyade bütünleşme yönünde görüş belirtirken kadınlara ilişkin oransal değer daha yüksektir. Benzeri çalışmalarda kadın katılımcıların kültürleşme tutumuna ilişkin oranlarda erkeklerden daha geride kaldığı ve bu durumun meslek hayatı dolayısıyla sosyal çevreye bağlandığı görülmekle birlikte bizim araştırmamızda eğitim düzeyi birbirine yakın erkek ve kadın katılımcıların olması kadınların bütünleşme temelinde kültürleşme tutumlarının oran olarak daha yüksek olmasına sebep olmuştur.

Medeni durum unsurunda ise hem evli kişilerin hem bekârların kültürleşme tutumu olarak bütünleşme oranları benzer çıkmasına rağmen ayrışma bakımından ele alındığında evli bireylerin temayülünün daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan da anlaşıldığı üzere evli bireyler miras kültür değerlerini koruma noktasında daha katı bir tavra sahiptir.

İkamet süresi unsurunda sonuç beklenenden farklı çıkmamıştır; İran'da yaşama süresi arttıkça bütünleşme ve asimilasyon artarken iskân süreleri daha kısa olanlarda ayrışma daha yüksektir. Bu durum oldukça tabiidir çünkü kültürleşme; manevi değer, inanış ve davranışlar silsilesinin benimsenmesi ile ilişkilidir ve bu durumda ev sahibi ülkede daha fazla zaman geçirmek bütünleşmeyi arttıracaktır. Fakat 46 üzeri yaş da asimilasyon oranının ikamet süresine rağmen yüksek çıkmasının sebebi de yukarıda izah edilmiştir.

Göç nedeni unsuru doğrultusunda elde edilen sonuçlara göre ise ekonomik nedenler veya çalışmak için gerçekleştirilen göçlerde bütünleşme oranı düşük olmasına rağmen eğitim ve siyasi göçlerde bütünleşme oranı yüksek çıkmaktadır. Bunun sebebi değerlendirilecek olursa ekonomik nedenlere bağlı olarak yapılan göçlerin gönüllükten ziyade bir gereklilik yahut zorunluluk olarak görülmesinden bahsedilebilirken, diğer nedenlerle gerçekleştirilen göçlerin ise gönüllülük ile gerçekleştirilen göç olduğu genel kabulüne dayanarak bütünleşme oranının yüksek olduğu düşünülebilir.

Yine ziyaret sıklığı unsurunda kültürleşme tutumunda ayrışma stratejisi ziyaretler arttıkça artmaktadır. Ziyaret sıklığının az olduğu bireyler ise asimilasyon ve bütünleşme stratejisi benimseyen tutumlar sergilemiştir. En yüksek orana sahip ziyaret sıklığı%36 ile 'yıldada 1 kezdir ve bireyler bu sıklıktan daha fazla Türkiye'yi ziyaret ettiğinde ayrışma stratejisine temayül gösterirken bu sıklıktan daha az gerçekleştirilen ziyaretler için anlamlı bir veri elde edilememesine rağmen mefhumu muhalifinden asimilasyon stratejisinin söz konusu olduğu söylenebilir.

Eğitim düzeyi unsurunda en yüksek bütünleşme stratejisi değeri lise ve üniversite düzeyinde görülmektedir. İlkokul düzeyinde ve ortaokul düzeyinde ayrışma stratejisi ise en yüksek oranda ilkokula ait çıkmıştır. Bu da eğitim düzeyi ve kültürleşme tutumu düzeylerinin pozitif ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

5.2. Kültürleşme Stratejileri ve Sosyal Kimlik Algısı

Kültürleşme stratejisi olarak Berry'nin (1980) dörtlü modelinde adı geçen asimilasyon, bütünleşme, ayrışma ve marjinalleşme tasnifinden hareketle yapılan bu çalışma tutumların bireylerin sosyal kimlik algılarının oluşmasında önem olduğunu verilerle ortaya konmuştur.

“Kültürleşme tutumlarından asimilasyon, sosyal kimlik algısını sosyo-piskolojik uyum bağlamında pozitif etkiler.” Alt hipotezi de doğrulanmıştır. Asimilasyon stratejisi ile hareket ettiği belirlenen bireyler; sosyal kimlik algısını oluşturma sürecinde ev sahibi ülke kültürünün değerlerine, inanışlarına ve yaşam tarzına hem davranışsal kültürleşme hem değer kültürleşmesi olarak, kolaylıkla uyum sağlamış ve şahsi kimliğinden daha ön planda var olduğu düşünülen sosyal kimlik algısını yine bu ev sahibi ülkenin kültürel norm ve değerleri doğrultusunda ve içinde bulunduğu sosyal gurupla ilişkili olarak belirlemiştir.

“Kültürleşme tutumlarından ayrışma, sosyal kimlik algısını sosyo-piskolojik uyum bağlamında negatif etkiler.” Alt hipotezi ise en mutlak sonuç veren argüman niteliği taşımıştır. Nitekim bireyler sosyal kimlik oluşumu bağlamında ayrışma stratejisi benimsediklerinde sosyal uyum sağlamakta güçlük çekmiş ve ev sahibi kültüre karşı miras kültürü sürdürmeyi ayrışma stratejisinin pratik tezahürü olarak benimserken uyum sorunları yaşamış ve hatta sosyal kimlik oluşumunda ev sahibi ülke olan İran’da iskân edilmesine rağmen kimlik oluşumu miras kültür değerleri üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmış ve uyum problemlerini daha da derinleştirdiği düşünülmüştür.

“Kültürleşme tutumlarından bütünleşme, sosyal kimlik algısını sosyo-piskolojik uyum bağlamında en ideal kılan stratejidir.” Alt hipotezi ise kısmen doğrulanmıştır. Bütünleşme stratejisi ile hareket ettiği belirlenen bireyler sosyal kimlik algısını oluşturma sürecinde ev sahibi ülke kültürünün diline ve yaşam tarzına yani kolay adapte olurken, yani davranışsal kültürleşme ile sosyal uyumu sağlarken aynı uyum ev sahibi ülkenin değer ve inanışları bağlamında söz konusu değildir. Esasen değer kültürleşmesi noktasında negatif bir sonuç söz konusu olmamakla birlikte davranışsal kültürleşme sonuçları gibi kesin sonuçların yokluğu; bireylerin davranışsal kültürleşme diyebileceğimiz uyum sağlama noktasında gündelik hayata ilişkin bütünleşme ve beraberinde sosyal kimlik oluşumunda oldukça başarılı olduğunu ortaya koyarken değer kültürleşmesinde ve bunun sosyal kimlik oluşumuna etki etmesinde daha temkinli davrandıklarını ve miras kültürün de bu konuda önemli bir rolü olduğunu hatırlatmaktadır.

“Kültürleşme tutumlarından marjinalleşme, sosyal kimlik algısını sosyo-piskolojik uyum bağlamında en dışlayıcı stratejidir. “Bu alt hipotez için ise doğrulayacak bir veri elde edilmediği gibi yanlış olduğu kanaatini oluşturacak bir bulgu da söz konusu olmamıştır. Fakat ayrışma stratejisi kapsamında değerlendirilmeyecek, yani negatif dahi olsa sosyal kimlik algısının oluşumuna katkı sağlamayan bir stratejinin varlığının sosyo-piskolojik uyum bağlamında hâlâ dışlayıcı olduğunu savunmakla birlikte ‘en dışlayıcı’ gibi düzey ifade eden kav-

ramın kullanımından vazgeçilmiş ve marjinalleşme stratejisinin sosyo psikolojik uyum bağlamında hem miras kültür hem ev sahibi kültür haricinde dışlayıcı nitelikler arz ettiği hâlâ savunulan bir argümandır.

6. Öneriler

Literatür bağlamında: Bu çalışma, uluslararası bir çalışma olup hem nitel hem nicel tekniklerle kapsamlı bir araştırma niteliğine sahiptir. Türkiye’de bir ilki temsil etmekte ve İran’daki ülkemiz insanının farklı ülkedeki kültürleşme tutumlarına ve sosyal kimlik algılarına ilişkin yapılan ilk çalışmadır.

Daha önce “ilgili çalışmalar” başlığı altında da ifade edildiği üzere literatürde ülkelerdeki Türk göçmenlere ilişkin kültürleşme tutumu yahut sosyal kimlik oluşumuna yönelik çalışmalar mevcut değildir. Göçmenlere ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar ekonomik bir muhteva arz ettiğinden sorunların oluşumundan sonrasına odaklanan araştırmalar olarak kalmaktadır. Oysaki bu çalışmada sorun kültürleşme ve sosyal kimlik oluşumu üzerinden incelendiğinden sorunun henüz ortaya çıkmadan çözümünü için farklı ülkeler üzerinde benzer çalışmalar yapılmasının gerekliliğine de vurgu yapılmıştır. Bu çalışmanın en önemli önerilerinden biri yeni bir araştırma dizini oluşturmak üzere bir başlangıç niteliği arz eden bu araştırmanın benzer çalışmalarla devam etmesi ve literatürdeki boşluğun doldurulmasıdır.

Politik bağlamda: Araştırma desenine uygun belirlenen veriler çeşitli ölçek ve veri toplama araçları yardımı ile analiz edilerek değerlendirmeler yapılmış ve bu doğrultuda sosyo-kültürel alanda politika belirleyiciler için elde edinilen veriler aracılığı ile “beşeri bir sosyal inşa vaadi”; çalışma özelinde, İran’daki Türk göçmenler bağlamında sunulmuş ve göçmenlerin uyum sorunlarının çözümü için lokomotif niteliği arz edecek bir yapı ile raporlandığı için öngörülen ve beklenen; sosyokültürel politikalara karar vericilerin, Türk göçmenler bağlamında uygulayacakları planlar için bu raporun ihtiva ettiği bulgular doğrultusunda daha kontrollü ve uzun vadeli hedeflerle sosyal kimlik oluşumu ve kültürleşme stratejilerini yönlendirecek kanallar bularak bu düzlemde bir sosyal yapı inşası gerçekleştirmeleridir.

Sosyo-piskolojik bağlamda: Bu araştırma aracılığı ile sosyal yapının betimlenmesi, hem etnik kökene hem çevresel faktörlere hem de çeşitli demografik unsurlara dayandığından ve nedensellik ilişkisi içerisinde sunulduğundan gerekli önlemler alındığı takdirde; Türk göçmenler için oluşan sosyal uyum sorunlarının uzun vadeli çözümüne imkan tanımayan kısır bir döngü içindeki tekerrürünün de daha oluşum aşamasında kırılabilmesine imkan tanıyacaktır. Dolayısıyla, Türk göçmenler sosyo-piskolojik olarak daha konforlu bir çevrede

yaşamlarını idame ettirme şansına erişecektir. Göçmenlerin ev sahibi kültür ile yaşadıkları çatışmaların derinleşmesinin önüne geçilmesi bakımından da bu önlemler zaruridir.

Ekonomik bağlamda: Uyum sağlama kapsamında, kültürleşme tutumu ve sosyal kimlik algısının veriler aracılığı ile öngörülebilirliğinin sağlanarak kontrol edilebilmesi ve planlanması sürecin ilerleyen aşamalarında uyum sorunlarının ya da çatışmaların mevcudiyetinden kaynaklanan eğitim, rehabilitasyon, maddi yardım gibi ek giderlerin önüne geçecektir. Dolayısıyla göçmenler için ayrılan bütçe daha verimli şekilde değerlendirilebilecektir. Ancak elbette ki bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapılması ve veriler elde edilmesi, bu verilerin yetkili kişilerce politikalara aktararak uygulanması, kültürleşme tutumunun /stratejisinin kontrol edilmesiyle de sosyal kimlik algısının toplumun yararı doğrultusunda şekillendirilmesi gerekecektir ve nihayetinde göçmenlerin uyum sorunlarının ortadan kalkmasıyla bu alana ayrılan bütçe de daha verimli çalışmalarda kullanılabilir. Fakat buradaki kritik unsur sürecin en başında gerçekleştirilecek araştırmaların AR-GE çalışmaları için uzmanlaşmayı sağlayacak yatırımların gerçekleştirilmesi ve sürecin bir sosyal mühendislik perspektifiyle kontrolünün yapılarak ekonomik bağlamda desteklenmesi olacaktır.

Teşekkür

TÜBİTAK 2017 yılı Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri yarışmasında 1689B011711316 başvuru numarası ile yer alan “İran’daki Türk Göçmenlerin Kültürleşme Tutumları ve Sosyal Kimlik Algıları Üzerine Bir Araştırma“ araştırma konulu İstanbul - Asya değerlendirmeleri sonucunda Sosyoloji alanında Birincilik ödülü almıştır. Daha sonra Türkiye Finali’ne katılmış ve bu aşama sonucunda ise Sosyoloji alanında Teşvik ödülü kazanmıştır. Araştırma sürecinde rehberlik eden Sakarya Karasu Anadolu Lisesi öğretmenleri Sayın Tahsin Aydoğan ve Ergün Demir’e sağladıkları rehberlikten dolayı teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

- Ahmedi, H. (2007). *Huviyeti ictimai*. Naşrney Yayınları. Tahran
- Akıncı, B., Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20): 292-303 <https://doi.org/10.19059/mukaddime.481846>
- Ameri, S. ve Alireza S. (2010). *Esyab şenas farhang der İran*. Adareh Yayınları.
- Arduş, H. ve Cevad, M. (2009). *Torkiye ve Tork der yek negah*. Huda Yayınları.
- Berry J. W. (1980). *Acculturation as varieties of adaptation*. In A.M. Padilla (Ed.), *Acculturation: Theory, models, and some new findings* (pp. 9-2). Westview.

- Demir, E. (2008). Göç ve sosyo-kültürel değişim [Yüksek Lisans Tez No: 228140]. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal kimlik kuramı, temel kavram ve varsayımlar. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 123-144.
- Gülınar, B. & Balcı, Ş. (2010). Televizyon izleme motivasyonları ve kültürleşme: Yabancı uyruklu üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 447-483.
- Gülınar, B. (2011). Yabancı öğrencilerde kültürleşme ve medya kullanımı. *Global Media Journal*, 2(3), 51-68.
- Gülınar, B. ve Balcı, Ş. (2010). Yeni medya ve kültürleşen toplum. *Literatürk Academia*, 1(1), 120-125.
- Herisiyan, M. (2016). *Farhange Torki der İran*. Tebriz Yayınları.
- İçduygu A., Erder, S., ve Gençkaya, Ö. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları: Ulus devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. *Tübitak MiReKoç Proje Raporları*.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Kültürleşme ve aile ilişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), ss. 120-127.
- Koydemir, S. ve Schütz, A. (2014). Almanya'daki Türk göçmenlerde yaşam doyumu: Kültürel kimlik ve benlik kurgularının rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42).
- Madran, H. (2012). *Sosyal kimlik ve ayrımcılık*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Nefisi, M. ve Nemazin, M. (2014). *Torkiye Heşt*. Hurşit Yayınları.
- Öztok Akay, A. A. (2012). *Girit kökenli mübadil kadınlar üzerine sosyal antropolojik bir araştırma* [Yüksek Lisans Tez No: 312504]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saferi, M. ve Ruhan, M. (2014). *Farhangpezeri*. 2(3),48. Vezir Yayınları.
- Sözen, E. (1991). Sosyal kimlik kavramının sosyolojik ve sosyal psikolojik bir incelemesi. (Sosyoloji Konferansları Proceedings) *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (23), 93-108.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası karşılaştırması: Kültürleşme. *Bilgi*, 55: 103- 134.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Türk Araştırmaları Uluslararası Türk veya Türk dilleri, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi*, 9(2), 1685-1704. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6274>.

Examining Acculturation Attitudes and Social Identity Perceptions of Turkish Migrants In Iran

Extended Abstract

This study focused on the acculturation attitudes and social identity perceptions of Turkish 718 immigrants in Iran with two main purposes: a) to determine the acculturation attitudes 719 and social identity perceptions of Turkish immigrants, and how they are shaped 720 depending on the demographic variables and b) to determine the correlational relationship 721 between acculturation strategies and attitudes of social identity perceptions of the 722 individuals who migrated to Iran from Turkey. The study may set an example to replicate 723 similar ones exploring Turkish immigrants who migrated to other countries outside of 724 Iran. The research has three main hypotheses: a) the acculturation attitudes of Turkish 725 immigrants in Iran differ depending on demographic variables; b) immigrants' 726 perceptions of social identity differ according to demographic variables and c) there is a 727 correlation between acculturation attitudes and social identity perception. To test these 728 hypotheses 192 Turkish participants who migrated to Iran were included in the study. The 729 participants live in 17 different neighborhoods in Tehran. Questionnaires were applied 730 face-to-face to the participants, using snowball sampling method. The following three 731 questionnaires were used: a) demographic questionnaires, b) acculturation attitude scale, 732 and c) social identity scale. First section covers personal information of the participants 733 (i.e., age, gender, and marital status). The acculturation attitudes of the participants were 734 measured by the acculturation attitude scale, while the social identity perceptions of the 735 participants were measured by the social identity scale. Data collected from participants 736 were analyzed using SPSS Program. 737 During the research, consultations were held with scholars who are experts in their fields. 738 Thus, improvements were made in the study in line with their suggestions. Firstly, Tehran 739 University Sociology Department Head Soheyla Sadeghi was interviewed and her 740 opinions on the sub-

ject were taken. Secondly, Sakarya University Faculty of Arts and 741 Sciences Department of Sociology Asst. Assoc. Dr. Pinar Yazgan were contacted and the 742 changes deemed necessary for the study were made in line with her instructions. In 743 addition, on the findings of the research, Faculty Member of Koç University Assoc. Dr. 744 Çetin Çelik, and Ankara Yıldırım Beyazıt University Department of Sociology Prof. Dr 745 Ramazan Yelken; ideas were received. Lastly Nejla Bahçıvan, who worked in the Iranian 746 Consulate in Ankara, was interviewed to develop the qualitative elements related to this 747 research were completed by exchanging ideas on the results. 748 As a result of the research, the main hypotheses were tested and confirmed. First of all, it 749 was understood that the acculturation attitudes of Turkish immigrants in Iran differ 750 depending on demographic variables (i.e., the purpose of living in Iran, occupation, age, 751 gender, education level, duration of residence, frequency of visits). Secondly, findings 752 revealed that the social identity perceptions of immigrants change depending on 753 TEDD 2022, 14, x FOR PEER REVIEW 21 of 21 demographics. Lastly, the hypothesis related to the if there is a relationship between 754 immigrants' acculturation attitudes and social identity perceptions has been confirmed. 755 This relationship is a hypothesis built on the basis that the assimilation, separation and 756 integration strategies that constitute acculturation differ with the social identity 757 perceptions of immigrants. As a result of testing this hypothesis, it has been revealed that 758 assimilation, one of the acculturation attitudes, positively affects the perception of social 759 identity in the context of socio-psychological adjustment. In addition, it was determined 760 that separation from acculturation attitudes negatively affected the perception of social 761 identity of immigrant individuals in the context of socio-psychological adjustment. Finally, 762 separation from acculturation attitudes negatively affected the perception of social identity 763 in the context of socio-psychological adjustment. 764 In the literature, no studies have been found on acculturation attitudes or social identity 765 formation related to individuals migrating from Turkey to Iran. The lack of sufficient 766 research in this field is a major barrier to the creation of intervention programs to solve the 767 integration problems experienced by immigrant individuals. However, since this study 768 examines the adaptation problems experienced by immigrant individuals through 769 acculturation and social identity formation, it has been emphasized that similar studies 770 should be carried out on different countries, responding to the issues before they arise. 771 Hopefully, this study will be a resource for those who may explore the topic further to 772 understand the issue related to acculturation attitude and social identity perception and 773 develop strategies accordingly

related to acculturation attitude and social identity 774 perception. Descriptive information gathered here through the findings of this study may 775 offer ideas preventing additional expenses (during their education, financial / business 776 endeavors, or other mental health issues) due to adaptation problem so that they have a 777 better life quality in general.

Egzersiz Beyin Üzerindeki Etkilerinin Biyopsikoloji Açısından Değerlendirilmesi

Ülkü Ayşe Bayram¹

Citation: Bayram, A. Ü. (2022). Egzersizin beyin üzerindeki etkilerinin biyopsikoloji açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi*, 1, (1), 59-68.

Received: 15.06.2022

Accepted: 22.06.2022

Published: 30.06.2022

Publisher's Note: Istanbul Medipol University stays neutral with regard to any jurisdictional claims.

Copyright: © 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the DergiPark.

ÖZ: Düzenli, planlı ve programlı bir formda yürütülen fiziksel hareket ve aktiviteler egzersiz olarak tanımlanmıştır. Tarih boyunca fiziksel aktivite ve ruh sağlığı arasındaki ilişki araştırılmış ve bunların birbirini etkilediği çalışmalarla ortaya konulmuştur. Düzenli yapılan egzersizin biyolojik sağlık ve psikolojik iyi oluşa oldukça etkili katkılar sağladığı görülmüştür. Günümüz dijital toplum yapısında, fiziksel aktivite sınırlılıkları ve pandemi gerçeğinde, fiziksel egzersizin ihmal edilmemesi gereken çok önemli bir unsur olduğu araştırmalarla ortaya konulmuştur. Günlük egzersiz programlarının; beynimiz üzerinde gençleştirici etkiye sahip olduğu, egzersizle birlikte çocukluktan yaşlılığa kadar olan dönemde bilişsel performansın arttığı bilinmektedir. Egzersizin zamanla ruh halini düzenlemede etkili olduğu, iyi oluş halini artırdığı belirtilmiştir. Ayrıca, egzersize ait fiziksel form ile zihinsel formun birbiri ile doğru orantılı olduğuna yönelik birçok çalışma, bize; egzersiz yapmanın beyin üzerindeki etkilerinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, moleküler-hücre sel hayvan araştırmaları ve birçok sinirbilim çalışmalarında, uzun süreli düzenli egzersizin prefrontal korteksinizin kontrolünde bulunan dikkat ve odaklanma gibi bilişsel fonksiyonları geliştirdiği, ağrı hissini azalttığı ve mutluluk hormonu salgısını artırdığı görülmüştür. Bugün belirli

1 Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi; İstinye Üniversitesi; bayramulkuayse@gmail.com; Orcid ID: 0000-0003-2389-129

psikiyatrik-psikolojik hastalıkların tedavi ve rehabilitasyonu için tanımlanmış veya ortak platformlarda kabul edilmiş rutin egzersiz programlarının veya iyileştirici tedavi reçetelerin oluşmamış olmasının temel nedeni, bu konuda yeterli sayıda çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Bu bağlamda bu çalışmanın literatürde başlayan farkındalığa katkı sağlayabileceği ve özellikle de alanda yeni çalışmaya başlayan kişilere yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Egzersiz, biyopsikoloji, beyin, sinirbilim, ruh sağlığı, performans, kişilik*

ABSTRACT: Physical movements and activities carried out in a regular, planned and programmed form are defined as exercise. Throughout history, the relationship between physical activity and mental health has been researched and its effect on each other has been revealed in studies. It has been observed that regular exercise has an influence on one's biological health and psychological well-being positively. In today's technologically advanced social culture, physical activity limitations and the reality of the pandemic, physical exercise plays a very important role that should not be neglected. Studies indicate that daily exercise programs have a rejuvenating effect on our brain since exercise influences cognitive performance, effecting one's developmental processes significantly starting from childhood. It has been stated that exercise is effective in regulating mood over time and in increasing well-being.

Keywords: *Exercise, biopsychology, brain, neuroscience, mental health, performance, personality*

---

1. Giriş

İnsan, binlerce yıldır zihin ve sağlıklı bir beden arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmıştır. Sokrates öncesi dönemde zihin-beden ilişkisini araştıran filozof Thales (MÖ 624-546), yaşama sevinci olan insanların vücutlarının sağlıklı, zihinlerinin kıvrak, mizaçlarının sakin olduğunu bildirmiştir. Daha sonra Platon, zihnin, egzersizle gelişebileceğine vurgu yapmıştır. Platon, beden, zihin ve ruhun mükemmel bir uyum içinde olabilmesinin fiziksel egzersizle mümkün olabileceğini öne sürmüştür. Romalı şair Juvenal (MS 1. yy. sonu- 2. yy. başı) "Mens sana in corpore sano" cümlesini kullanırken, "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" inancını ifade etmiştir. Antik çağda başlayan ve günümüze kadar gelişmeye devam eden, fiziksel aktivite ve biliş arasındaki ilişki kanıtlarla önemini daha da arttırmış, fiziksel aktivitenin çocukluktan başlayarak, özellikle nörodejeneratif bozuklukların görüldüğü yaşlarda bile bilişsel işlevin gelişmesi için, etkili ve ekonomik bir yöntem olduğunu göstermiştir (Phillips, Baktir, Srivatsan ve Salehi, 2014).

Tarihi gelişimle birlikte, belirli bir yapı içinde düzenli, planlı ve tekrarlı olarak yapılan fiziksel hareket ve aktiviteler egzersiz olarak isimlendirilmektedir. Fiziksel aktivite ile ruh sağlığı arasındaki ilişki geniş çapta araştırılmış bir konu olup, bu bağlamda çeşitli hipotezler test edilmiştir (Deslandes vd., 2009; Rosenbaum, Tiedemann, Ward, Curtis ve Sherrington, 2015). Fiziksel sağlık için egzersizin düzenli olarak yapılmasının insan sağlığı açısından yararlı olduğu bedensel ve psikolojik iyi oluş durumlarını güçlendirdiği araştırmalarda bildirilmektedir (Moore, Jung, Hillman, Kang ve Loprinzi, 2022). Egzersizlerin kalp-damar, solunum problemleri ve sırt-bel ağrıların önlemede, kilo kontrolü gibi birçok bedensel yararları yanında psikolojik ruh sağlığı, beyin ve işlevleri için de oldukça önemli olduğu görülmüştür. Nitekim çalışmalarda; stres, kaygı yönetimi, öz saygıyı geliştirme, depresyonu azaltma gibi pek çok yararın yanında, zihin sağlığı için çok değerli olduğu da aktarılmaktadır (Martinsen, 2008; Josefsson, Lindwall ve Archer, 2014).

Günümüzde belirli psikiyatrik-psikolojik hastalıkların tedavi ve rehabilitasyonuna yönelik ilaç ve psikoterapi tedavilerine destek olabilecek, spesifik olarak tanımlanmış ve rutin olarak otoritelerce kabul edilmiş iyileştirici bir egzersiz reçetesi bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni bu konuda yeterli sayıda bilimsel çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Bu konuda literatürde yeni başlayan farkındalığa yönelik tartışmalara ve araştırmalara bu çalışmanın katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Nitekim son yıllarda, insanın kalıtsal gen yapısına, kişilik faktörlerine ve çevre koşullarına bağlı olarak egzersiz programlarının yapılmasının biyopsikoloji içindeki önemi vurgulanmaktadır (de Geus, 2021; Boere vd., 2022; Gorrell vd., 2022). Çalışmamızın bu bağlamdaki amacı, ileriye yönelik farklı seviyelerde yeni araştırmalar için farkındalık oluşturmak ve özellikle alandaki öğrencilere yeni bir perspektif kazandırmaktır.

2. Yöntem

Biyopsikolojide, egzersizin beyin üzerindeki olası etkilerini incelemek amacıyla farklı metodolojik yaklaşımlar kullanılarak yapılmış birçok farklı türde araştırma bulunmaktadır. Bunlardan bazıları moleküler-hücresele hayvan araştırmalarıdır (Teymuri Kheravi, Nayeibifar, Aletaha ve Sarhadi, 2021). Bu araştırmalara örnek olarak; kronik ağrı hissini azaltıp yok olduğu, sıçanlarla yapılan bir araştırma verilebilir. Üç haftalık bir egzersiz programının ağrı ve hassasiyeti azaltıp yok ettiği ölçülmüştür. Bu bağlamda organizmada endojen analjezik maddelerin salgılanması ile ağrıların gittiği bulunmuştur (Seyran, 2014). Aynı bağlamda, egzersizin kan basıncı üzerindeki etkilerinin incelenmesi sonucu, beyin natriüretik peptidinin ve oksitosinin salgılanmasının

arttığı ve bunun nöron ölümünü azalttığı görülmüştür. Konu ile yapılan birçok farklı çalışmaya bir başka örnek; alzheimer-demens hastalarında, uzun süreli çalışmalar sonunda (6 ay, haftada 4 gün) düzenli yürüyüş ve aerobik niteliğindeki egzersizler; bilişsel fonksiyonları geliştirirken, kuvvet ve denge egzersizleri de motor fonksiyonlar ile postüral kontrolü düzenlemektedir. Bu bağlamda egzersiz ile hafıza, dikkat ve yönetim becerileri arasında başarılı ve anlamlı sonuçlar elde edilmiştir (Venturelli, Scarsini, Schena, 2011., akt. Keleş ve Özalevli, 2018).

Muğla ve Marmara Üniversitelerinin birlikte yürüttüğü bir başka çalışma sonucunda, egzersizin öğrencilerin kendini kötü hissetme, depresyon ve atılganlık seviyelerini etkilemede anlamlı bir şekilde olumlu olduğu bulunmuştur (Tekin, Amman ve Tekin, 2009). Nitekim düzenli olarak yapılan egzersizin, mutluluk hormonları olarak adlandırılan endorfinlerin salgılanmasını arttırdığı belirtilmektedir. Başka bir çalışmada da egzersizlerin akademik kavrama ve anlama üzerinde de çok etkili olduğu bulunmuştur. Egzersiz uygulanan çocuklarda, sinaptik aktiviteleri ve serebral kan akımının uyarılması sonucu mental süreçlerin daha aktif hale gelmesi sağlanmış, öğrenme potansiyelini arttıran sinaptik aktivitelerdeki frekans değişikliği ile hem öğrenme potansiyeli artırılmış hem de depresyonun önüne geçilmiştir (Niederer, Kriemler, Gut, 2011;).

Bilgisayarlarla birlikte, gelişmiş fonksiyonel işleme ve manyetik rezonans görüntüleme tekniklerinin kullanılabilmesi sonucu yapılan incelemelerde, düzenli olarak egzersiz yapanların beynin ön tekil korteks aktivitesinin hızlanıp arttığı görülmüştür. Ayrıca, uzun süreli düzenli egzersiz yapmanın, beynimizde, hipokampüste yepyeni beyin hücreleri ürettiği, yeni sinir bağlantılarını doğurduğu ve beynin hacminin artırması ile uzun süreli hafızanın güçlenip geliştiği bildirilmektedir (Özocak, Başçıl ve Gölgeci, 2019). Günümüzde, fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) ve de elektroensefalografi (EEG) ölçümleri ile beyin kortikal aktivitesindeki farklılık görüntülenerek, kontrollü bir şekilde yapılan egzersizin kognitif bozuklukların tedavisinde etkili olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır (Harutoğlu ve Öztürk, 2016). Beynimizdeki Limbik sistemin bir parçası olarak duyuşal ve motor işleme, kodlama, duygulama ve kavrama gibi birçok alanda egzersizle birlikte beyin yapısını değiştirmeye yönelik aktivite artışı sağlandığı (Swagerman, de Geus, Koenis, Pol, Boomsma ve Kan, 2015), düşük seviyedeki fiziksel egzersizin bile yaşlı insanların bellek işlevleri üzerinde yararlı etkiler gösterdiği ve beyinde bulunan gri/beyaz madde oranının yükseldiği (Flöel, Ruscheweyh, Krüger, Willemer, Winter, Völker vd., 2010) bildirilmiştir. Uyuşturucu bağımlılığında

da potansiyel bir tedavi olarak tavsiye edilmiştir. Sigara ve alkol bağımlılığına yönelik olarak da egzersizlerin etkili olduğu, keyif verici hormonal salgıyı artırdığı bulunmuştur (Lynch, Peterson, Sanchez, Abel ve Smith, 2013).

Farklı egzersiz tipleri incelendiğinde, özellikle aerobik ve direnç türlerini kapsayan egzersizlerinin bilişsel-kognitif fonksiyonları geliştirdiği, ayrıca bunların depresif semptomları azalttığı bulunmuştur (Gorrell, Shott ve Frank, 2022). Psikiyatrik hastalıklar açısından risk altında olan gruplarda da koruyucu etkisi olduğu söylenebilir. Günümüzde nörotrofik faktörler, sitokin salınımları ve nöro-transmitterlerin beyin üzerindeki yansımaları, fiziksel egzersizin psikiyatrik hastalarda etkisini açıklamak için kullanılmakla birlikte psikiyatrik hastalarda etkin bir şekilde kullanılacak egzersiz reçeteleri hala oluşmamıştır (Fariz, 2015; Moore, Jung, Hillman, Kang ve Loprinzi, 2022). Araştırmalarda depresyonla birlikte insülin direnci de hastalarda sıklıkla görülmektedir. Yüksek insülin seviyesinin merkezi sinir sisteminde veya proenflamatuar stokinlerin aktif hale gelmesinde, glial ve nöronal hücrelerin yaşam süresi önemli olmaktadır (Fariz, 2015). Araştırmalarda, orta şiddetteki egzersizin olumlu sayılabilecek antiinflamatuvar etkiyle koruyucu etki sağladığı ancak yüksek şiddette egzersizlerin ise bu olumluluğu göstermeyip olumsuz etki de oluşturabileceği bildirilmiştir (McIntyre, Rasgon, Kemp, Nguyen, Law, Taylor vd. 2009, Fariz, 2015). Özellikle majör depresyon (Carek, Laibstain, Carek, 2011); anksiyete bozukluğu (Çelebi, 2016), bipolar bozukluk (Yalçınürk, 2018) dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (Berwid ve Halperin, 2012), alkol ve madde bağımlılığı (Yeltepe, 2010) ve demans tedavisinde (Büyükturan, 2014) egzersize yer verilmesi ile olumlu sonuçlar elde edildiği bildirilmektedir.

3. Sonuç

Belirli psikiyatrik hastalıklarda rutin veya programlı olarak kullanılacak birtakım egzersiz programları veya iyileştirici tedavi reçetelerin henüz oluşmamış olmasının temel nedeni, bu konuya yönelik yeterli çalışma düzenlemelerinin bulunmamasıdır. Nitekim insan gen yapısı, kişilik profili ve kalıtsal faktörlere bağlı olarak da egzersiz programlarının beyin üzerinde farklı yanıt veya etkiler göstermesi mümkündür (de Geus, 2021). Ancak bu noktada da elimizde yeterli sayıda doyurucu çalışma bulunmamaktadır. Tüm bu parametrelerin varlığı, ileriye yönelik değişik seviyelerde birçok yeni araştırmaların yapılmasına gereksinim olduğunu göstermektedir. Özellikle gelişen dijital görüntüleme teknolojileri ve disiplinler arası sinirbilim çalışmaları (Teymuri Kheravi, Nayebifar, Aletaha ve Sarhadi, 2021) ile insan beyni, işleyişi ve bununla alakalı olası egzersiz etkilenmelerinin boyutları (Boere, Lloyd, Binsted ve Krigolson, 2021) hakkında inceleme yapabilmeyi

kolaylaşacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda gelişmiş nörobiyolojik yapıy zekâ programları ile yapılacak beyin etki simülasyonlarının, egzersizin beyin üzerindeki etki gücünü anlamada farklı bir boyut oluşturacağı beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Berwid, O. G. & Halperin, J. M. (2012). Emerging support for a role of exercise in attention-deficit/hyperactivity disorder intervention planning. *Current psychiatry reports*, 14(5), 543-551. <https://doi.org/10.1007/s11920-012-0297-4>
- Boere, K., Lloyd, K., Binsted, G., & Krigolson, O. (2022). Exercise is good for the brain but getting outside is even better: Evidence from human brain wave data. *Research Squire*, DOI: <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-1700790/v1>
- Büyükturan Ö. (2014). *Alzheimer demans hastalarında egzersiz eğitiminin fonksiyonellik üzerine etkilerinin incelenmesi* [Doktora Tezi No: 366096]. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Carek, P.J., Laibstain, S.E., Carek, S.M. (2011). Exercise for the treatment of depression and anxiety. *Int J Psychiatry Med*, 41(1):15-28. DOI: 10.2190/PM.41.1.c. PMID: 21495519.
- Çelebi, M. M. (2016). Spor hekimliğinin ruh sağlığını koruma ve iyileştirmedeki rolü: Multidisipliner yaklaşım-fiziksel değerlendirme-egzersiz reçeteleri. *Türkiye Klinikleri J Sports Med-Special Topics*, 2(2), 59-64.
- de Geus, E. J. (2021). A genetic perspective on the association between exercise and mental health in the era of genome-wide association studies. *Mental health and physical activity*, 20, 100378. <https://doi.org/10.1016/j.mhpa.2020.100378>
- Deslandes, A., Moraes, H., Ferreira, C., Veiga, H., Silveira, H., Mouta, R., ... & Laks, J. (2009). Exercise and mental health: Many reasons to move. *Neuropsychobiology*, 59(4), 191-198. <https://doi.org/10.1159/000223730>
- Fariz, B. (2015). Psikiyatrik hastalıklar ve egzersiz. *Spor Hekimliği Dergisi*, 50(4), 131-138.
- Flöel, A., Ruscheweyh, R., Krüger, K., Willemer, C., Winter, B., Völker, K., ... & Knecht, S. (2010). Physical activity and memory functions: are neurotrophins and cerebral gray matter volume the missing link? *Neuroimage*, 49(3), 2756-2763. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2009.10.043>
- Gorrell, S., Shott, M. E., & Frank, G. K. (2022). Associations between aerobic exercise and dopamine-related reward-processing: Informing a model of human exercise engagement. *Biological Psychology*, 171, DOI: 10.1016/j.biopsycho.2022.108350
- Harutoğlu, H., & Öztürk, B. (2016). Egzersizin Kognitif Fonksiyon Üzerine Etkisi. *Türkiye Klinikleri J Physiother Rehabil-Special Topics*, 2(1), 117-21.
- Josefsson T, Lindwall M, Archer T. (2014). Physical exercise intervention in depressive disorders: Meta-analysis and systematic review. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 24(2), 259-272. <https://doi.org/10.1111/sms.12050>
- Keleş, E., ve Özalevli, S. (2018). Alzheimer hastalığı ve tedavi yaklaşımları. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 39-42.
- Lynch, W. J., Peterson, A. B., Sanchez, V., Abel, J., & Smith, M. A. (2013). Exercise as a novel treatment for drug addiction: a neurobiological and stage-dependent hypothesis. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 37(8), 1622-1644. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2013.06.011>

- Martinsen, E. W. (2008). Physical activity in the prevention and treatment of anxiety and depression. *Nordic journal of psychiatry*, 62(sup47), 25-29. <https://doi.org/10.1080/0803948080231564>
- McIntyre, R.S., Rasgon, N.L., Kemp, D.E., Nguyen, H.T., Law, C.W., Taylor, V.H., et al. (2009). Metabolic syndrome and major depressive disorder: co-occurrence and pathophysiological overlap. *Curr Diab Rep*, 9, 51-9.
- Moore, D., Jung, M., Hillman, C. H., Kang, M., & Loprinzi, P. D. (2022). Interrelationships between exercise, functional connectivity, and cognition among healthy adults: A systematic review. *Psychophysiology*, 59(6), e14014. <https://doi.org/10.1111/psyp.14014>
- Niederer, I., Kriemler, S., Gut, J. et al (2011). Relationship of aerobic fitness and motor skills with memory and attention in preschoolers (Ballabeina): A cross-sectional and longitudinal study. *BMC Pediatr*, 11, 34. <https://doi.org/10.1186/1471-2431-11-34>
- Özocak, O., Başçıl, S. G., ve Gölgeci, A. (2019). Egzersiz ve nöroplastisite. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 31-38. <https://doi.org/10.33631/duzcesbed.446500>
- Phillips, C., Baktir, M. A., Srivatsan, M., & Salehi, A. (2014). Neuroprotective effects of physical activity on the brain: a closer look at trophic factor signaling. *Frontiers in cellular neuroscience*, 8, 170. <https://doi.org/10.3389/fncel.2014.00170>
- Rosenbaum, S., Tiedemann, A., Ward, P. B., Curtis, J., & Sherrington, C. (2015). Physical activity interventions: an essential component in recovery from mental illness. *British Journal of Sports Medicine*, 49(24), 1544-1545. <http://dx.doi.org/10.1136/bjsports-2014-094314>
- Seyran, M. (2014). *Yüksek yağ içeren diyete bağlı obezite modeli uygulanan sığıncılarda egzersiz antrenmanının açır eşiği ve beta endorfin düzeylerine etkisi* [Yüksek Lisans Tez No: 536636]. Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Swagerman, S. C., de Geus, E. J., Koenis, M. M., Pol, H. E. H., Boomsma, D. I., & Kan, K. J. (2015). Domain dependent associations between cognitive functioning and regular voluntary exercise behavior. *Brain and Cognition*, 97, 32-39. <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2015.04.001>
- Tekin, G., Amman, M. T., ve Tekin, A. (2009). Serbest zamanlarda yapılan fiziksel egzersizin üniversite öğrencilerinin depresyon ve atılganlık düzeylerine etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 148-159.
- Teymuri Kheravi, M., Nayebifar, S., Aletaha, S. M., & Sarhadi, S. (2021). The effect of two types of exercise preconditioning on the expression of TrkB, TNF- α , and MMP2 genes in rats with stroke. *BioMed Research International*. DOI: 10.1155/2021/5595368
- Venturelli, M., Scarsini, R., Schena, F. (2011). Six-month walking program changes cognitive and ADL performance in patients with Alzheimer. *Am J Alzheimers Dis Other Dement*, 26(5), 381-388.
- Yalçıntürk, A. A. (2018). Psikiyatri hastalarında fiziksel egzersizin desteklenmesi: Pender'in sağlığı geliştirme modeli. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 1(1), 33-37.
- Yeltepe, H. (2010). *Alkol ve madde bağımlılığı tedavisi gören yetişkinlerde düzenli egzersizin depresyon ve yaşam kalitesine etkisi* [Doktora Tez No: 272580]. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Reviewing the Impacts of Exercise on the Brain Using Biopsychological Approach

Extended Abstract

Numerous studies point that the physical and mental form are directly related to each other, showing the effects of exercise on the brain. In this context, molecular-cellular animal research and many neuroscience studies have shown that long-term regular exercise improves cognitive functions such as attention and focus, which is under the control of prefrontal cortex, reduces the feeling of pain and increases the secretion of the happiness hormone. The main reason why routine exercise programs or remedial treatment prescriptions that have been defined or accepted in common platforms for the treatment and rehabilitation of certain psychiatric-psychological diseases have not been formed today, is the lack of sufficient number of studies on this subject. In this context, it is thought that this study can contribute to the awareness that has started in the literature and can be a guide for those who have just started working in the field. The view that exercise programs can be made depending on human gene structure, personality profile and hereditary factors in recent studies will be useful in presenting a new perspective to researchers. The existence of all these parameters increases the accuracy of the opinions that new research studies at different levels should be done in the future.

Various research studies in biopsychology using different methodological approaches have examined the possible effects of exercise on the brain. Some of these are molecular-cellular animal research (Teymuri Kheravi, Nayebifar, Aletaha, & Sarhadi, 2021). As example among these studies, there is a study conducted with rats indicating that the feeling of chronic pain decreases and disappears with exercise. A three-week exercise program has been measured to reduce or eliminate pain. In this context, it has been found that the pain goes away with the secretion of endogenous analgesic substances in the organism (Seyran, 2014). As a result of examining the effects of exercise on blood pressure, it was observed that the secretion of brain natriuretic peptide and oxytocin increased, while neuron death decreased. Another example of many different studies on the subject was the effect of regular walking and aerobic exercises at the end of long-term studies (6

months, 4 days a week) in alzheimer-dementia patients. According to the findings, strength and balance exercises regulate motor functions and postural control, improving cognitive functions. In this context, successful and meaningful results were obtained between exercise and memory, attention and management skills (Venturelli, Scarsini, Schena, 2011, cited in Keleş & Özalevli, 2018).

As a result of another study conducted in Muğla and Marmara Universities, it was found that exercise was significantly positive in influencing the students' feeling of badness, depression and assertiveness (Tekin, Amman ve Tekin, 2009). As a matter of fact, it is stated that regular exercise increases the secretion of endorphins, which are called happiness hormones. Another study found that exercises were also very effective on academic comprehension. As a result of the stimulation of synaptic activities and cerebral blood flow in children who are exercised, mental processes are enabled to become more active, and with the frequency change in synaptic activities that increase learning potential, while learning potential is increased and depression is prevented (Niederer, Kriemler, Gut, 2011, cited in Harutoğlu & Öztürk, 2016).

As a result of the use of advanced functional processing and magnetic resonance imaging techniques, it has been observed that the anterior singular cortex activity of the brain accelerates and increases in those who exercise regularly. In addition, it has been reported that long-term regular exercise produces brand new brain cells in our brain and hippocampus, gives birth to new nerve connections, and increases the volume of the brain, thereby strengthening and developing long-term memory (Özocak, Başçıl & Gölgeci, 2019). It has been tried to explain that exercise causes differences in cerebral cortical activity with EEG measurements made today. Today, functional magnetic resonance imaging (fMRI) and electroencephalography (EEG) measurements are used to display the difference in brain cortical activity in order to explain that exercise done under supervision is effective in the treatment of cognitive disorders (Harutoğlu and Öztürk, 2016). As a part of the limbic system in our brain, an increase in activity is provided to change the brain structure with exercise in many areas such as sensory and motor processing, coding, emotion and comprehension (Swagerman, de Geus, Koenis, Pol, Boomsma, & Kan, 2015). Even low levels of physical exercise have beneficial effects on the memory functions of elderly people, increasing the gray/white matter ratio in the brain (Flöel, Ruscheweyh, Krüger, Willemer, Winter, Völker et al., 2010). It has also been recommended as a potential treatment for drug addiction. In addition, it has been found to be an effective treatment for smoking and alcohol addiction, as it increases the pleasurable hormonal secretion (Lynch, Peterson, Sanchez, Abel, & Smith, 2013).

When different types of exercise were examined, it was found that especially aerobic and resistance exercises were linked to improvements in cognitive-cognitive functions, and they also lead to reduction in depressive symptoms (Gorrell, Shott, & Frank, 2022). Further, exercise has a protective effect for individuals who are at risk for psychiatric diseases. Nowadays, although neurotrophic factors, cytokine releases and the reflections of neurotransmitters on the brain are used to explain the effect of physical exercise in psychiatric patients, and despite the recommendaitons on integrating exercise for psychiatric patients, prescriptions with regards to how to integrate them have not been formed yet (Fariz, 2015; Moore, Jung, Hillman, Kang, & Loprinzi, 2022). In studies, along with depression, insulin resistance is frequently observed in patients. The life span of glial and neuronal cells is important in the activation of high insulin levels in the central nervous system or the activation of proinflammatory stockins (Fariz, 2015). It has been reported that moderate-intensity exercise provides a protective effect with a positive anti-inflammatory influence, but high-intensity exercises do not show this positivity, which may create a negative effect (McIntyre, Rasgon, Kemp, Nguyen, Law, Taylor et al. 2009, Fariz, 2015). It has been reported that there are positive results of exercise in the treatment of the following conditionbs: major depression (Carek, Laibstain, Carek, 2011); anxiety disorder (Çelebi, 2016), bipolar disorder (Yalçıntürk, 2018), attention deficit hyperactivity disorder (Berwid & Halperin, 2012), alcohol and substance addiction (Yeltepe, 2010) and dementia (Büyükturan, 2014).

Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Eğitim Gören Öğrenciler ile Yapılan Çalışmalara İlişkin Sistemik Bir Derleme

Kayhan Şen¹ ve Sadık Çoban^{2*}

Citation: Şen, K. ve Çoban, S. (2022). Mesleki ve teknik anadolu liselerinde eğitim gören öğrenciler ile yapılan yapılan çalışmalara ilişkin sistemik bir derleme. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi*, 1, (1), 69-84.

Received: 10.06.2022

Accepted: 22.06.2022

Published: 30.06.2022

Publisher's Note: Istanbul Medipol University stays neutral with regard to any jurisdictional claims.

Copyright: © 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the DergiPark.

ÖZ: Mesleki eğitim ülkelerin kalkınmasına katkı sağlayan önemli bir eğitim kademesidir. Türkiye’de mesleki eğitim farklı isim ve müfredat uygulamalarıyla Cumhuriyet tarihi boyunca devam ettirilmiştir. 2015 yılında yapılan mevzuat değişikliği ile mesleki ve teknik Anadolu lisesi kullanılmaya başlanmıştır (MEB, 2018). Bu tarihten itibaren mesleki ve teknik Anadolu lisesi ile ilgili akademik yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırma mesleki ve teknik Anadolu lisesinde eğitim gören öğrenciler ile yapılan çalışmaların betimsel analizini oluşturan bir sistemik derleme çalışması yapmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2015-2022 tarihleri arasında yayınlanmış 46 çalışma araştırmanın veri setini oluşturmuştur. Veri setini oluşturan çalışmalar, örneklemi doğrudan mesleki ve teknik Anadolu lisesinde eğitim gören öğrencilerden oluşan, ulusal ve uluslararası indekslerde taranan akademik dergilerde yayınlanan ve belirlenen zaman aralığında yayınlanan çalışmalardan oluşmaktadır. Araştırma sonucunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun nicel desende, tarama modelinde yapılan yüksek lisans çalışmalarının olduğu, örneklem

1 Öğretmen; Dilek Sabancı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi; kayhan1934@hotmail.com;
Orcid ID: 0000-0003-3938-2416

2 Öğretmen; Dilek Sabancı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi; sdkcbn@gmail.com;
Orcid ID: 0000-0003-2196-0142; Sorumlu Yazar

gruplarının farklı illerden oluşturulmakla birlikte İstanbul ilinin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Araştırma konuları akademik beceriler ile kariyer planları üzerinde yoğunlaşmakla birlikte kişisel beceriler, staj uygulamaları, iş sağlığı güvenliği ve öğretmenlerin de ana değişken olarak tasarlandığı görülmüştür. Ana değişken olarak en çok kullanılan akademik beceriler ve kariyer planlama konu başlıklarına ilişkin çalışmaların sonuçlarında öğrencilerin genellikle akademik beceri düzeylerinin düşük veya yetersiz düzeyde olduğu bununla birlikte mezun olduktan sonra iş bulma inançlarının düşük olduğu sonuçları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Milli Eğitim, mesleki eğitim, mesleki ve teknik lise, öğrenci, derleme

ABSTRACT: Vocational education is an important level of education that contributes to the development of countries. Vocational education in Turkey has been continued throughout the history of the Republic with different names and curriculum applications. With the legislative change made in 2015, vocational and technical Anatolian high schools were launched (MEB, 2018). Since this date, academic publications about vocational and technical Anatolian high schools have started. This research aims to make a systematic compilation study that constitutes a descriptive analysis of the studies conducted with students studying at vocational and technical Anatolian high schools. For this purpose, 46 studies published between 2015-2022 formed the data set of the research. The studies that make up the data set consist of studies published in national and international indexing journals and published in the specified time period, the sample of which consists of students directly studying at vocational and technical Anatolian high schools. As a result of the research, it was seen that the majority of the studies have been carried out in quantitative design, while the postgraduate studies have been conducted in the survey model. Although the sample groups were formed from different provinces, most of the studies have been done in Istanbul. While research subjects focus on academic skills and career plans, it has been seen that personal skills, internship practices, occupational health and safety and teachers are also the main variables. Based on the results of the studies on the most used academic skills and career planning topics, the academic skill levels of the students were low or insufficient; however, their belief in finding a job after graduation was low.

Keywords: National Education, vocational education, vocational and technical high school, student, systematic review

1. Giriş

Ülkelerin kalkınmasında ve ekonomik refah düzeyinin artmasında meslek eğitiminin desteği ile nitelikli bireyler yetiştirmek son derece önemlidir. Mesleki eğitim, toplum içerisindeki belirli bir ihtiyaca yönelik bilgi, beceri ve tavır kazandırmaya yönelik eğitim süreci olarak tanımlanabilir. Mesleki eğitim olarak adlandırılan bu eğitim Türk tarihinde köklü bir geçmişe sahiptir. 13. Yüzyıldaki ahilik kültüründe Osmanlı hükümdarlığı boyunca ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde meslek edinimi ve nitelikli insan gücü yetiştirmekte oldukça önemli bir konu olarak kabul edilmektedir (Alkan ve Doğan, 1976).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında eğitime büyük önem verilmiş, ekonomik kalkınmanın ancak eğitim ile güçlendirilebileceği düşüncesi hâkim olmuş, bu sebeple nitelikli iş gücünün artırılması amacıyla girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerden birisi olarak ülkeye davet edilen John Dewey'in hazırlamış olduğu rapor doğrultusunda 1927 yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1996; Dülger, 1989). Bu tarihten itibaren ülkemizin ekonomik planlarındaki değişikliklerden eğitim müfredatları dolayısıyla mesleki ve teknik eğitim veren okullar da etkilenmiş ve ilk yıllarda gerek verilen eğitim düzeyi gerek mezunların devlete ait sanayi kuruluşlarında çalışma olanağının fazlalığı sebebiyle rağbet gören bu eğitim kurumları, özelleştirmeler, üniversiteye yerleştirme sistemindeki değişiklikler ve iş bulma olanaklarının kısıtlanması gibi sebeplerle daha az rağbet görmeye başlamıştır (Somuncu, 2020). Bu durum önemli bir sorun olarak yorumlanmış ve 2015 yılında mesleki eğitime yönelik son bir değişiklik daha yapılarak günümüzde kullanılan sistem yürürlüğe girmiştir. Mevcut sistemde mesleki ve teknik Anadolu Liseler, akademik ağırlığı daha fazla olan Anadolu teknik programı (ATP) ve mesleki beceri ağırlığı daha fazla olan Anadolu meslek programı (AMP) olmak üzere iki gruba ayrılır (Özer, 2020). Mesleki ve Teknik Anadolu Lise eğitim felsefesinin temelini öğrencilerin yaparak yaşayarak, stajlar ve atölye uygulamaları aracılığı ile mesleki becerilerini geliştirmeleri olduğu söylenebilir. Bu sebeple de buradaki eğitimin iki kaynağı vardır; okuldaki akademik eğitim ve iş başı deneyimleri. Öğrencilerin yetkin ve üretken çalışanlar olarak yetiştirilebilmeleri için bu iki kaynağın birbirini beslemeleri son derece önemlidir (Choy, 2018).

Çin Halk Cumhuriyeti mesleki eğitimine dahil olan öğrenci sayısı ile ülkemize benzer bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Çin halk cumhuriyetinde özellikle son 50 yıllık süreçte mesleki eğitime büyük önem verilmektedir. Özellikle batı ülkeleri ile ilişkilerin arttığı kültürel devrim yıllarını takiben Çin Halk Cumhuriyeti eğitim sisteminde önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu süreçte

öğrencilere verilen teorik derslerin yanı sıra uygulama ders sayılarında artışa gidilerek derslerin nicelik ve niteliklerinde iyileştirmeler yapılmıştır. Devletin mezunlara sektörde istihdam garantisi vermesi gibi çeşitli politikalarla bu liselerin öğrenciler tarafından tercihinde önemli artışlar gözlemlenmiştir (Guo ve Lamb, 2010; Shi, 2001). Başta Avrupa Birliği ülkeleri ve İngiltere olmak üzere gelişmiş ülkeler mesleki eğitimi teşvik etmeye yönelik yeni politikalar izlemektedir. Bununla birlikte bu ülkelerde mesleki eğitime ayrılan bütçenin dünya ortalamalarının üstünde olması önemli bir diğer noktadır (OECD, 2015). Eğitim bütçelerinde eğitime ayrılan payın büyük bir çoğunluğunun mesleki eğitim için kullanılmaktadır. Mesleki eğitime büyük bütçelerin ayrılmasında eğitimi günümüz teknoloji alt yapısına kavuşturmanın yanı sıra gençleri mesleğin teknolojik dönüşümüne yön veren liderler olarak yetiştirme amacı bulunmaktadır (Rizvi, 2004; Tran ve Nyland, 2012; World Bank, 2012). Türkiye’ye bakıldığında ise Türk eğitim sistemi içerisinde mesleki eğitime ayrılan bütçenin %14 seviyesinde kaldığı görülmektedir. Bu oranın yetersizliği sebebiyle uygulama derslerinde aksamalar ve okulların teknolojik donanımlarında eksiklikler mesleki ve teknik Anadolu liselerinin önemli bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bozgeyikli, 2019; OECD, 2015). Bu sebeple çeşitli projelerle mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesine odaklanılmış bu kapsamda mesleki ve teknik eğitimin niteliğini arttırarak okul-sanayi iş birliği ile piyasanın talebine uygun nitelikli 21. Yüzyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır (MEB, 2018).

Eğitim kademelerindeki başarı birçok farklı etmen ile ilişki içerisindedir. Müfredat, öğretmen, okul yönetimi, veli ve öğrenciler bu etmenlerin başında yer almaktadır. Öğrencilerin kişilik özellikleri, akademik becerileri, bilgi düzeyleri, ilgi ve motivasyonları, okula karşı tutumları, akran ilişkileri gibi farklı faktörlerden etkilenmektedir. Mesleki ve teknik Anadolu liselerine yönelik yapılan yayınların yetersiz düzeyde olduğu, yapılan yayınlar içerisinde öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların az olduğu ve bu konuda daha fazla sayıda nitelikli çalışmaların yapılması gerektiği çeşitli araştırmacılar (Gülistan, 2021; Hayat ve Şölen, 2021) tarafından dile getirilmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bir ülkenin kalkınması, nitelikli iş gücünün artması için mesleki eğitim son derece önemlidir. Ülkemizde mesleki ve teknik Anadolu lisesinde eğitim gören öğrencileri merkeze alan yayınların sayısı az olmakla birlikte bu yayınlara ilişkin detaylı bir derleme makale çalışmaması bulunmamaktadır. Bu sebeple araştırmanın amacı Türkiye’de mesleki ve teknik Anadolu lisede eğitim gören öğrenciler ile yapılan yayınların betimsel özelliklerinin belirlenmesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türk eğitim sisteminde çeşitli zamanlarda farklı isim ve müfredatlar ile verilen mesleki eğitimin güncel düzenlemesi neticesinde bu alanda yeni yayınlar yapılmaktadır. Bu eğitim kademesindeki sorunları tespit edilip çeşitli öneriler sunan araştırmalar bulunurken öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların incelendiği derleme bir araştırma bulunmamaktadır. Bu sebeple mesleki ve teknik Anadolu liselerinde eğitim gören öğrencilerin yaşadıkları sorunları ayrı ayrı ele alan yayınların haricinde tüm bu yayınları genel bir bakış açısı ile ele alarak alan yazındaki eksikliklere dikkat çekmesi araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma modellerinden sistematik derleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Sistematik derleme; belirli bir problem durumunda, o alanda yapılmış tüm araştırmaların taranarak, belirli kriterlere göre örneklem grubuna dâhil edilmesi veya dışlanması ve derlemeye alınacak çalışmaların bulgularının sentezlenmesidir (Karaçam, 2013).

2.2. Araştırma Evreni ve Örnekleme

Araştırma 2015 yılından itibaren isim ve müfredat değişiklikleri ile faaliyete geçen mesleki ve Anadolu lisesinde eğitim gören öğrenciler ile ilgili yapılan yayınların incelenmesini amaçlaması sebebiyle 2015 yılından 2022 Haziran tarihine kadar yayınlanmış 76 araştırma makalesinden öğrencilere yönelik yapılan, verileri doğrudan öğrencilerden alınan, Yöktez, TR Dizin ve uluslararası diğer dizinler tarafından taranan dergilerde yayınlanmış 46 yayın araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma sistematik derleme amacına uygun olan bütün yayınların incelenmesi sebebiyle doğrudan evren ile çalışılmış bir örnekleme yöntemine başvurulmamıştır.

2.3. Veri Analizi

Araştırma kapsamında araştırma kapsamında ele alınacak çalışmaların sahip olması beklenen kriterlere karar verilmiştir. Bu kriterler; örnekleminin doğrudan mesleki ve teknik Anadolu lisesi öğrencileri olması, verilerin doğrudan öğrencilerden alınması, ulusal veya uluslararası indekslerde taranan akademik dergilerde yayınlanmış olması, 2015 Ocak-2022 Haziran tarihleri arasında yayınlanmasıdır. Betimsel analiz sürecinde kategorileştirme işlemleri iki araştırmacı tarafından birlikte yürütülmüş, Oluşturulan kategoriler hakkında, araştırmacıların kodlamaları arasındaki tutarlılık %90 olarak belirlenmiştir.

Güvenirlik formülüyle hesaplanan sonucun %70 düzeyinde olması durumunda (Miles ve Huberman, 1994) değerlendiriciler arası güvenirliliğin sağlanmış olacağı belirtilmektedir.

2.4. Etik Onay

Araştırmanın derleme makale özelliği taşıması sebebiyle etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır.

3. Bulgular

Bu kısımda araştırmaya dahil edilen çalışmalara ilişkin bulgulara bu kısımda yer verilmiştir.

Tablo 1. Yapılan Çalışmalara İlişkin Betimsel Analiz Tablosu

	<i>f</i>	%
Nitel	2	4,35
Nicel	43	93,48
Karma	1	2,17
Toplam	46	100
Deneysel	1	2,17
Tarama	45	97,83
Toplam	46	100
Yüksek Lisans Tezi	28	60,87
Doktora Tezi	1	2,17
Araştırma Makalesi	17	36,96
Toplam	46	100
2015	4	8,70
2016	5	10,87
2017	4	8,70
2018	6	13,04
2019	11	23,91
2020	7	15,22
2021	9	19,57
Toplam	46	100
Ankara	3	6,52
Aydın	1	2,17
Bursa	2	4,35
Çanakkale	3	6,52
Çorum	1	2,17

Denizli	2	4,35
Düzce	2	4,35
Erzurum	1	2,17
Eskişehir	4	8,70
Gaziantep	3	6,52
Gümüşhane	1	2,17
Hatay	1	2,17
İstanbul	20	43,48
Sakarya	1	2,17
Belirtilmemiş	1	2,17
Toplam	46	100

Tablo 1 incelendiğinde mesleki ve teknik anadolu liselerde eğitim gören öğrencileri merkeze alan çalışmaların %93,48'inin nicel modelde tasarlandığı ve %97,83'ünün tarama çalışmaları olduğu görülmektedir. Çalışmaların türüne bakıldığında ise çalışmaların %60,87'sinin yüksek lisans tezi, %36,96'sının araştırma makalesi iken yalnızca %2,17'si doktora tezi türünde yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların yapıldığı yıllara bakıldığında 2019 yılına kadar niceliksel artıştan bahsedilebilirken 2020 yılında çalışmaların sayısında bir azalma olduğu, sonrasında tekrar bir artış gözlemlendiği bununla birlikte en fazla sayıda yayın yapılan yılın %23,91 ile 2019 olduğu görülmektedir. Çalışmaların gerçekleştirildiği illere bakıldığında 46 çalışmanın verilerinin 14 farklı ilden araştırmaya katılan çalışma gruplarıyla gerçekleştirildiği, bu iller arasındaki en yüksek oranın %43,48 ile İstanbul olduğu görülürken bir çalışmanın örnekleme tanıtırken lokasyon bilgisi verilmediği görülmektedir.

Çalışmanın veri setini oluşturan araştırmaların genel bilgilerinin ardından bu çalışmaların ana değişkenleri incelenmiştir. Bu incelemeye ilişkin bulgular tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Veri Setindeki Çalışmaların Ana Değişkenlerine İlişkin Tablo

	<i>f</i>	%
Akademik becerileri	12	26,09
İş sağlığı ve güvenliği	5	10,87
Kişisel beceriler	10	21,74
Kariyer planlaması	15	32,61
Öğretmen	2	4,35
Staj uygulamaları	2	4,35
Toplam	46	100

Tablo 2 incelendiğinde yapılan çalışmaların farklı konu başlıklarını ana değişken olarak ele aldıkları görülmektedir. Çalışmaların konularına bakıldığında öğrencilerin meslek liselerini tercihleri ve/veya kariyer tercihleri %32,61, akademik becerileri %26,09, kişisel becerileri %21,74, iş sağlığı ve güvenliği %10,87, öğretmen ve staj uygulamalarının %4,35 oranlarda odak konu olarak tercih edildiği görülmektedir.

Çalışmanın veri setini oluşturan araştırmaların ana değişkenlerinin incelenmesinin ardından veri setindeki çalışmalarda en çok ele alındığı belirlenen iki ana değişkenin akademik beceriler ve kariyer planlaması olduğu görülmüştür. Bu iki ana değişkene yönelen çalışmaların sonuçlarının kategorize edilerek elde edilen sonuçlar kategorize edilmiş ve bulgulara tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Akademik Beceriler ve Meslek Liselerinin Tercih/Kariyer Konularının Ele Alındığı Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Tablo

AKADEMİK BECERİLERİ	KARIYER PLANLAMASI
Teorik bilgi düzeylerinin yetersizliği	Mezun olduktan sonra iş bulma inancının düşüklüğü
Alan bilgi düzeyleri genellikle orta düzeyde	Meslek lisesi tercihlerinde öğrencilerin etkin olmadığı
Matematik bilgi düzeyi yetersizliği	Kendi alanlarından üniversiteye geçiş sürecindeki sorunlar
Problem çözme becerileri yetersizliği	Ön lisans programları hakkında sınırlı bilgi düzeyi Sektörlere dair yetersiz bilgi düzeyi
Yabancı dil bilgi düzeyi düşüklüğü	Mezun olduktan sonra aynı sektörde çalışma isteği düşüklüğü
Uygulama derslerinin azlığı Uygulama derslerine yönelik bilgi düzeyi düşüklüğü	Öğretmenlerin ve velilerin meslek liselerine karşı olumsuz algısı

Tablo 3'te çalışmaların en çok oranda ele aldığı iki başlık olan akademik beceriler ve meslek liselerinin tercih edilmesine yönelik yapılan çalışmaların sonuçları kategorize edilmiştir. Buna göre akademik becerileri konu alan çalışmaların sonuçları kategorileştirildiğinde öğrencilerin teorik bilgi düzeylerinde, matematik, problem çözme, yabancı dil becerileri düzeylerinde, uygulama derslerinin az olduğu ve öğrencilerin bu derslere yönelik bilgi düzeylerinde düşüklükler olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Meslek lisesinde okuyan öğrencilerin kariyer planlaması konulu çalışmaların sonuç kategorilerine bakıldığında öğrencilerin mezun olduktan sonra iş bulma inancında ve kendi alanlarındaki sektörlerde çalışma isteğinde düşüklük yaşadıkları, meslek liselerini tercih et-

melerinde kendi fikirlerinin etkin olmadığı, ön lisans programları ve sektörleri hakkında sınırlı bilgiye sahip oldukları ve son olarak öğretmenler ve velilerin meslek liselerine karşı olumsuz algıya sahip oldukları yönündeki sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonucunda ülkemizde mesleki ve teknik Anadolu liselerinde eğitim gören öğrenciler ile yapılan yayın sayısının az olduğu yapılan çalışmaların neredeyse tamamının tarama modelinde tasarlandığı görülmüştür. Tarama modeli durum tespiti açısından sıklıkla kullanılan bir yöntem olmakla birlikte var olan sorunların çözümlerine yönelik hipotezlerin oluşturulduğu deneysel çalışmaların yok denecek kadar az olması büyük bir eksiklik olarak ele alınabilir. Yapılan yayınların yıllarına bakıldığında 2019 yılına kadar görece artan bir ivme ile yapılan yayın sayısında bir artış gözlemlenirken 2020 yılındaki düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu durum Covid-19 pandemisi sebebiyle okulların kapatılması ve eğitim öğretimin dolayısıyla araştırmaların aksaması ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu tarihten itibaren yayın sayısı tekrar artmakla birlikte yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmaların az olmakla birlikte Türkiye'nin farklı bölge ve illerinden alınan örneklerle yapılması farklı coğrafi bölgelerdeki öğrencilere yönelik durum tespit çalışmalarının yapıldığını göstermesi sebebiyle olumlu bir sonuç olarak yorumlanabilir. Mesleki ve teknik Anadolu liselerde eğitim gören öğrencilerin merkeze alındığı çalışmaların akademik beceriler ve kariyer planlarına odaklandığı araştırma sonucunda elde edilen bir başka bulgudur. Uygulama derslerinin ve staj deneyimlerinin son derece önemli olarak kabul edildiği bu eğitim kademesinde bu konulara odaklanan çalışmaların azlığı bir diğer önemli eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın veri setindeki çalışmalarda en sık ele alınan iki konu başlığı olan akademik beceriler ile meslek liseleri tercihlerine ve kariyer planlarına yönelik sonuçlar incelendiğinde ise öğrencilerin akademik becerilerinin yetersiz düzeyde olduğu sonuçlarına sıklıkla ulaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte uygulama ders sayısının azlığı ve çocukların bu derslere ilişkin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu da çalışmalar tarafından vurgulanmaktadır. Uygulama derslerinin azlığı ve öğrencilerin uygulama derslerine yönelik bilgi düzeylerindeki azlıklara yönelik bulguları ekonomik sebeplerle açıklanmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Uçar ve Özerbaş (2013) bütçe yetersizlikleri sebebiyle mesleki ve teknik eğitimdeki uygulamalı eğitim ortamlarının yetersiz kaldığını belirterek donanım, araç ve gereç eksikliklerin giderilerek öğrencilerin başarı düzeylerinin arttırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Okullardaki

uygulamalı derslere ait atölye ve araç gereç sorunları sebebiyle bazı okullarda uygulamalı derslerin teorik dersler gibi düz anlatım ile gerçekleştirilerek yazılı sınavlarla ölçüldüğünün gözlemlendiği araştırmalar (Durmuşçelebi ve Deliktaş, 2016) da mevcuttur.

Araştırmanın veri setindeki çalışmalarda en sık ele alınan diğer konu başlığı olan meslek liseleri tercihlerine ve kariyer planlarına yönelik sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin mezun olduktan sonra sektörlerinde çalışma noktasında isteksiz olduğu, mezun olduktan sonra iş bulma inancının düşük olduğu, istihdam için ön lisans mezunu olmak gerektiğini düşündükleri fakat bu konuda da yeterli bilgi düzeylerine sahip olmadıkları araştırmalar tarafından elde edilen sonuçlardır. Mesleki ve teknik liselerin tercih edilme oranları zaman zaman dalgalanmalar göstermekle birlikte bu dalgalanmaların büyük oranda istihdam politikaları ile ilişkili olduğu bilinmektedir (MEB, 2018). Bununla birlikte T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmada mesleki ve teknik liselerden mezun kişilerin yarısına yakınının okulda aldıkları eğitimlerin iş hayatlarına katkı sunmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir (Somuncu, 2020). Mesleki ve teknik liselerden mezun olunduktan sonra doğrudan sektöre atılmak yerine öğrencilerin %90'ının üniversite eğitime devam etmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bu tercihin arkasında ara eleman olarak çalışmanın dezavantajları, nitelikli bir kariyer ve iyi bir yaşam kalitesi oluşturmak amaçlarının yattığı görülmektedirler (Demir, 2021). Öğrencilerin lise tercihlerini kendilerinin yapmaması çalışmalar tarafından vurgulanan bir diğer sonuçtur. Lise tercihlerinde öğrenci kararlarının etkili olmadığı sonucu yapılan araştırmalarda sık görülmekle birlikte alan yazına bakıldığında ergenlik dönemi özelliklerine paralel olarak arkadaş ve ebeveyn yönlendirmelerinin daha baskın olduğu bilinmektedir. Buna karşın meslek tercihlerinde öğrencilerin kendi tercihleri doğrultusunda yapılması önerilmektedir (Atlı ve Gür, 2019; Özcan, 2010).

Araştırma sonucunda ülke refahı ve istihdamı açısından oldukça önemli olan mesleki ve teknik Anadolu Liselerinde eğitim gören öğrencilere yönelik geniş örneklemelere ulaşıldığı çalışmaların yapılması, sorunların tespiti için yapılan tarama çalışmalarının dışında eğitim modüllerinin sonuçlarının izlenebildiği deneysel çalışmaların yapılması diğer araştırmacılara önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, C. & Doğan, H. (1976). Mesleki ve teknik eğitim için ana plan esasları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (AÜEBFD), 9 (1), 25-72. DOI: 10.1501/Egi-fak_0000000456
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, S.İ. (1996). Mesleki ve teknik eğitimin esasları. (3. Basım). Ankara: Gazi Büro Kitapevi.
- Ath, A. ve Gür, S. H. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 2(1), 32-53.
- Bozgeyikli, H. (2019). Mesleki ve teknik eğitimin geleceđi. Geleceđin Türkiye'si Analiz Raporu, (2). ISBN: 978-605-80460-2-3
- Choy, S. (2018). Integration of learning in educational institutions and workplaces: An Australian case study. In Integration of vocational education and training experiences (pp. 85-106). Springer, Singapore.
- Demir, A. (2021). Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörlerin tespiti”istanbul ili avrupa yakasi uygulaması”. (Tez no: 693797) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]
- Dülger, İ. (1989). Mesleki ve Yayın Eğitim ve Türkiye, Ankara: MEB
- Durmuşçelebi, M. ve Deliktaş, M. (2016) Meslek Liselerinde Yaşanan Sorunlar ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleriyle İlişkisi- Kayseri İli Örneği. Ed. Özcan Demirel-Serkan Dinçer. Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı. Ankara: Pegem Akademi.
- Gülistan, T. A. Ş. (2021). Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Disiplin Algıları. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(12).
- Guo, Z., & Lamb, S. (2010). International comparisons of China's technical and vocational education and training system (Vol. 12). Springer Science & Business Media.
- Hayat, E. ve Şölen, Ş. (2021). İstihdamda Mesleki Eğitimin Önemi ve Öğrencilerin Mesleki Eğitime İlişkin Tutumları: Aydın İli Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 70-85.
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 6(1), 26-33.
- MEB, (2018). Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü Raporu. Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin görünümü. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, 1, 22-82.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis (2. Ed.). Newbury Park, CA: Sage Publications.
- OECD. (2015). Education at a glance 2015. Paris. Organization for Economic Co-operation and Development. <https://doi.org/10.1787/eag-2015-en>
- Özcan, M. (2010). Anadolu Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okudukları Okulu Seçme Nedenleri ve Gelecek Beklentileri. (Tez no: 279019) [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]
- Özer, M. (2020). Türkiye'de Mesleki Eğitimde Paradigma Değişimi. Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF), 40(2).
- Rizvi, F. (2004). Globalization and the dilemmas of Australian higher education. ACCESS: Critical Perspectives on Communication, Cultural & Policy Studies, 23(2), 33-42.
- Shi, W. (2001). Comparative vocational and technical education. Shanghai: East China Normal University Publishing House.

- Somuncu, A. (2020). Türkiye’de Mesleki Eğitim ve İstihdam-Hayaller Beyaz Olsa da Gerçekler Mavi Yaka. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24(1), 177-194.
- Tran, L. T., & Nyland, C. (2013). Competency-based training, global skills mobility and the teaching of international students in vocational education and training. Journal of Vocational Education and Training, 65(1), 143-157.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M.A. (2013). “Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt.2, Sayı.2, (242-253).
- World Bank. (2012). Putting higher education to work: Skills and research for growth in East Asia. Washington, DC: World Bank.

Systematic Review on Research Conducted with Students in Vocational and Technical Anatolian High Schools

Extended Abstract

Although vocational education has played an important role in the development of society, it is only in the recent years that has been taken into closer scrutiny as an educational as a result of the increase in competition between countries as well as increasing technological innovations. Although vocational education has existed in Turkish society since ancient times, changes in name and legislation have been made frequently, and with the last change made in 2015, the concept of vocational and technical Anatolian high school has emerged. Although the quality of the efficiency obtained from these high schools is affected by many factors such as teachers, students, parents, curriculum, and community expectations, “student” can be considered as the most important factor. This research aims to contribute to the literature by creating a descriptive analysis of the studies conducted with students studying in vocational and technical Anatolian high schools. For this purpose, the sample of the research, which was designed as a systematic review, consists of 46 studies published between 2015-2022. The studies included in the sample within the scope of the research are the studies published in Turkish or international indexing journals, which put the student as the main variable. As a result of the research, it was seen that the majority of the studies carried out in quantitative design, while postgraduate studies conducted in the survey model. Although the sample groups were formed from different provinces, most of the studies have been conducted in Istanbul. Parallel to these results, the number of studies designed in qualitative and mixed designs was quite insufficient. Experimental studies were found to be limited to only one. It has been observed that the research subjects focus on academic skills and the preference and career plans of vocational high schools. There are not enough studies on teachers, internship practices and curriculum content. As a result of the studies on the two most frequently discussed topics, it was concluded that the students’ level of knowledge generally did not reach the level of knowledge that they expected

to have completed in previous education levels such as basic mathematics and foreign language. In addition, according to the results, the number of applied courses can be considered as the basis of vocational education and the insufficient level of knowledge of the students on this subject. Additionally, the belief of the students to find a job in their sector after graduation is not satisfactory, and therefore, they have a desire to complete their university education rather than enter the sector after graduation.

Ek: Araştırma Veri Setine Dahil Edilen Çalışmalar

Akbel, Ö., & Beşalti, M. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma. <i>Studies in Educational Research and Development</i> , 5(2), 126-147.
Akın, R. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Muhasebe ve Finansman Alanı Öğrencilerinin İşletmelerde Beceri Eğitimi Uygulamasında Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri Van İlinde Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yılı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Alagöz, E. (2018). İstanbul İlinde Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Alagöz, T. (2016). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Dil Öğrenimindeki Güdüleyici Oryantasyonları ve Öz-Düzenlemeli Öğrenme Stratejisi Kullanımları Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Alp, F. B. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Matematik Başarılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
Aratoğlu, C. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ve Meslek Yüksekokulunda Aşçılık Eğitimi Alan Öğrencilerin Gıda Güvenliği Konusundaki Bilgi ve Uygulama Düzeyleri (Doktora Tezi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
Aydın, D. D. (2021). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Dil Öğrenme İnançlarında Öz-Yeterlik Algılarının Rolü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Bakaroğlu, Ö., & Tokuç, B. (2019, September). Bir Mesleki Teknik Anadolu Lisesi Sağlık Alanı Öğrencilerinin Mesleki Riskler Konusunda Bilgi Düzeyleri. In 3. International 21. National Public Health Congress.
Bayguş, D. (2019). Bir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Bilgi Düzeyi ve İş Kazaları Sıklığı. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
Boz, H. (2021). Ortaöğretim Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Sağlık Hizmetleri Alanında Öğrenim Gören Öğrencilerin Öğrenme Stilleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ve Yıllara Göre Karşılaştırılması (İstanbul Anadolu Yakası Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Yedi
Bulut-Solak, B., Gazi, E., & Kılınc, C. Ç. (2019). Ortaöğretim Kademesindeki Turizm Öğrencilerinin Sektöre Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi: Tarsus Ashabı KeHF Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. <i>Journal of Tourism And Gastronomy Studies</i> , 2774, 2788.
Çakır, S. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okula Bağlılığı ile Sınıf İçi Çatışma Yaşama Nedenleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Demir, A. (2021). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Tespiti "İstanbul İli Avrupa Yakası Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Eğitim Enstitüsü
Demir, Ü. (2017). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Algısı: Ortaokul 8. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 13(2), 316-342.
Demir, Ü. (2018). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Meslek Yüksekokulu Üzeline Yükseköğrenim Tercihlerinin İncelenmesi: Çanakkale İli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 12. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 21(2), 132-148.
Demir, Ü., & Cevahir, H. (2020). Algoritmik Düşünme Yeterliliği ile Problem Çözme Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Kastamonu Eğitim Dergisi, 28(4), 1610-1619.
Deniz, L., & Karbeyaz, A. S. (2018). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinde Okul Tükenmişliği. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(4), 735-755.
Düzgün, M. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Turizm Sektörüne Yönelik Görüşleri ile Kariyer Değerleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Erkal, Z. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Şiddet Eğilimleri ve Öğrencileri Şiddete Yönlendiren Çevre Faktörleri. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Fidan, M., & Kuzhan, M. Sosyal Medya Uygulamalarının Öğrencilerin Akademik ve İletişim Becerilerine Etkisinin Değerlendirilmesi: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(1), 81-97.
Girgin, Ü. (2018). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerine Devam Etmekte Olan Kız ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Nedenleri. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Gülistan, T. A. Ş. Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Disiplin Algıları. Edu 7: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(12).
Hayat, E., & Şölen, Ş. (2021). İstihdamda Mesleki Eğitimin Önemi ve Öğrencilerin Mesleki Eğitime İlişkin Tutumları: Aydın İli Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 70-85.
Irmak, I. (2020). Gümüşhane Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin İş Güvenliği Algısının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü
Kara, H.E. & Ensari Özyay, M. (2021). Anadolu Lisesi ve Mesleki Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Bakış Açısı. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(75), 2470-2477. Http://Dx.Doi.Org/10.26450/Jshsr.2724
Karakuş, H. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi: Kahramanmaraş Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Karataş, B. (2017). İşletmelerde Staj Yapan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Sorunlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Karci, M. M. (2016). Öğrenci Gözüyle İdeal Öğretmenin Özellikleri: Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Millî Eğitim Dergisi, 45(209), 80-101.
Karci, M. M. (2016). Öğrenci Gözüyle İdeal Öğretmenin Özellikleri: Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Millî Eğitim Dergisi, 45(209), 80-101.

Karkacier, A., & Hamamcı, H. N. (2020). Türkiye'de Ortaöğretim Kurumlarında Muhasebe Eğitiminin Mevcut Durumu: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Bir Araştırma. Muhasebe ve Denetime Bakış, 20(60), 275-295.
Kaynakçı, C., & İsmet, B. O. Z. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Tarımla İlgili Alanları Seçen Öğrencilerin Profili ve Alan Seçimlerini Belirleyen Faktörler. On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(3 100. Yıl Eğitim Sempozyumu Özel Sayı), 16-34.
Kısaç, I., Başerer, D., Başerer, Z., & Kaman, M. (2017). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Alan ve Dal Seçiminde Karşılaştığı Sorunlar Konusunda Okul Yöneticilerinin Görüşleri (Ankara ve Kastamonu Örneği). Milli Eğitim Dergisi, 46(215), 209-223.
Koç, M. (2021). Özel ve Devlet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 9. Ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Öztürk, Z. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Görüşleri ve Mesleki Eğitime Yönelik Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Savaş, A. E. (2020). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Karar Düzeyleri ile Bilişsel Esneklik ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi).
Şen, D. (2018). Denizli Erbakır Fen Lisesi ile Necla Ergun Abaloğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinde Riskli Sağlık Davranışları. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Şendurur, U. (2020). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Muhasebe Eğitimi, Muhasebe Eğitiminden Beklentiler ve Karşılaşılan Sorunlar: Ağrı ve Erzurum İllerinde Bir Araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (86), 97-110.
Sırma, E. (2021). Öğrenci, Öğretmen, Veli Açısından Anadolu Liseleri ile Mesleki ve Teknik Liselerinin Sosyolojik Değerlendirmesi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Uğur, C. (2018). Beden Eğitimi Dersi Alan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Duygu Düzenleme Güçlükleri ile Sosyo-Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Antakya Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Uğur, S. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Okuyan Ergenlerin Riskli Sağlık Davranışlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Uzun, C. (2016). Bir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okul Kültürü Algıları. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Yavuz, U. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Eğitim Gören Öğrencilerin Psikolojik İyi Olma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul İli Ümraniye İlçesi) (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
Yazgan, Ç., Ü. (2017). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Hareketliliğine İlişkin Profilleri: Eskişehir İli Örneği. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Yeşil, S. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri ve Benlik Gelişimi Açısından Akran Kıyaslaması: Denizli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Yeşilyurt, Ü. (2016). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin Motorlu Araçlar Teknolojisi Bölümü Araç Teknolojisi Atölyesi İş ve İşlem Basamaklarının İş Sağlığı ve Güvenliği Yönünden İncelenmesi ve Programlanması. Yüksek Lisans Tezi. Gedik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yurtoğlu, Ü. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Staj Yapan Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları (Doktora Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

“Ahlat Ağacı” Filmi: Psiko-analitik Perspektiften Bir Söylem Analizi

Ziya Okan Kızılay^{1*}, Servet Bayram²

Citation: Kızılay, Z. O. & Bayram, S. (2022). Ahlat Ağacı” Filmi: Psiko-analitik Perspektiften Bir Söylem Analizi. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi*, 1, (1), 85-96.

Received: 10.06.2022

Accepted: 22.06.2022

Published: 30.06.2022

Publisher’s Note: Istanbul Medipol University stays neutral with regard to any jurisdictional claims.

Copyright: © 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the DergiPark.

ÖZ: Bu çalışma, Freudyen psikanalizi içinde önemli yer tutan baba–oğul bağı, Anadolu kültüründe yer alan Ahlat Ağacı figürü ile eşleştirerek yine aynı ismi taşıyan bir film içinde incelemektedir. Bu bağlamda metin analizi tekniği kullanılarak filmdeki baba–oğul ilişkisi, karakterler ve sahneler psikanaliz çerçevesinde incelenmiştir. Ahlat Ağacı, üniversite eğitiminde lisansını tamamlayıp yetiştiği köye dönen ve burada yazdığı kitabını bastırarak sermayeyi bulmak için çabalayan, fakat bir yandan da babasının borçlarıyla boğuşan Sinan’ın hikayesini anlatan bir filmidir. Burada, babadan kalan borçla boğuşmak ise psikodinamik anlamda erkek evladın babasıyla kurduğu bağlardan gelen yüklerine atıfta bulunmaktadır. Film içinde yer alan “Babadan Kalan Borç”, “Kuyu Figürü”, “İdris’in Köpeği Arap” gibi metaforik olgular bu açıdan incelenmiştir. Filmde, erkek evladın babasını, erkekliğin bir figürü olarak görmesi sürecine değinilmekte ve babayla kurulan yakın–uzak ilişki örüntüsü gözler önüne serilmektedir. Sinan’ın babasından uzaklaşma ve onun gibi olmama çabaları film boyunca görülse de metaforik yönden özdeşleşme gerçekleşmektedir. Bu durum, Sinan’ın kasabasında bulunan babasının açmak için uğraştığı kuyuya inmesi ve orada su bulmaya gayret göstermesi ile sahnelenmektedir. Babadan

1 PDR Yüksek Lisans Öğrencisi; İstanbul Medipol Üniversitesi; ziya.kizilay@std.medipol.edu.tr; Orcid ID: 0000-0003-4123-085X; Sorumlu Yazar

2 Prof.Dr.; İstanbul Medipol Üniversitesi; servet.bayram@medipol.edu.tr; Orcid ID: 0000-0003-4087-3669

kalan bu mirasın aslında babadan kalma yükü eşleştirildiğini düşünürsek bu yükten de kurtulmanın bir yolu, onunla özdeşleşerek o kuyuya inmekten geçtiği mesajı verilmektedir. Film tüm yönleriyle incelendiğinde, kahramanların taşra hayatında yaşadığı var olabilme çabaları, insanlar arası etkileşimlerin faydaya göre şekillenmeleri görülür. Ayrıca farklı görüş biçimlerinin uzun soluklu diyalog sahneleriyle ele alınışı bağlamında izleyicisine düşünsel anlamda bir sorgulama sunduğu da görülmektedir. Film içinde sunulan politik-siyasi mesajlara bakmadan sadece psikoanalitik yorumlama üzerine odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Nuri Bilge Ceylan, Ahlat Ağacı, Psikanaliz, Savunma Mekanizmaları, Psikanalitik Analiz*

ABSTRACT: This study examines the father-son bond, which has an important place in Freudian psychoanalysis, in a movie with the same name, by pairing it with the figure of the “Ahlat Tree” in Anatolian culture. “The Ahlat Tree” is a film that tells the story of Sinan, who returns to the village where he grew up after completing his university education and struggles to find the capital to publish the book he wrote there, but at the same time struggles with his father’s debts. Here, grappling with debt from the father refers to the burdens of the son from the bonds he established with his father in a psychodynamic sense. Metaphorical phenomena such as “Debt from the Father”, “The Figure of the Well”, “Idris’ Dog Arab” in the film have been examined in this respect. In the movie, the process of the son seeing his father as a figure of masculinity is mentioned and the close-distance relationship pattern with the father is revealed. Although Sinan’s efforts to distance himself from his father and not be like him are seen throughout the film, a metaphorical identification occurs. This situation was staged when Sinan’s father, in his town, went down to the well he was trying to open and tried to find water there. Considering that this paternal inheritance is matched with the paternal burden, we identify it as a way to get rid of this burden. When the film is examined in all its aspects, it is seen that the heroes’ efforts to exist in the provincial life, and the interactions between people are shaped according to benefits. In addition, it is seen that he offers his audience an intellectual inquiry in the context of dealing with different forms of view with long-term dialogue scenes. In this context, using the text analysis technique, the father-son relationship, characters, and scenes were analyzed within the framework of psychoanalysis.

Keywords: *Nuri Bilge Ceylan, Pear Tree, Psychoanalysis, Psychoanalytic Analysis, Defense Mechanisms*

1. Giriş

Ataerkil toplumlarda sosyolojik bağlantıların kökeninde aile ilişkileri; aile ilişkilerinin kökeninde ise erkek bireyler vardır (Cote & Levine, 2014). Mal, nesilden nesile erkek bireyler eliyle aktarıldığı için babadan oğula geçen bir veraset hali bulunmaktadır. Babaların eski devirlerden bu yana süregelen kollayıcı ve koruyucu şekildeki sembolik görevleri, günümüzde de kültürel olarak birbirlerine aktarmalı olarak devam etmektedir. Bireyler, olgunlaşıp ailelerinden uzaklaştıklarında, kendi aile süreçlerindeki daha önceden gelen aktarımların hayatlarına olumsuz anlamda yansıdığını kaçınılmaz olarak görürler (Bruzzi, 2019). Sinema ve “beyaz perde” dünyası bu tarz yansımaların, olumsuz ilişkilerin konu alındığı, bunların yorumlandığı alanlardan biri olarak gözükmektedir (Akdoğan, 2017). *Ahlat Ağacı* filmine ismini veren ahlat ise Anadolu coğrafyasının hemen hemen her bölgesinde gelişen bir ağaç türüdür. Bu ağacın doğanın sert koşullarına karşı dirençli bir özelliği vardır. Kurak arazilerde, ormanın bittiği açık alanlarda, özellikle de ormandan açılmış ekin yapılan toprakların içinde yaygın olarak görülür. Meyvesi ekşi ve tatlı bir tada sahip olup, zor çiğnenip, zor yutulmaktadır (Madak, 2012). Tanımını yaptığımız bu ağaç türü, bizlere film içerisindeki karakterlerin özellikleri için de birtakım fikirler vermektedir. Onların bu ağaçla olan benzerliği Sinan ve İdris karakterleri arasında da geçen diyaloglarda izleyiciye sunulmaktadır. Örnek olarak Sinan: “*Seni de kendimi de hatta dedemi de bazı açılardan o ahlat ağacına benzettiğim oluyor; uyumsuz, yalnız, şekilsiz.*” Bu çalışmada baba – oğul bağı ve Anadolu hayatını, kültürünü ele alan *Ahlat Ağacı* filmi ele alınmaktadır. *Ahlat Ağacı*, üniversite eğitiminde lisansını tamamlayıp yettiği köye dönen ve burada yazdığı kitabını bastırarak sermayeyi bulmak için çabalayan, fakat bir yandan da babasının borçlarıyla boğuşan Sinan’ın hikayesini anlatır. Babadan kalan borçla boğuşmak ise psikodinamik anlamda erkek evladın babasıyla kurduğu bağlardan gelen yüklerine atıfta bulunur (Waldoff, 1975). Bu sebeple bu çalışmada baba – oğul ilişkisinin psikanalitik anlamda ilişkisi Freud’un Oedipus teorisiyle birlikte analiz edilmektedir. Freud’a göre erkek çocuklar babalarından hem nefret ederler hem de onlara hayranlık beslerler. Bu anlamda, S. Freud’un kuramında erkek çocuklar, babalarını kendileri için hayatlarında oluşan olumsuzlukların sebebi olarak görürler (Freud, 1961). Çalışmada metin analizi tekniği kullanılarak filmdeki baba – oğul ilişkisi ve sahneler psikanalitik çerçevede incelenmektedir.

2. Psiko-Analitik Perspektiften İçerik Analizi

2.1. Psikanaliz Işığında Baba Figürü

Oedipus karmaşası ya da kompleksine göre erkek çocuğu annesine duyduğu ilgi nedeniyle babasını kıskanmaktadır ve ona karşı hem sevgi hem de nefret gibi çifte değerli duygular beslemektedir. Freud açısından, erkek evlatların dünyasında babalarında yüce bir güç vardır, fakat anneye karşı duyulan ilgi, babalarını yok etme arzusu hissetmelerinin sebebi haline gelmektedir. Freud, Totem ve Tabu isimli eserinde “anne, erkek çocuğun fikri manada birinci sevgi objesi olduğundan dolayı çocuk, anneye karşı duyduğu düşünceleri ve hislerini kendi içinde baskılamaya çalışmaktadır” demektedir (Freud, 1913 aktaran İhsan, 2008:125). Annesinin yalnızca kendisine ait olmasını dileyen ve babasını da bu dileğinin karşısında ona mâni olduğunu düşünen erkek çocuk, baba ve anne uzak kaldığında rahat etmektedir. Bu seviyede, babanın kendi arzularının karşısında bir mâni olduğunu düşünen erkek çocuk babaya da sevgisini belirtir. Bu çift değerli duygular, erkek çocuğun bilinçdışında devamlı bir şekilde beraber olmaktadır. Freud’a göre babanın var olan figürü altı yaş öncesi yani pre-öedipal zamanda sevecen bir özdeşleşme figürü şeklinde meydana gelir (Jung, 2013; Friedman &Downey, 1995). Cinsel kimlik evresinde çocuk, kültürün kurallarına uymaya başlar ve ayrıca bu dönemde bilinçdışı yapıları. Freud’un Oedipus kompleksi olarak isimlendirdiği bu evrede, anne, baba ve çocuk ilişkilerindeki engebelerin sebepleri yer alır ve bu durumun sağlıklı hale kavuşamaması ilerleyen yaşamın nevrotik semptomlarına sebebiyet verir (Freud,1924 aktaran İhsan, 2008: 154).

2.2. Babadan Kalan Borç ve Kuyu Figürü

Filmin ana karakterlerinden olan Sinan, köye gelir gelmez babasının yüküyle karşı karşıya kalır. Babasının çeyrek altın olarak borç yaptığı kuyumcu, Sinan’la babasının borcundan dolayı sohbet eder. İdris’ten köpeğini (Arap) borcuna karşılık daha evvel isteyen kuyumcu İdris’in kendisinin isteğini kabul etmediğini söyler. Sinan ise babasının köpeğe olan ilgisini, sevgisini filmde şöyle aktarır: “*Milyon versen vermez, bağları var onların*”. Babadan kalan borç aslında burada bir metafor olarak düşünülebilir. Babanın, çocuk üzerindeki yükü, onun üzerindeki çifte değerlilik duygusu (çocuğun bilinçdışı durumundan gelir), çocuğun babayla olan ilişkisinden oluşan mesuliyet durumuna (Bruzzi, 2019) bir göndermedir.

Kuyu metaforu ise baba – oğul ilişkilerinin bilinçaltı bağlarını betimleyen bir imgedir. Örneğin, Firdevsi’nin Şehname ’sinde geçen bir bölüm şöyledir: Karakterlerden biri olan Mahmut Usta’nın kuyunun diplerinde su bulmaya gittiği

bir gün, kuyunun ağzına kadar gelen, kovayı kancaya takamayan Cem, içi dolu kovanın kuyuya düştüğünü görür. Babası gibi yerine koyduğu Mahmut Usta'yı o halde bırakır ve kuyudan ayrılır. Mahmut Usta'yı öldürmüş olduğunu düşünerek hayatına devam eder. Hem oedipus kompleksinde geçen hem de Şehname gibi yerlere metafor olarak alınan bu kuyu filmde de İdris karakterinin kendisini kanıtlama çabasıyla sunulmaktadır. İdris, her hafta o kuyuya iner, şu çıkmaz dedikleri o kuyudan suyun çıkacağını çevresine, özellikle de babasına kanıtlamaya çalışır. İdris'in her ne olursa olsun çevresinin inançsızlığına karşı duruşu ve o kuyudan su geleceğine inanması ise bizlere umut motifinin de verildiğini göstermektedir.

2.3. İdris'in Köpeği 'Arap'

Arap'ın politik, kültürel bir çerçevede 'hiç' ya da 'hiç' in' bir üstü olarak tarif edildiği söylenir (Said, 2001). Bu kavramdan yola çıkarak İdris'in köpeği Arap'ta, İdris'in varlığı ile ilişki kuran bir imgeyi bizlere sahneler. Bir yandan da bunu Batı ve Doğu ilişkisi ile de düşünebiliriz. Batı'nın Doğu'yu kendinden daha altta görmesi, ona inanması, iyi olan tarafın kendisi olduğunu düşünmesi eklenebilir (Shanker, 2006). İşte bunu metaforik bir açıdan ele aldığımızda köpeğin ismi, sosyal ve kültürel çerçevede İdris'in değersiz hissiyatını ve hakirliğini pekiştiren bir görev gördüğü söylenebilir.

2.3. İnkâr Savunma Mekanizması

Sinan: "Mahzende eski bir dolap vardı, o duruyor mu?"

Dedesı (İdris'in babası): "Bilmem ninene sor."

Sinan: "Ninem öldü dede."

Yukarıdaki sahnede Sinan'ın dedesinde bir inkârın olduğunu ya da var olabileceğini görmekteyiz. Karısının ölümünü kabullenemeyişi, sanki yaşıyormuş gibi cümle kurması bize bunu yansıtıyor. Bu mekanizma, benlik için tehlike oluşturabilecek bir uyarının yok sayılması, görmezden gelinmesidir. Başa gelen olaylarda durumlara karşı bunu kabul etmeme, durumu içselleştirememe gibi düşüncelerle karşımıza çıkar (Jones, 1938).

2.4. Kaçış Mekanizması

Kaçış mekanizmasının filmdeki yansımalarına geçmeden önce savunma mekanizmalarından biri olan inkâr mekanizmasıyla benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz. İnkâr, zorlayıcı olaylarla, bu tarz durumların hiç gerçekleşmediğini varsayarak başa çıkma mekanizmasıdır. Bu mekanizma çoğunlukla dış dünyadan gelen tehlikeler ile baş etmede kullanılan bir savunma mekanizmasıdır (Bora, 2019). İdris karakterini filmde hemen hemen esprili ve güler yüzlülüğü ile gö-

rüyoruz. Söylenen laflara ve gelen olumsuz ithamlara rağmen hep gülerken cevap vermeye yatkın halde olduğu sergileniyor. Böyle bir durum bize, İdris'in gülmelerinin bir kaçış mı, sığınılacak yer mi sorularını sormamıza neden oluyor. Bu gülme durumu Freud'a göre bireyin başkaları tarafından aşağılanmaktan kendini soyutlaması olayıdır (Jones, 1938). Bu yönden bakacak olursak ise İdris bunu itibarını kaybetmesiyle, ailesinin gözünde bir değerinin kalmayıyla seyirciye geçiriyor. Sinan da bir bakıma, babasının ganyan alışkanlığını bu tarz bir durumun sebebi olarak gördüğünü şu şekilde açıklar: "hayatın saçmalığına karşı bir başkaldırı onunkisi". İdris, hayatında ulaşamadığı zaferleri, kumar ile kazanabileceği ümidini taşır. Filmin sonunda köy evinde sohbet eden Sinan ve İdris, birkaç sahne sonra rüya ile karşımıza çıkıyor. O sahnede Sinan kuyuda asılı olarak görünüyor ve bir intihar görüntüsü anlık da olsa kafaları karıştırıyor. Fakat sonradan rüya olduğu hemen anlaşılıyor. Bu Sinan'ın ölüm sahnesi bizlere ödipal dönem için atıf hakkında bilgi vermektedir. Yani babaya karşı duyulan çift değerli duyguların içine suçluluk duygusunu da alacak olursak kastrasyon kaygısı da kaçınılmaz olacaktır. Yani arzuların doyumundan sonra kastrasyon kaygısıyla birlikte gelen ceza beklentisi bu sahnede imgesel olarak güzel bir şekilde yansıtılmıştır.

2.5. Sahneler Bazında Filmin Genel Değerlendirmesi

Filmin ana karakterlerinden olan Sinan, üniversiteyi bitirmiş bir genç olarak kasabasına geri döner. Üniversite hayatında ise yazdığı da bir kitap vardır ve film boyunca bu kitabı bastırabilmek para bulma uğraşını verir. İlk olarak bunun için belediye başkanına gider ve ona kitabını anlatır. Kitabında ahlat ağacından bahsettiğini, kitabını belli bir edebi kaygıyla dramatize ettiğini ve hiçbir ideolojinin etkisinde kalmayarak yazılan samimi itiraflar olarak başkana kitabını anlatıyor (Akdoğan, 2017). Başkanın, babasına yönelik sorduğu sorulara ise de çekinerek ve utanarak cevaplar verir. Sonrasında ise Sinan, ona çeşitli bahaneler sunan ve konuyu değiştiren belediye başkanından maddi destek alamaz. Belediye Başkanı onu, bu tarz projelere yardımlarda bulunmuş kum ocağı sahibi İlhami'ye yönlendirir. Oysa İlhami, edebiyat yapıtları için sponsorluk vermekle asla ilgilenmemektedir.

O aşında belediye ile arasını iyi tutup kazanç sağlayacağı projelere destek vermiştir. Onunla da görüşemeye giden Sinan, kumcu ile olan konuşmalarında ise maddi kaynak bulamayacağını anlar. Sinan karakterinin buralarda otoriteye karşı eleştiri içerisinde olduğunu ve onlara karşı olumsuz duygular beslediğini görmekteyiz (Töle, 2019). Bunu da yine şu sözlerinden anlamaktayız: "Sevmiyorum insanları, sevemiyorum ne yapayım, tahammülüm yok, katlanamıyorum."

Hatice ile Sinan'ın suyun başında denk gelme sahnesinde ise Nuri Bilge Ceylan sinemasında karşımıza çıkan doğallığın ön planda olduğunu, yaprak hışırtılarının, rüzgâr sesinin herhangi bir sinematik bir yapay güzellik algısı olmadan seyirciye yansıtıldığını görmekteyiz (Akbulut, 2005). Sinan burada Hatice ile konuşmasında şöyle söyler: “Sevmiyorum buraları, dar kafalı, hoşgörüsüz, bezelye taneleri gibi birbirine benzeyen bir sürü insan.” Bu ifaden de yine Sinan'ın içindeki var olan öfke durumunu yansıttığını görebilmekteyiz. Hatice karakterine bakacak olursak ise Sinan'ın annesi olan Asuman ile ayrı karakter, iki farklı görüşteki kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatice'nin şehre, ışıltılı hayata olan ilgisi, köy hayatından bıkmış hali seyirciye yansıtılıyor. Asuman ise yaşadığı her şeye karşılık yine de bu hayatı seçeceğini, İdris'le evleneceğini oğlu Sinan'la bunu konuşmalarında görüyoruz. Ters karakter olmalarının dışında Asuman'ın kader motifi ile bağdaştığını söyleyebiliriz.

Sinan karakterinin içinde var olan yıkıcı gücü, öfkeyi sahnelerde yer yer görmekteyiz. Polis olan arkadaşı ile yaptığı telefon konuşmasında şöyle söylüyor: “Diktatör olsam buraya bomba atarım.” Polis arkadaşı da şöyle bir cümle kurarak sohbeti devam ettiriyor: “Ezilmişliğin stresini insanlardan alıyoruz, ne yapalım.” Sinan ve arkadaşı ezilmişliği gören, kasabadaki zorluklarla mücadelenin farkında olan ve kapitalist sistemin sebep olduğu sınıfsal farklılığı görmüş iki birey olmalarına rağmen kendi ezilmişliklerini, bir başkaları üzerinden atmaya çalışmaktadır. Sinan'ın öfkesini, yazar Süleyman ile olan konuşmasında da bir kez daha görmekteyiz. Konuşmalarında gerçeklerle yüzleşmenin önemli olduğunu Sinan karakteri için görmekteyiz. İlerleyen konuşmalarında ise artık Süleyman'ı dalgaya almaya başlayan Sinan ona “Yazma ya ne olacak ki, sanki önemli bir şey!” diyerek belki de dedesinin babasına yaptığını, burada o da başkalarına yapmaktadır. Sinan'la Süleyman'ın hararetle konuşmasından sonra ise yolda giderken köprüünün üstünde dururlar ve Sinan köprüde bulunan kolu kırılmış heykeli suya atar. Bu sahnede bir kez daha Sinan'ın içindeki yıkıcı gücün, öfkenin devrede olduğunu söyleyebiliriz.

İdris'in tarlada bulunan ağaç altında uyuya kaldığını gördüğümüz sahnede ise Sinan uzaktan babasının yerde yattığını görür fakat onun öldüğünü düşünerek etrafa bakar ve kontrol ederek oradan uzaklaşmaya çalışır. Fakat hemen sonra ise babasının yanına giderek yüzünün karıncalarla kaplı olduğunu ve uyuya kaldığını fark eder. Bu sahne bize Sinan'ın içindeki babayı öldürme arzusunun onu rahatsız ettiğini göstermektedir. Bu öldürme arzusu Sinan'ın rüyasında bir kez daha karşısına çıkar. Rüyasında ahlat ağacının dalına bir iple asılmış ve her yerini karıncalar sarmış bebeği görür. Bu rüya aslında dedesinin anlattığı hikâyeden gelmektedir. Belki de babası, dedesinin anlattığı hikâyede ölseydi

bu çile ve sancılar çekilmeyecekti. Tüm bu çabalardan sonra Sinan, filmin sonuna doğru kitap parasını bulmanın yolunu, babasının köpeği Arap'ı satarak bulur. Bu davranışı ile kaçmak istediği, olmak istemediği babasına ait özelliklere bürünmeye başladığının (Friedman & Downey, 1995) farkında değildir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, beyaz perdenin baba – oğul ilişkisine yönelik örneklerinden biri olan Ahlat Ağacı filmi incelemeye alınmış; hikâyede yer alan erkek evlat olan kahramanın babasıyla olan ilişkisi, psikanalitik kurama dayandırılarak incelenmiştir. Makale, psikanalizin de tartışma konularından biri olan baba – oğul ilişkisinin filmdeki ele alınışını incelemektedir ve ağırlıklı olarak Freudyen psikanalizden beslenmektedir. Filmde, erkek evladın babasını erkekliğin bir figürü olarak görmesi sürecine değinilmektedir ve babayla kurulan yakın – uzak ilişki örüntüsünü gözler önüne serilmektedir. Sinan'ın film boyunca babasından uzaklaşma ve onun gibi olmama çabaları görülse de metaforik yönden özdeşleşme gerçekleşmektedir, bu da Sinan'ın kasabasında bulunan babasının açmak için uğraştığı kuyuya inmesi ve orada su bulmaya gayret göstermesi ile sahnelenmektedir. Babadan kalan bu mirasın aslında babadan kalma yükü eşleştirildiğini düşünürsek, bu yükten de kurtulmanın bir yolu onunla özdeşleşerek o kuyuya inmekten geçmektedir. Film tüm yönleriyle incelendiğinde kahramanların taşra hayatında yaşadığı var olabilme çabaları, insanlar arası etkileşimlerin faydaya göre şekillenmeleri, farklı görüş biçimlerinin uzun soluklu diyalog sahneleriyle ele alınışı izleyicisine düşünsel anlamda bir sorgulama sunmaktadır. Bu çalışmada, psikoanalitik kuram içinde ifade edilen görüşler, "Ahlat Ağacı" filmi içindeki sahnelerle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde kuramın somut örneklerle özellikle öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılabilmesi hedeflenmiştir. Kuşkusuz aynı filmin başka kuramlara göre veya başka bakış açıları ile yorumlaması yapılabilir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, H. (2005). *Nuri Bilge Ceylan Sinemasını Okumak: Anlatı, Zaman, Mekân*. İstanbul: Bağlam.
- Akdoğan, Ö. G. (2017). Popüler Sinemada Oedipus: Vay Arkadaş ve Düğün Dernek'te Babalar ve Oğullar Üzerine. *Sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*,8(1), 79-97.
- Bora, A. (2019). *Çocukluk Çağı Örselenmelerindeki Savunma Mekanizmaları ve Duygu Düzenleme Güçlüğüünün Borderline ve Narsisistik Kişilik Örgütlenmeleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı.

- Bruzzi, S. (2019). *Bringing Up Daddy: Fatherhood and Masculinity in Postwar Hollywood*. Bloomsbury Publishing.
- Cote, J. E., & Levine, C. G. (2014). *Identity, formation, agency, and culture: A social psychological synthesis*. Psychology Press.
- Freud, S. (1913). *Totem ve Tabu*, Çeviren H. İhsan (2008), Ankara: Alter.
- Freud, S. (1924). The passing of the Oedipus complex. *International journal of psycho-analysis*,5, 419-424.
- Freud, S. (1961). The dissolution of the Oedipus complex. In *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX (1923-1925): The Ego and the Id and Other Works*(pp. 171-180).
- Friedman, R. C., & Downey, J. I. (1995). Biology and the oedipus complex. *The Psychoanalytic Quarterly*,64(2), 234-264.
- Jones, E. (1938). The Ego and the Mechanisms of Defence: By Anna Freud. (International Psycho-Analytical Library. Hogarth Press, London, 1937. Pp. 196. Price 9 s. *International Journal of Psycho-Analysis*,19, 115-146.
- Jung, C. G. (1913). The theory of psychoanalysis. *Psychoanalytic Review*,1(1), 1-40.
- Madak, D. (2012). *Ah'lar Ağacı*. İstanbul: Metis.
- Said, E. (2001). *Şarkiyatçılık. Batı'nın Şark Anlayışları*, Berna Ülner, (çev.), Metis.
- Shankar, S. (2006). Edward Said: Criticism and Society/Freud and the Non-European/Humanism and Democratic Criticism. *MELUS*, 31(4), 226.
- Töle, H. M. (2019). Ahlat Ağacı ve Var-Kalma Çabası. *SineFilozofi Dergisi*, Özel Sayı (1), 5-25.
- Waldoff, L. (1975). The Father-Son Conflict in Prometheus Unbound: The Psychology Of a Vision. *Psychoanalytic Review*,62(1), 79-96.

“The Wild Pear Tree” Film: A Discourse Analysis Using Psycho-analytic Perspective

Extended Abstract

This discourse analysis study examined the father-son bond, which has an important position in Freudian psychoanalysis, in a movie with the same name, by pairing it with the figure of the “Ahlat Tree” in Anatolian folk cultural mosaic. The movie tells the story of Sinan, who returns to the village where he grew up after completing his undergraduate education at a university out of town. He struggles to find the resources to publish his book that he wrote there, but at the same time faces challenges of his father’s debts. Here, grappling with debt from the father refers to the burdens of the son from the bonds he established with his father in a psychodynamic sense. Metaphorical phenomena such as “Debt from the Father”, “The Figure of the Well”, “Idris’ Dog Arab” in the film have been examined in this respect in this intergenerational sense. In the movie, the process of the last seeing his father as a figure of masculinity is mentioned and the close-distance relationship pattern with the father is revealed. Although Sinan’s efforts to distance himself from his father and not be like him are seen throughout the film, a metaphorical identification occurs. This situation was staged when Sinan’s father, in his town, went down to the well he was trying to open and tried to find water there. Considering that this paternal inheritance is actually matched with the paternal burden, we identify it as a way to get rid of this burden. The psychoanalytic interpretation of the father-son relationship was analyzed together with Freud’s Oedipus theory (Freud, 1961). Indeed, according to Freud, boys both hate and admire their fathers. They also see their fathers as the cause of the negativities in their lives (Jung, 1913; Freud, 1924). When the film is examined in all its aspects, it is seen that the heroes’ efforts to exist in the provincial life, and the interactions between people are shaped according to benefits. In addition, it is seen that he offers his audience an intellectual inquiry in the context of dealing with different forms of view with long-term dialogue scenes. This study focuses only on interpretation with psychoanalytic perspective, without paying attention to the political messages presented (i.e., it has radical tone, confronting the growing

influence of religion and intergenerational dispute with subtly). Using discourse analysis technique, the father-son relationship, characters, and scenes were examined within the framework of psychoanalytic analysis. In this way, it is aimed that the theory can be better understood in application on a context specific concrete example, especially by students. Undoubtedly, it is possible for the same film to have quite different interpretations according to other psychological theories or from different perspectives. The film is made by Nuri Bilge Ceylan in 2019. The Wild Pear Tree sets a discursive setting with philosophical-existentialist meanings. The characters search for meaning, truth, purpose and insight to facilitates conversations to probe the absurdity of life's central questions. The Wild Pear Tree is an unusual film that captures the trial and tribulations of a person who is intelligent, aware, and conscious but depressing at times.

Virginia Satir'in Dönüşümsel Sistemik Terapi Yaklaşımına Genel Bakış

Asude Malkoç¹

Citation: Malkoç, A. (2022). Virginia Satir'in dönüşümsel sistemik terapi yaklaşımına genel bakış. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi*, 1, (1), 97-107.

Received: 12.06.2022

Accepted: 22.06.2022

Published: 30.06.2022

Publisher's Note: Istanbul Medipol University stays neutral with regard to any jurisdictional claims.

Copyright: © 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the DergiPark.

ÖZ: Aile terapisinin öncülerinden biri olan Virginia Satir, kırk yılı aşkın süre uygulamada çalışmış ve kuramı geniş kitlelere ulaşmış olan bir terapisttir. Virginia Satir'in terapide danışanlara gösterdiği kabul verici tutum, danışanlarla kurduğu açık iletişim ve terapideki şimdi ve buradalığı mesleki başarısında etkili olmuştur. Hem kişiler hem de kişilerarası sistemler için olumlu yönelimli değişimin mümkün olduğuna inanırdı. Satir'in kuramı 1951'de ilk aile terapisi yaptığından 1988 yılında ölümüne kadar farklı aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalar sırasıyla iletişim modeli, onaylama modeli, değişim modeli, dönüşümsel sistemik değişim modeli şeklindedir. Terapide dönüşümsel değişimin gerçekleşmesi için beş temel unsurun olması çok önemlidir. Bu unsurlar, olumlu yönelimli olma, yaşantısal olma, değişim odaklı olma, sistemik olma (iç sistem ve kişilerarası sistemde çalışma) ve terapistin kendiyile uyumlu olmasıdır. Terapinin amacı, bu beş unsur çerçevesinde danışanların sorunların nasıl sorun haline geldiklerinin farkına varmalarını sağlamak ve bu sorunların çözümünde mesafe koymayı ya da tartışmayı başa çıkma yöntemi olarak kullanmak yerine özellikle çift ve aile terapisinde danışanların birbirlerinden farklı olan yönlerini değişim için nasıl kullanacaklarını göstermektir. Terapide olaylar ve durumların içeriğinden çok danışanlar üzerindeki etkileri çalışılır. Ayrıca danışanla-

1 Doç. Dr.; İstanbul Medipol Üniversitesi Eğitim Fakültesi; amalkoc@medipol.edu.tr; Orcid ID: 0000-0002-9073-2752

rın şimdiye dek kullandıkları işlevsiz başa çıkma kalıplarını fark edip, işe yarar kalıpları keşfetmeleri ve yaşamlarına entegre etmeleri sağlanır.

Anahtar Kelimeler: *Virginia Satir, dönüşümsel sistemik terapi, yaşantısal, insançıl*

ABSTRACT: Virginia Satir, one of the pioneers of family therapy, is a therapist who has worked in practice for more than 40 years and whose theory has widely reached. Virginia Satir's accepting attitude towards clients in therapy, her open communication with clients, and her "here and now" in therapy has been influential in her professional success. She believed that positively oriented change is possible for both individuals and interpersonal systems. Satir's theory went through different phases, from his first family therapy in 1951 until his death in 1988. These stages are the communication model, the validation model, the change model, and the transformational systemic change model, respectively. It is essential to have five key elements for transformational change in therapy to occur. These elements are being positively directional, experiential, change-focused, systemic (working in the internal and interpersonal systems), and the therapist's self-congruence. The aim of therapy is to make clients aware of how problems become problems within the framework of these five elements, and to show clients how to use their different aspects for change, especially in couple and family therapy, instead of using distance or conflict as a coping method in solving these problems. In therapy, the impact of events and situations on clients are paid attention rather than their content. In addition, clients are helped to realize the dysfunctional coping patterns they have used so far, to discover useful patterns and to integrate them into their lives.

Keywords: *Virginia Satir, transformational systemic therapy, experiential, humanist*

---

1. Giriş

Aile terapisinin öncülerinden olan Virginia Satir, 1916 yılında ABD'nin Wisconsin eyaletinde beş çocuklu bir ailenin ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. Çocukluğundan beri keşfetmeyi seven meraklı bir yapısı vardı. İnsanları ve olayları gözlemlemeyi severdi. Bu sevgisi Virginia Satir'in meslek olarak öğretmenliği seçmesinde büyük rol oynadı (Banmen, 2002). Meslek hayatına öğretmen olarak başlayan Satir, öğrencilerinin aileleri ile olan ilişkisinin öğretmen olarak başarılı olmasında çok önemli rolü olduğunu görmüştür ve ailelerle çalışma

isteği belirlemiştir. Bu istek onu bu konuda daha çok eğitim almaya yönlendirmiştir. Nitekim Chicago Üniversitesi Sosyal Hizmetler bölümü yüksek lisans programına girip 1948’de tezini tamamlayıp uzmanlığını almıştır. Uzmanlığını aldıktan sonra profesyonel olarak danışmanlık yapmaya başlamıştır. Bu süreçte, danışanlarının sorunlarının kaynağının aile sistemindeki işlevsizlikten kaynaklandığını fark etmiştir. Bu doğrultuda terapide aileyi bir bütün olarak ele almaya ve etkileşimsel sistemde çalışmaya karar vermiştir. 1951’de ilk aile danışmasını gerçekleştirmiştir (Satir, Banmen, Gerber ve Gomori, 1991). 1959’da ise Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü’nde ilk aile terapisi eğitimini vermiştir. 1964’te ailelerle çalışmanın önemine ilişkin görüşlerini belirttiği ve aile sisteminin bireyler üzerinde gözardı edilemez etkisini vurguladığı ilk kitabı olan “Temel Aile Terapisi”ni (Conjoint Family Therapy) yayınlamıştır (Banmen ve Maki-Banmen, 2014). Bu kitabın ardından 1972 yılında bireyin hem kendisini, hem içinde bulunduğu aileyi hem de diğer bireylerle olan etkileşimini anlamasında çok önemli bir yapıt olan “İnsan Yaratmak” adlı kitabını yayınladı. 1988’de yılında pankreas kanserinden vefat etmiştir.

Kariyeri boyunca aile terapisine katkıları büyüktür. Nitekim Psychotherapy Networker (Simon, 2007) liderliğinde yürütülen bir araştırmada Satir’in etkili beşinci terapist olduğu ortaya çıkmıştır. Şu anki ismiyle bilinen Dönüşümsel Sistemik Terapi dört aşamadan geçerek günümüze gelmiştir. Her aşama bir önceki aşamayı içermektedir ve onu geliştirmiştir (Banmen, 2009). Bu aşamalar aşağıda verilmiştir.

2. Kuramın Gelişimi

2.1. İletişim Modeli

Bu model, Satir’in 1950’lerin sonlarında ve 1960’ların başlarında Don Jackson ve Gregory Bateson ile California’daki Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü’nde çalışırken ortaya koyduğu bir modeldir. İletişim, bu dönemde çalışılan en önemli konulardan biriydi. Çünkü iletişim, bireyin diğerleri ile ne tür ilişkiler kuracağını ve yaşamında neler olacağını belirleyen en önemli etkenlerden biridir. Bireyin yaşamını nasıl sürdüreceği, diğer insanlara nasıl yak-laşacağı, çevresinde olanları nasıl algılayacağı ve özüyle nasıl bağlantı kuracağı önemli ölçüde iletişim becerilerine bağlıdır (Satir, 2016). Satir (1988), insanların stres altında olumlu ilişkiler kurabilmeleri için açık bir şekilde iletişim kurmalarının gerekliliğini vur-gulamıştır. Sağlıklı iletişim, sözlü ve sözlü olmayan mesajların uyum içinde olması anlamına gelmektedir. Bir başka ifade ile bireyin düşüncelerini, duygularını ve beklentilerini sözel ifadesinin, jest, mimik ve ses tonuna yansımaları arasında tutarlılık gözlenmesidir. Stres altında, bu genellikle çok zordur

ve bu nedenle başa çıkma duruşları (stance), kendini korumanın ve algılanan bir tehdite karşı “hayatta kalmanın” bir yolu olarak kullanılmak-tadır.

Satir için danışanlarla iletişim kurmanın kritik bir önemi vardı. Danışanın başa çıkma duruşunu tespit etmenin terapiyi daha etkili bir şekilde devam ettirmede önemli olduğunu vurgulamıştır (Banmen ve Maki-Banmen, 2014). Başa çıkış duruşları, bireylerin birbirleri ile nasıl ilişki kurduğu, ilişki dinamikleri ile ilgili bilgi verir. Ayrıca, terapistin danışanın iç psikik sistemiyle nasıl çalışacağını da gösterir. Bu başa çıkış duruşları alttan alıcı duruş, suçlayıcı duruş, süper-mantıklı duruş ve alakasız duruş olmak üzere dört kategoride ele alınır.

2.2. Onaylama / Geçerli Kılma Modeli

Onaylama modeli olarak adlandırılan model, Satir’in Michel Baldwin’le birlikte yazdığı “Satir’le Adım Adım” kitabı aracılığıyla yayınlanmıştır (Satir ve Baldwin, 1983). Satir, terapistin odağını patolojiden pozitif bir psikolojiye çevirmesinin ve özellikle danışanların güçlü kaynaklarını ve sahip oldukları yaşamsal değerleri ortaya çıkarmanın değişim için önemli olduğunu vurgulamıştır. Ancak bu model yalnızca, aşırı pozitif odaklandığı ve bunun yanında Satir’in “olumsuz çocukluk deneyimlerinin etkisinin terapide çalışılmaya ve iyileştirilmeye ihtiyacı vardır” inancını görmezden geldiği için uzun soluklu olmamıştır. Satir değişimin gerçekleşmesi ve kalıcı olması için geçmişe ait travmaların etkisinin çözülmesi gerekliliğine inanmıştır ve bu doğrultuda değişim modelini ortaya koymuştur.

2.3. Değişim Modeli

Bu model, davranışlar, duygular, bilişler, beklentiler, özelemler ve öz dâhil olmak üzere bireyin tüm deneyimlerinde değişim yaratmaya odaklandı. Terapide, “toplumdaki değişim bireydeki değişime bağlıdır” düşüncesiyle daha çok bireyin iç ruhsal sistemindeki değişime öncelik verildi. Satir modelinde sıklıkla kullanılan tekniklerden biri metafor kullanımınıdır. Bu modelde, bireylerin iç ruhsal deneyimlerini kavramsallaştıran “Kişisel Buzdağı Metaforu” önem kazandı. Kişisel buzdağı metaforu, birçok işlevimiz, rolümüz ve koşullarımız içinde kendimizi nasıl deneyimlediğimizin bir resmidir (Banmen ve Maki-Banmen, 2014). “Kişisel Buzdağı Metaforu” davranış, başa çıkış duruşları, duygular, duygular hakkındaki duygular, algılar, beklentiler, özelemler ve öz (benlik) olmak üzere sekiz düzeyden oluşmaktadır. Bu düzeyler Şekil 1’de gösterilmiştir. Terapide, olayların danışanlar üzerindeki etkisi bu sekiz düzey açısından ele alınmaktadır (Banmen, 2002). Bir başka deyişle olayların iç ruhsal sistemdeki etkisi duygular, duygular hakkındaki duygular, algılar, beklentiler çerçevesinde ele alınır (Lee, 2002).

Terapide “Kişisel Buzdağı Metaforu”nu kullanmanın iki yararı vardır. Birincisi, danışanlara kendi benliklerine ilişkin farkındalık kazandırmak; ikincisi, danışanların terapide iç ruhsal sistemlerini çalışırken yaşadıkları deneyimi açığa çıkarmaktır. Terapide, terapist danışanın kendini daha iyi tanmasına yardımcı olur, danışanın iç ruhsal sisteminde neler olup bittiğini değerlendirir ve kendisiyle daha uyumlu ve temas eden bir birey haline gelmesine yardımcı olur.

Şekil 1. Kişisel Buzdağı Metaforu

2.4. Dönüşümsel Sistemik Terapi Modeli

Dönüşümsel Sistemik Terapi, danışanın yaşam enerjisinden, özlemlerinden ve insan deneyiminin evrenselliğinden büyümeyi ve değişimi kolaylaştırmaya odaklanır. Dönüşümsel değişim süreci, danışanın hem durumunun acı verici etkilerini hem de yaşam gücünün pozitif enerjisini aynı anda deneyimleme sürecidir. Satir, tüm insanların hem olumlu yönde hem de değişim odaklı yaratıcı ve zeki bir yaşam gücüne sahip olduğuna inanıyordu. Yaşam gücünün insanları her zaman içsel büyümeye ve evrilmeye doğru ittiğini belirtmiştir. Birey yaşam enerjisini en yalın haliyle deneyimlendiğinde, yaşamında barış, uyum, neşe, sevgi, bağ ve anlam oluşur. Bunun tam tersi birey ayakta kalma enerjisindeyken, özlemleri tetiklenir; üzüntü, kopukluk ve yalnızlık yaşarlar. Satir (1988), bu özlemlerin bireyin yaşam gücünü onlara hatırlatan bir unsur olduğuna inanıyordu.

Satir, bireylerin gelişmek ve başa çıkabilmek için güçlü içsel kaynakları olduğunu vurgulamıştır. Bu güçlü kaynakların bireylerin doğduğu andan mevcut olduğunu ve bireylerin karşılaşabilecekleri durumlar ne olursa olsun hayatta

kalmak için onları motive ettiğini belirtmiştir (Satir, Banmen, Gerber ve Gormori, 1991). Bireylerin içsel kaynaklarını nasıl kullandığı, yaşamları boyunca öğrendikleri tarafından belirlenir. Örneğin, inatçı olmak bireyin arzuladığı mutluluğu yaratmaktan alıkoymalıdır, ancak azim, o mutluluğu yaratacak kadar uzun süre çaba göstermede yardımcı olabilir. Bu nedenle, dönüşümsel değişim sürecinde terapist, danışanın kaynaklarını daha olumlu şekillerde deneyimlemesine ve hayatta kalma enerjisini yeni olasılıklara dönüştürmesine yardımcı olur. Ayrıca, danışanın kendine zarar verdiğinin farkında olmadığı işlevsiz başa çıkma stratejilerine saplanıp kalmasına neden olan acı verici etkileri deneyimlemelerine ve değiştirmelerine olanak sağlar.

Terapist, danışanın duygu, algı ve beklentilerden oluşan iç dünyasını keşfederek, danışanın farkına vardığı etkileri bedenlerinde deneyimlemeye davet eder. Duygular fizyolojik olaylardır ve yarım kalan işlerle ilgili duygular beden üzerinden yaşandığında beden hafızasını uyarır. Danışan bastırılmış inançların, duyguların ve beklentilerin farkına varır. Danışanlar, yaşamlarını etkileyen eski inanç ve beklentilerin fark ettikçe, kendilerine açık olan daha fazla seçeneği de görme şansları olur (Banmen & Maki-Banmen, 2010; Ogden, Minton ve Pain, 2006).

2.4.1. Dönüşümsel Değişim İçin Beş Terapötik Unsur

Satir modeline göre terapide, dönüşümsel değişimi yaratmak için önemli olan beş terapötik unsur bulunmaktadır (Banmen ve Maki-Banmen, 2010). Bu terapötik unsurlar, ilk temas ve ilişki kurmadan, değerlendirme ve keşfetme, hedef belirleme, dönüşümsel değişim süreci, değişiklikleri hayata geçirme, seansı gözden geçirme' ve değişiklikleri uygulamak ve entegre etmek için terapötik ev ödevi verme yoluyla tüm terapi boyunca mevcuttur. Bu unsurlar şöyledir:

Terapi sistemik olmalıdır: Hem iç ruhsal sistem hem de etkileşimsel sistemde terapinin yürütülmesidir. İç ruhsal sistem, danışanın olayın etkisini deneyimlediği ve bireyin duygularını, algılarını, beklentilerini, özlemlerini ve özünü içeren sistemdir. Etkileşimsel sistem ise, bireyin geçmişte ve günümüzde diğer bireylerle deneyimlediği ve içselleştirdiği ilişkilerini içerir.

Terapi yaşantısal olmalıdır: Danışanın geçmişteki bir olayın etkisini şimdiki zamanda terapide yaşayarak deneyimlemesidir. Aynı zamanda, danışanın kendi pozitif yaşam enerjisini terapi sürecinde yaşamasıdır.

Terapi değişim odaklı olmalıdır: Terapinin odak noktası dönüşümsel değişim olduğundan, sorulan süreç soruları değişimle ilgilidir. "Kendini sakinleştirmen için neyi değiştirmen gerekir?" sorusu danışana kendi iç dünyasındaki bilinmeyen keşfetmesi için fırsat verir.

Terapi olumlu yönelimli olmalıdır: Terapist, algıları yeniden çerçevelemeye, olasılıklar üretmeye, evrensel özlemlerin olumlu mesajını duymaya ve danışanı yaşam enerjisine geçirmeye yardımcı olmak için danışanla aktif etkileşim içinde olur. Odak noktası danışanların olasılıkları fark etmelerini sağlamak ve güçlü kaynaklarını ortaya çıkarmaktır (Loeschen, 2019).

Terapist kendiyle uyumlu olmalıdır: Terapistlerin kendileriyle uyumlu olması, danışanların onları ilgili, kabul eden, umutlu, gerçek, otantik olarak deneyimlemesini sağlar. Özünde terapist, danışanın terapötik ilişkide bazı özlemlerini konuşabildiği ve deneyimleyebildiği koşulları sağlar. Bu durum danışanları yaşam enerjisine geçirir. (Banmen ve Maki-Banmen, 2010; 2014).

3. Sonuç

Virginia Satir'in dönüşümsel sistemik terapi modeli, uzun yıllar boyunca yapılan çalışmalar sonucunda aşamalar halinde geliştirilen bir yaklaşımdır. Bu tüm aşamalarının temelinde, hem bireyler hem de kişilerarası sistemler için olumlu, büyüme odaklı değişimin her zaman mümkün olduğuna dair güçlü bir inanç vardır. Satir, tüm yaşamı boyunca yaptığı danışmalar, verdiği workshoplar ve konferanslar yoluyla bireyleri açık ve gerçek olmaya teşvik etmiş ve içsel deneyimlerini başkalarıyla paylaşma konusunda cesaret vermiştir. Tüm bireylerin acı ve üzüntü çekerken bile doğuştan gelen güçlü bir yaşam enerjisine sahip olduklarına olan inançları onları değişim için motive eder. Dönüşümsel değişim, danışanların kendileriyle, diğerleriyle, içinde buldukları ortam ve durumlar ile olan ilişkilerini etkiler. İnsanların stres veya acıdan kurtulmak için başa çıkmayı öğrendikleri yollar bazen kendileri için acı verici olabilir ve ilişkilerinde zorluk yaratabilir. Satir (2016)'e göre hayatta kalmak için kullandığımız başa çıkma becerileri, aile sistemi içinde çocuklukta öğrenilir. Terapi- de hem başa çıkma tutumlarının etkilerini çalışarak hem de yaşam enerjisini aktive ederek dönüşümsel değişim mümkündür.

Satir modelinde terapistlerin, dönüşümsel değişimin beş temel unsuru olan terapiyi yaşantısal, olumlu yönelimli, değişim odaklı kılmak, iç ruhsal ve kişilerarası sistemler içinde çalışmak ve terapistin kendiyle uyumlu olması koşullarını sağlamaları çok önemlidir (Banmen, 2008). Terapistler, stresle başa çıkma yolu olarak, bireylere, çiftlere ve ailelere farklılıkları çözmede yardımcı olmayı hedeflerler. Danışanlar, olayları ve durumları keşfetmek yerine olayların etkilerini keşfederek, kendilerinin ve aile üyelerinin başa çıkma kalıplarının farkına varırlar. Daha sonra içsel değişim ve ilişkisel değişim için deneyimsel kararlar alabilirler. Bu durum da danışanların kendileriyle daha çok temas içinde olmasını ve kendilerine kabul vermesini sağlar.

KAYNAKÇA

- Banmen, J. (2002). The Satir Model: Yesterday and today. *Contemporary Family Therapy*, 24(1), 7-22 <https://doi.org/10.1023/A:1014365304082>
- Banmen, J. (2008). *“Satir Transformational Systemic Therapy”*, Palo Alto, CA: Science & Behavior Books, Inc.
- Banmen, J. (2009). Satir model developmental phases. *Satir Journal*, 3(1), 14–19.
- Banmen, J., & Maki-Banmen, K. (2010). *Satir transformational systemic therapy: Level 1 training manual*. BC, Canada: Delta.
- Banmen, J., Maki-Banmen, K. (2014). What has become of Virginia Satir’s therapy model since she left us in 1988? *Journal of Family Psychotherapy*, 25(2), 117-131 <https://doi.org/10.1080/08975353.2014.909706>.
- Lee, B. K. (2002). Congruence in Satir’s model: Its spiritual and religious significance. *Contemporary Family Therapy*, 24 (1), 57- 78. <https://doi.org/10.1023/A:1014321621829>
- Loeschen, S. (2019). *Satir Süreçleri: Terapistler için Pratik Beceriler* (Çev. Ö.Çağın Tosun). İstanbul: Beyaz Yayınları (Orijinal yayın tarihi, 2002).
- Satir, V. (1988). *New peoplemaking*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Satir, V. (2016). *İnsan Yaratmak*. (Çev. S. A. Yeniçeri). İstanbul: Beyaz Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1988)
- Satir, V., Banmen, J., Gomori, M., & Gerber, J. (1991). *The Satir model: Family therapy and beyond*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Simon, R. (2007). The top 10 most influential therapists of the past quarter century. *Psychotherapy Networker*, 31(2), 24–25.

An Overview of Virginia Satir's Transformational Systemic Therapy Approach

Extended Abstract

Introduction

Virginia Satir, one of the pioneers of family therapy, was born in 1916 in Wisconsin, USA, as the first child of a family of five children. She had a curious nature that loved to explore since childhood. She loved to observe people and events. This love played a major role in Virginia Satir's choice of teaching as a profession (Banmen, 2002). Satir, who started her professional life as a teacher, saw that the relationship of her students with their families played a very important role in her success as a teacher, and she wanted to work with families. She carried out the first family counseling in 1951 (Satir, Banmen, Gerber, & Gomori, 1991). In 1959, she gave the first family therapy training at the National Institute of Mental Health. In 1964, she published her first book, "Conjoint Family Therapy", in which she expressed her views on the importance of working with families and emphasized the undeniable impact of the family system on individuals (Banmen & Maki-Banmen, 2014). After this book, she published her book "Creating Humans" in 1972, which is a very important work for the individual to understand herself, her family and her interaction with other individuals. She died of pancreatic cancer in 1988.

Development of the Theory

Transformational Systemic Therapy has survived through four stages. Each stage includes and enhances the previous stage (Banmen, 2009). The first stage is the communication model. Communication was one of the most important subjects studied during this period. Because communication is one of the most important factors that determine what kind of relationships an individual will establish with others and what will happen in his life. Communication with clients was critical for Satir. She emphasized that determining the client's coping stance is important in continuing the therapy more effectively (Banmen & Maki-Banmen, 2014). These coping stances fall into four categories: submissive stance, accusatory stance, super-rational stance, and irrelevant stance.

The second stage is the validation model. This model emphasized that it is important for the therapist to shift his/her focus from pathology to a positive psychology and to reveal the strong resources and vital values of the clients, especially for change. The third stage is change model. This model focused on creating change in all of the individual's experiences, including behaviors, emotions, cognitions, expectations, yearnings, and self. In therapy, priority was given to the change in the inner mental system of the individual, with the idea that "change in society depends on the change in the individual". In this model, the "Personal Iceberg Metaphor", which conceptualizes the inner spiritual experiences of individuals, gained importance. The personal iceberg metaphor is a picture of how we experience ourselves in our many functions, roles and circumstances (Banmen & Maki-Banmen, 2014). The "Personal Iceberg Metaphor" consists of eight levels: behavior, coping stances, feelings, feelings about feelings, perceptions, expectations, yearnings, and self. In therapy, the effects of events on clients are handled in terms of these eight levels (Banmen, 2002). The fourth stage is transformational systemic therapy. This model focused on facilitating growth and change from the client's life energy, yearnings, and universality of human experience. The transformational process of change is the process of experiencing both the painful effects of the client's condition and the positive energy of the life force at the same time. Satir emphasized that individuals have strong internal resources to develop and cope. She stated that these powerful resources are available from the moment individuals are born and motivate them to survive regardless of the situations they may encounter (Satir, Banmen, Gerber, & Gomori, 1991). How individuals use their internal resources is determined by what they have learned throughout their lives. According to the Satir model, there are five therapeutic elements in therapy that are important to create transformational change (Banmen & Maki-Banmen, 2010). These elements are: a) Therapy should be systemic, b) Therapy should be experiential, c) Therapy should be change-focused, d) Therapy should be positively directional, e) Therapist should be congruent with herself/himself.

Conclusion

Virginia Satir's transformational systemic therapy model is an approach developed in stages as a result of many years of work. At the heart of all these stages is a strong belief that positive, growth-oriented change is always possible for both individuals and interpersonal systems. Throughout her life, Satir has encouraged individuals to be open and genuine and encouraged to share their inner experiences with others through their consultations, workshops and conferences. The belief that all individuals have a strong innate life energy, even

when they are suffering from pain and sadness, motivates them for change. Transformational change affects clients' relationships with themselves, with others, with their environment and situations.

